

ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU
FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

DIPLOMSKI RAD

ZADOVOLJSTVO RODNIM ULOGAMA

Mentorica:

dr. sc. Željka Kamenov, doc.

Studentica:

Ivana Jugović

rujan, 2004.

SADRŽAJ

1. SAŽETAK.....	3
2. UVOD	5
2.1. Motivacija za temu zadovoljstva rodnim ulogama	5
2.2. Povijesni pregled istraživanja roda i spola u psihologiji.....	6
2.3. Terminologija vezana uz rodne uloge	7
2.3.1. Problemi s terminologijom.....	7
2.3.2. Definicije ključnih pojmova.....	8
2.4. Objašnjenja rodnih razlika u ponašanju	10
2.4.1. Funkcionalistička paradigma.....	10
2.4.2. Razvoj rodno tipiziranih ponašanja.....	11
2.4.2.1. Teorije socijalnog učenja	11
2.4.2.2. Kognitivističko-razvojni modeli	14
2.4.2.2.1. Model razvojnih faza.....	14
2.4.2.2.2. Model rodnih shema.....	14
2.4.2.3. Evaluacija teorija razvoja rodno tipiziranih ponašanja	15
2.4.3. Model roda u kontekstu.....	15
2.5. Zadovoljstvo.....	18
2.5.1. Definiranje i mjerenje subjektivnog zadovoljstva.....	18
2.5.2. Teorije subjektivnog zadovoljstva	18
2.5.3. Istraživanja zadovoljstva	20
2.6. Pregled nalaza istraživanja stavova, ponašanja i zadovoljstva rodnim ulogama	21
2.7. Rodne uloge u suvremenom hrvatskom društvu	23
2.8. Teorija nesuglasja pojmova o sebi	26
2.8.1. Vrste i perspektive pojma o sebi	26
2.8.2. Nesuglasje pojmova o sebi i emocionalne posljedice nesuglasja	26
2.8.3. Faktori koji utječu na aktivaciju nesuglasja među pojmovima o sebi.....	27
2.8.4. Primjena teorije nesuglasja u području rodnih uloga	28
3. CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE	29
4. METODOLOGIJA	30
4.1. Sudionici u istraživanju	30
4.2. Mjerni instrumenti.....	33
4.3. Postupak	36
5. REZULTATI	37
5.1. Deskriptivna statistika	37
5.2. Razlike između žena i muškaraca u idealnim i ostvarenim rodnim ulogama	41
5.2.1. Idealne rodne uloge	41
5.2.2. Ostvarene rodne uloge.....	47
5.3. Nesuglasje rodnih uloga i zadovoljstvo rodnim ulogama	54
5.3.1. Zadovoljstvo rodnim ulogama	54
5.3.2. Nesuglasje idealnih i ostvarenih uloga.....	55
5.3.3. Prediktori zadovoljstva rodnim ulogama	56
6. RASPRAVA.....	59
7. ZAKLJUČAK.....	68
8. LITERATURA	70
9. PRILOZI.....	72
9.1. Prikazi distribucija rezultata.....	72
9.2. Upitnik, verzija za žene	74
9.3. Upitnik, verzija za muškarce	78

1. SAŽETAK

Istraživanje je provedeno na području grada Zagreba na uzorku od 703 odrasle osobe; 373 žene i 330 muškaraca u dobi od 20 do 84 godine. Rodne uloge ispitivane su modificiranim skalama egalitarnosti rodnih uloga, a za ispitivanje zadovoljstva rodnim ulogama osmišljena je skala Likertovog tipa od pet tvrdnji.

Namjera ovog rada je istražiti percepciju rodnih uloga u našem društvu i provjeriti teoriju nesuglasja Torry Higgins u području istraživanja rodnih uloga. Za razliku od spola koji je biološki determiniran (kromosomima, hormonima i spolnim organima), rod je društveno konstruirana definicija žene i muškarca i odnosa među njima. Iz perspektive socijalne psihologije, rodne uloge su normativna očekivanja o rodnoj podjeli rada i pravila vezana uz interakcije između žena i muškaraca koja egzistiraju unutar određenog kulturalno-povijesnog konteksta. Objedinivši terminologiju iz teorije nesuglasja s terminima iz područja istraživanja rodnih uloga oblikovani su ključni pojmovi studije: idealne i ostvarene rodne uloge, nesuglasje između idealnih i ostvarenih rodnih uloga te zadovoljstvo rodnim ulogama. Idealne rodne uloge su uvjerenja koja odražavaju preferencije i želje osobe o rodnoj jednakosti, a ostvarene rodne uloge su ponašanja, obveze, prava i mogućnosti žena i muškaraca koja reflektiraju njihov osobni doživljaj rodne (ne)jednakosti u svakodnevnom životu.

Pod vidom prvog problema ispitane su razlike između žena i muškaraca u idealnim i ostvarenim rodnim ulogama pri čemu se pretpostavilo da žene imaju egalitarnije idealne rodne uloge od muškaraca. Drugim problemom ispitana je mogućnost predikcije zadovoljstva rodnim ulogama pomoću nesuglasja idealnih i ostvarenih rodnih uloga, zasebno za žene i za muškarce. Pretpostavka je da je nesuglasje rodnih uloga veće kod žena nego kod muškaraca. Također se pretpostavilo da što je nesuglasje veće, to će bolje predviđati zadovoljstvo rodnim ulogama, pri čemu je smjer povezanosti zadovoljstva i nesuglasja negativan.

Dobiveni rezultati potvrđuju navedene hipoteze. Pokazalo se da žene imaju egalitarnije idealne, ali i ostvarene rodne uloge od muškaraca. Također je dobiveno da je nesuglasje veće kod žena nego kod muškaraca, te da je jedino na subuzorku žena nesuglasje prediktivno za zadovoljstvo rodnim ulogama. Kod žena je 22,7% varijance zadovoljstva rodnim ulogama objašnjeno pomoću razine obrazovanja, te pomoću dvije vrste nesuglasja između idealne i ostvarene uloge, one vezane uz profesionalni život, te vezane uz podjelu brige o djeci s partnerom. Kod muškaraca se niti jedna varijabla nije prediktivna za zadovoljstvo rodnim ulogama. Budući da je ženama teže uskladiti profesionalni i obiteljski život, njima navedene rodne uloge više utječu na zadovoljstvo rodnim ulogama nego

muškarcima kojima se nesuglasje među rodnim ulogama pokazalo manjim. Smatram da je zbog većeg nesuglasja između idealnih i ostvarenih uloga žena, te zbog veće važnosti rodnih uloga u životu žena nego u životu muškaraca upravo samo na uzorku žena nesuglasje pomoglo u predikciji zadovoljstva rodnim ulogama.

Ključni pojmovi studije: rod, spol, rodne uloge, egalitarnost, idealne rodne uloge, ostvarene rodne uloge, nesuglasje između idealnih i ostvarenih rodnih uloga, zadovoljstvo rodnim ulogama

2. UVOD

2.1. Motivacija za temu zadovoljstva rodnim ulogama

Namjera ovog rada je istražiti percepciju rodnih uloga u hrvatskom društvu. Rodne uloge odražavaju odnose između žena i muškaraca u društvu budući da govore o očekivanjima o rodnoj podjeli rada i o normama za interakciju među rodovima. Istražujući rodne uloge dobivamo brojne informacije o položaju žena i muškaraca u društvu, o dužnostima koje preuzimaju, te pravima i mogućnostima koje im se pružaju. Zanima me u kojoj je mjeri naše društvo obilježeno tradicionalnim i patrijarhalnim vrijednostima i kakvi su stavovi o ravnopravnosti žena i muškaraca.

Budući da ekonomski i politički pokazatelji odražavaju uglavnom lošiji položaj žena u odnosu na muškarce u našem društvu, htjela bih istražiti osobna iskustva žena i muškaraca vezana uz širok spektar rodnih odnosa.

Kulturalne i društvene promjene, a posebice djelovanje feminističkog pokreta 1960.-ih godina na Zapadu, donose veće mogućnosti za žene, no te se promjene ne događaju jednakim intenzitetom u svim područjima života. Stoga mi je važno istražiti razinu egalitarnosti različitih aspekata rodnih uloga, te utvrditi područja života koja su još uvijek obilježena tradicionalnom podjelom uloga, kao i područja u kojima su žene i muškarci ravnopravniji.

Uzimajući u obzir neke već provedene studije u Hrvatskoj o položaju žena i muškaraca koje govore o lošijem socioekonomskom položaju žena, o malom udjelu žena u politici u odnosu na muškarce, te dvostrukoj opterećenosti žena profesionalnim i obiteljskim obvezama, smatram da je bitno istražiti i kakvo je zadovoljstvo žena i muškaraca takvim odnosima u društvu.

2.2. Povijesni pregled istraživanja roda i spola u psihologiji

Povijesni pregled istraživanja roda i spola u psihologiji može se podijeliti na četiri razdoblja u kojima se različit značaj pridavao naslijeđu i biološkim utjecajima, odgoju i učenju te društvenom kontekstu.

Od kraja 19. stoljeća do 1930.-ih godina intenzivno su se proučavale razlike između žena i muškaraca u inteligenciji. Glavno stajalište bilo je da su muškarci superiorniji u intelektualnim sposobnostima od žena, te da intelektualne sposobnosti koje ovise o biološkom spolu i anatomiji mozga utječu na društvena postignuća, posebice na veći doprinos muškaraca politici i znanosti, te na veću moć muškaraca u društvu (prema Ashmore, 1991). Rodna podjela rada koja je rezultirala podčinjenošću žena muškarcima u moći i društvenom utjecaju, u znanstvenim krugovima nije se smatrala problematičnom, već biološki neizbježnom (prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985). S vremenom se pokazalo da su biološke razlike između žena i muškaraca male, te da se više odnose na opće tendencije ponašanja, kao što je agresivnost, nego na agresivna ponašanja u specifičnim društvenim situacijama. Ukazalo se na činjenicu da su razlike u ponašanju odraz prosječnih vrijednosti izračunatih za pojedini rod, te da treba imati na umu da su mnoge žene i muškarci slični u izraženosti mjerjenih karakteristika. Utvrđeno je i da žene i muškarci pokazuju širok raspon ponašanja, koja su većinom naučena, a ne biološki predodređena (prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985). Najviše radova koji su pokazali da su rodne razlike male i da su često uvjetovane trećom varijablom provela je Eleanor E. Maccoby u 1970.-im godinama (prema Ashmore, 1991).

Rod kao osobina ličnosti proučavao se u dva navrata. Od sredine 1930.-ih do sredine 1960.-ih proučavale su se femininost i maskulinitet kao dvije suprotne i opće osobine ličnosti. Smatralo se da je femininost normalna i jedino prirodna u žena, ali ne i u muškaraca, a obrnuto je vrijedilo za maskulinitet. Sandra Bem 1974. godine uvodi pojam androginiteta koji vidi kao kombinaciju maskuliniteta i femininosti, smatrajući da su androgine osobe bolje prilagođene zato što širi spektar ponašanja mogu prilagoditi zahtjevima raznolikih situacija. Pojam androginiteta koji je bio u skladu s feminističim društvenim i intelektualnim kritičizmom tog vremena, bio je radikalniji u odnosu na prijašnja shvaćanja spola i roda.

Razvoj rodnih uloga intenzivno se istražuje od sredine 1950.-ih do sredine 1960.-ih, pri čemu se pokušava naći odgovor na pitanje kako dječaci i djevojčice postaju odrasli muškarci i žene. Objašnjenja su pronađena u identifikaciji s istorodnim roditeljem, te u rodnim ulogama koje djeca usvajaju učenjem (prema Ashmore, 1991).

Najnovije područje koje se počelo oblikovati u 1980.-im godinama bavi se proučavanjem spola i roda kao društvene kategorije. Glavna je pretpostavka ovog pristupa da društvo uvelike utječe na oblikovanje misli, osjećaja i ponašanja žena i muškaraca (prema Ashmore, 1991). Takav pristup uvelike proistječe iz feminističkog pokreta koji se javlja u kasnim 1960.-im godinama i koji usmjerava pažnju društva na položaj žena i utjecaj kulturalno-povijesnog konteksta na oblikovanje rodnih uloga (prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985). Feministkinje uviđaju potrebu razlikovanja pojmova spol i rod naglašavajući time ulogu društva u formiranju rodnih ponašanja.

Zanimljivo je primijetiti kako se promjenom društvenih prilika mijenjaju i paradigme koje objašnjavaju razlike između žena i muškaraca, pa bismo socijalni kontekst znanja trebali imati na umu kada nekritično prihvaćamo objektivnost znanstvenog pristupa. Prema teoriji stajališta (Harding, 1987), percepcija društvene stvarnosti uvijek je parcijalna i interesno zasnovana, a akteri oblikuju svoja znanja na temelju vlastitih iskustava i interesa. Feministkinje smatraju da se objektivnost može povećati ako se usmjerimo na točku presijecanja koja postoji između različitih pogleda i sustava znanja nejednako moćnih grupa uključenih u te situacije. Prema tome, do autentičnog prikaza problema može se doći samo ako se postigne da rasprava omogući egalitarnu razmjenu stajališta, u kojoj sve strane otvoreno priznaju i djelomičnost i interesno utemeljeni karakter vlastitih stajališta. Iz toga slijedi da će najviše problema u egalitarnoj raspravi imati oni koji imaju najviše moći budući da oni mogu najviše izgubiti od svake izmjene društvene strukture (prema Ritzer, 1997). U suvremenoj psihologijskoj znanstvenoj djelatnosti u Hrvatskoj velik autoritet u objašnjavanju razlika između žena i muškaraca imaju teorije o biološkim razlikama i teorije socijalizacije, a teorije koje rod proučavaju u kontekstu različitog položaja žena i muškaraca u društvu još su uvijek na margini psihologije kao znanosti.

2.3. Terminologija vezana uz rodne uloge

2.3.1. Problemi s terminologijom

Dok se u domaćim radovima iz područja psihologije rijetko može naići na pojam rod, u stranoj literaturi uvriježena je uporaba pojma rod (engl. *gender*). Rod i spol su koncepti koje koriste znanstvenici/e koji razlike u ponašanju žena i muškaraca više pripisuju društvenom učenju, a manje biološkim utjecajima. Razlikovanje termina rod (*gender*) i spol (*sex*) koje postoji u literaturi engleskog govornog područja gubi se prilikom prijevoda na hrvatski jezik jer se ti pojmovi, zanemarujući razlike u značenju među njima, svode na termin spol. Zbog

toga nije uvijek jasno kada se prijevodi odnose na biološka određenja, a kada na kulturalno-društvene definicije žena i muškaraca.

Iako se u hrvatskim prijevodima stranih radova koriste pojmovi spolne stabilnosti, dosljednosti i nepromjenjivosti, smatram opravdanim korištenje pojmova izvedenih iz roda. Moje je mišljenje da se spomenuti pojmovi ne odnose isključivo na kromosome, hormone i spolne organe, već da se odnose na brojna druga obilježja žena i muškaraca koja biološim definiranjem nisu obuhvaćena.

Neki autori i autorice radova iz engleskog govornog područja koriste termin spolne razlike kada govore o razlikama između žena i muškaraca (primjerice Ashmore, 1991), neki nekonzistentno koriste termine spolnih i rodnih razlika misleći pritom na isti pojam (primjerice Deaux i LaFrance, 1998), a neki za razlike između žena i muškaraca upotrebljavljaju termin rodnih razlika (Kessler i McKenna, 1978). Želeći biti konzistentna u terminologiji kojom se služim u ovom radu, pokušavala sam koristiti pojmove vezane uz rod kada sam raspravljala o fenomenima koji se odnose na žene i muškarce. Pojam spol sam pokušavala upotrebljavati isključivo u odnosu na biološke karakteristike žena i muškaraca. Iako sam svjesna da je rodna terminologija ponekad nejasno definirana i da ne postoji stvarni konsenzus oko razlike između pojmova rod i spol, željela sam upozoriti na problem zanemarivanja pojma roda u hrvatskoj psihologijskoj literaturi i time probuditi interes za preciznijom upotrebom rodno-spolne terminologije u budućim radovima.

2.3.2. Definicije ključnih pojmova

Spol je biološki determiniran, a rod nije. Biološki uvjeti kao što su kromosomi, vanjski i unutarnji spolni organi, hormonalni status i sekundarne spolne karakteristike vode do određenja muškog i ženskog spola. **Rod** je, prema definiciji Vijeća Europe "društveno konstruirana definicija spola. To je društveno oblikovanje biološkog spola, određeno shvaćanjem zadataka, djelovanja i uloga pripisanih muškarcima i ženama u društvu, u javnom i privatnom životu. Rod je kulturološki specifična definicija žena i muškaraca, i prema tome promjenjiva u vremenu i prostoru. Konstrukcija i reprodukcija roda zauzima mjesto i na individualnom i na društvenom nivou. Rod nije samo društveno konstruirana definicija žena i muškaraca, to je i društveno konstruirana definicija odnosa između žena i muškaraca." (prema Lithander; 2000). Dakle, rod je šire definiran od spola budući da se spolom obuhvaćaju samo biološke karakteristike žena i muškaraca.

Rodne uloge su višedimenzionalni koncept i mogu se odnositi na širok spektar obilježja, od stavova i ponašanja vezanih uz rodne uloge do osobina ličnosti vezanih uz rod. Te različite komponente rodni uloga ne moraju biti usko vezane, a rezultati istraživanja upozoravaju da među različitim dimenzijama rodni uloga postoje vrlo niske korelacije (Archer, 1991). Iz perspektive psihologije ličnosti, rodne uloge se manifestiraju u psihološkim karakteristikama femininosti i maskuliniteta (prema Deaux i LaFrance, 1998), a iz perspektive socijalne psihologije rodne uloge se odnose na normativna očekivanja o podjeli rada između rodova i na pravila vezana uz interakcije među rodovima, koja egzistiraju unutar određenog kulturalno-povijesnog konteksta (prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985). Rodne se uloge, također, mogu jednostavno opisati kao skup očekivanja o ponašanju žena i muškaraca (prema Myers, 1993).

Rodni identitet je temeljni pojam kojeg pojedinac stječe o svojoj pripadnosti ženskom ili muškom rodu, i koji kod većine ljudi proizlazi iz biološkog spola osobe (Cook, 1985, prema Marušić, 1994). Rano označavanje pripadnosti biološkom spolu ima značajan utjecaj na psihološki razvoj djeteta i predstavlja početak procesa rodnog tipiziranja, usvajanjem preferencija, vještina, osobina ličnosti, ponašanja i samopoimanja koje određeno društvo smatra prikladnim za pojedini spol (Bem, 1985, prema Marušić, 1994).

Rodni stereotipi su specifična uvjerenja o karakteristikama koje su tipične za žene ili muškarce, poput vjerovanja o fizičkim karakteristikama, osobinama ličnosti, poslovnim preferencijama ili emocionalnim predispozicijama žena i muškaraca. Često ne podrazumijevaju samo uvjerenja o tome kakvi su muškarci i žene, već i kakvi bi trebali biti (prema Deaux i LaFrance, 1998).

U novije se vrijeme u području istraživanja stavova o rodnim ulogama također ispituje i **seksizam**. Razlikuju se dva oblika seksizma od kojih **staromodni seksizam** karakterizira prihvaćanje tradicionalnih rodni uloga, različitog tretmana žena i muškaraca te stereotipa o slabijoj kompetenciji žena. Za razliku od staromodnog, **moderni seksizam** ne obuhvaća stereotipe o ženskoj inferiornosti, već uvjerenja da diskriminacija više nije problem i da vlada i mediji daju preveliku pažnju ženama, te negativne osjećaje prema ženama koje imaju političke i ekonomske zahtjeve (Swim i sur., 1995, prema Deaux i LaFrance, 1998).

2.4. Objašnjenja rodnih razlika u ponašanja

Podjela uloga između žena i muškaraca još je uvijek vidljiva u suvremenim društvima. Rodne razlike u ponašanju i preuzimanju različitih dužnosti objašnjene su brojnim teorijama. Od njih sam izdvojila tri koje spomenutu tematiku problematiziraju na različite načine. Prvo je opisana funkcionalistička paradigma koja nudi sociološki pogled na rodne uloge. Teorije razvoja rodno tipiziranih ponašanja pripadaju psihologijskoj tradiciji, a predstavljene su teorijom socijalnog učenja i kognitivističko-razvojnim modelima. Treća paradigma koja je predstavljena u ovom poglavlju pripada novijim pravcima socijalne psihologije, a rod proučava u kontekstu društva u kojem neka osoba djeluje.

2.4.1. Funkcionalistička paradigma

Temeljna pretpostavka funkcionalista je da je u predindustrijskim društvima različita podjela zadataka žena i muškaraca bila prikladna i praktična za opstanak društva. Razlike između žena i muškaraca svode se na mogućnost rađanja žena i veću fizičku snagu muškaraca. Iz toga proizlazi činjenica da je u predindustrijskim društvima bilo praktičnije pripisati muškarcima zadatke lova i zaštite grupe od neprijatelja, a ženama, koje su zbog trudnoće i brige za djecu bile ograničene u kretanju na udaljenije teritorije, sakupljanje plodova. Jednom kada su navedene razlike uspostavljene kao dio grupne tradicije, podupriete su snažnim grupnim normama koje su ih učinile neovisnim od razloga zbog kojih su nastale, te su se počele smatrati «prirodnima» (Ritzer, 1997).

Industrijalizacija je donijela sa sobom niz društvenih promjena poput života u manjim obiteljima i odvajanja posla od obiteljskog života. Posljedica toga bila je izolacija žena u obitelji, a ženama je pripisana briga za djecu i kućanstvo, dok su se muškarci zapošljavali izvan kuće. **Rodne uloge** su se podijelile na instrumentalne i ekspresivne zadatke. **Instrumentalni zadaci**, koji su se većinom pripisivali muškarcima, odnose se na aktivnosti usmjerene cilju, poput lova, izgradnje i upravljanja timskim radom, a **ekspresivni zadaci** manifestirani u aktivnostima usmjerenim na odnose među ljudima, smatrali su se dužnošću žena. Kako bi se opravdala ovakva podjela, pojavila su se seksistička uvjerenja da je ženi mjesto u kući, te da žene nisu biološki sposobne za većinu poslova koje obavljaju muškarci (Ritzer, 1997).

Kritika funkcionalističkog pristupa je da podjela rada između žena i muškaraca više nije u skladu s potrebama društva, budući da se smanjio značaj tjelesne snage za uspješnost u

poslu u visoko tehnologiziranom i automatiziranom društvu, i da se naglasak stavlja na intelektualne i kreativne sposobnosti. Budući da su obitelji manje, te da u društvu postoji organizirani sustav skrbi za djecu, smanjili su se napori i vrijeme za održavanje domaćinstva i brige za djecu. Uz to, velik broj zanimanja danas zahtijeva od žena i muškaraca istovremeno posjedovanje instrumentalnih i ekspresivnih karakteristika, te se smatra da je funkcionalnije pripisati osobama poslove, dužnosti i prava na temelju individualnih sposobnosti, a ne na temelju roda ili spola.

2.4.2. Razvoj rodno tipiziranih ponašanja

Pri analizi rodne nejednakosti važno je istražiti načine na koje žene i muškarci nauče različita ponašanja vezana uz rod. To se učenje događa u djetinjstvu putem **socijalizacije**, tj. procesa kojim pojedinac razvija specifične oblike socijalno relevantnog ponašanja i doživljavanja. Specifičniji proces, **rodno tipiziranje**, je proces kojim se u djece razvijaju rodne uloge koje se u njihovoj kulturi smatraju prikladnima. Kroz socijalizaciju se upotrebljavaju suptilni oblici moći i kontrole kako bi ljudi naučili željeti one stvari koje su u interesu dominantne grupe u društvu. U većini društava, žene nauče prihvaćati mušku dominaciju i svoj podređeni položaj kao prikladan, čak i poželjan.

Neki autori navode da u procesu rodnog tipiziranja sudjeluju biološki, kognitivni i društveni mehanizmi (Huston, 1983, 1985, Serbin, Powlishta i Gulko, 1993, prema Vasta, Haith i Miller, 1997). Biologističko stajalište prema kojem su rodne uloge isključivo rezultat dubokih i nepromjenjivih genetskih razlika među spolovima danas je napušteno jer je opovrgnuto brojnim istraživanjima (prema Ashmore, 1991), te će se zbog toga usmjeriti na socijalne i kognitivne činitelje razvoja rodnih uloga.

2.4.2.1. Teorije socijalnog učenja

Teoretičari socijalnog učenja smatraju da su razlike u rodnom ponašanju stečene iskustvom, a glavna Mischelova pretpostavka (1996) jest da učenje rodno tipiziranog ponašanja može biti opisano istim principima učenja kojim se usvajaju ostala ponašanja (prema Kessler i McKenna, 1978). Dakle, rodno tipizirana ponašanja stječu se procesima potkrepljivanja i kažnjavanja, učenjem opažanjem i samoregulacijom (Bandura, 1989, prema Vasta, Haith i Miller, 1997). Djeca nauče anticipirati posljedice ponašanja, te se, primjerice, dječaci ponašaju na tipično muževan način jer im to ponašanje donosi potkrepljenje od okoline, a izbjegavaju se ponašati na tradicionalno ženski jer zbog takvog ponašanja

doživljavaju neodobravanje. Osim toga, u teoriji se navodi da djevojčice i dječaci opažaju modele istog roda iz svoje okoline, kao što su roditelji, učitelji i učiteljice, vršnjaci i slavne osobe, te tako uče ponašanja koja su tradicionalno rodno određena. Djeca postupno internaliziraju pravila o ponašanju koja se s obzirom na rod očekuju od njih tako što nauče predviđati tuđe reakcije na njihova ponašanja, te sami usklađuju svoje postupke s naučenim normama (prema Kessler i McKenna, 1978).

Razvoj rodnih uloga se odvija u društvenom kontekstu, a utjecaj obitelji na dijete je pritom najmoćniji (prema Vasta, Haith i Miller, 1997). Mnogi roditelji još uvijek drugačije uređuju sobu za djevojčice, a drugačije za dječake, te im kupuju drugačije igračke; dječacima autiče, sportsku opremu, mehaničke igračke i igračke u obliku oružja, a djevojčicama lutke, kuće za lutke i pribor za domaćinstvo. Roditelji se također različito ponašaju prema kćerima i sinovima. Očevi se grublje i aktivnije igraju sa sinovima u ranom djetinjstvu nego s kćerima, a oba roditelja više potiču kćeri nego sinove da im pomažu u kućanskim poslovima (Hustion, 1983, prema Zanden i James, 1990).

Značajan udio socijalizacije odigrava se u školama. Od kada krenu u školu, djeca vide muškarce na položajima autoriteta i dominacije nad ženama (Richmond-Abbott, 1983). Istraživanja su pokazala da učiteljice češće ohrabruju neovisnost i asertivnost kod dječaka nego kod djevojčica (Etaugh i Huges, 1965; Best, 1983). Zavisnost se kod djevojčica ohrabruje tako što se djevojčice ne potiče da rade same dok se dječake često pušta da rade sami. Dječaci se agresivnije ponašaju kako bi pridobili pažnju učiteljice na sebe, za razliku od djevojčica koje pažnju i pohvalu dobivaju kada su tihe i mirne. Na te načine učitelji i učiteljice nagrađuju učenike i učenice za ponašanje koje je sukladno njihovim stereotipima o rodnom ulogama. Osim izravnog potkrjepljenja rodno tipiziranih ponašanja, djeca u osnovnoj školi opažaju likove u udžbenicima koji su također opisani na stereotipan način.

Snažan utjecaj na mlade imaju mediji koji još uvijek vrlo stereotipno oslikavaju rodne uloge u serijama i filmovima, ali i glazbenim spotovima i časopisima u kojima se poseban naglasak stavlja na seksipilan izgled žena. U reklamama se žene prikazuju relativno mladima, uglavnom su prikazane u privatnom životu ili oskudno odjevene, a takvo reklamiranje šalje mladima iskrivljenu sliku o ženama i muškarcima u društvu (Sarnavka, 2003).

U teorijama socijalnog učenja mnogo se pažnje posvećuje mogućnostima promjene. Budući da je pretpostavka da se rodno tipizirana ponašanja uče, ona se također mogu i izmijeniti te naučiti ponašanja koja su neopterećena rodnom stereotipima. Ta je pretpostavka i potvrđena istraživanjem o djelotvornosti potkrjepljenja na ponašanja koja stereotipno odgovaraju suprotnom rodu. Naime, djevojčice i dječaci su se nakon gledanja filma o djetetu

koje obavlja rodno nestereotipne aktivnosti i za to dobiva pohvale, zaista češće uključivali u ponašanja koja se tradicionalno pripisuju suprotnom rodu (Katz i Walsh, 1991, prema Vasta, Haith i Miller, 1997).

Pretpostavlja se da bi temeljne razlike u vrijednostima roditelja koje su vezane uz rod mogle umanjiti razliku u socijalizacijskom utjecaju roditelja na sinove i kćeri. Do sad postoji malo istraživanja dječjeg razvoja u obiteljima u kojima su očevi i majke netradicionalnih stavova i rodni ponašanja. No čak i u tradicionalnim obiteljima roditelji mogu socijalizirati vlastitu djecu na rodno manje stereotipan način. Dječaci čije su majke bile izrazito brižne prema njima iskazivali su tipično feminino ponašanje, i odnosili su se brižno i prijateljski prema drugim ljudima, a djevojčice čiji su ih roditelji ohrabivali da budu neovisne ponašale su se neovisno i asertivno, što je ponašanje koje se tradicionalno pripisuje muškom rodu (Baumrind, 1979). Također se pokazalo da djeca čiji su očevi izrazito uključeni u njihov odgoj i brigu o njima razvijaju znatno manje rodni stereotipa (Carlson, 1984, prema Deutsch, Lussier i Servis, 1993).

Jacklin i Maccoby (1984) u svojoj studiji izvještavaju da rigidna rodna socijalizacija od strane roditelja polako nestaje te da roditelji više ne stereotipiziraju djecu kao što su to pokazala starija istraživanja. No, budući da su tradicionalne rodne uloge još uvijek uvriježene u našem društvu, roditelji koji ne žele da im djeca razviju tradicionalne, stereotipizirane rodne uloge trebat će se dodatno potruditi.

2.4.2.2. Kognitivističko-razvojni modeli

Kognitivistički pristup razvoju rodni uloga usmjeren je na stjecanje znanja o spolu, rodu i rodnim ulogama te na povezanost tog znanja s pojavom rodno tipiziranog ponašanja (prema Vasta, Haith i Miller, 1997).

2.4.2.2.1. Model razvojnih faza

Kohlberg (1966) naglašava ulogu kognitivnih činitelja na razvoj rodni uloga i rodnog identiteta, te smatra da se razumijevanje vlastitog rodnog identiteta i rodni uloga mijenja usporedo s razvojem intelektualni kapaciteta (prema Kessler i McKenna, 1978). Teorija pretpostavlja da se kod djece prvo razvije **rodni identitet** tj. svijest o vlastitom rodu, te djeca u dobi od 3-4 godine znaju naziv svog roda koji generaliziraju na osobe u okolini, svrstavajući ih u žene ili muškarce (prema Vasta, Haith i Miller, 1997). U dobi od 4 do 6 godina javlja se **rodna stabilnost** tj. svijest o tome da svi dječaci odrastanjem postaju muškarci, a sve djevojčice žene, nakon čega slijedi razvoj **rodne dosljednosti** tj. vjerovanja da je rod trajna osobina i da ne ovisi o promjeni odijevanja ili ponašanja. Rodni identitet, rodna stabilnost i rodna dosljednost zajedno predstavljaju dječje shvaćanje **rodne nepromjenjivosti** tj. znanja da je rod sastavni i trajni dio njihova bića (Kohlberg i Ulliam, 1974, Slaby i Frey, 1975, prema Vasta, Haith i Miller, 1997).

2.4.2.2.2. Model rodni shema

Ovaj kognitivističko-razvojni model predviđa da će se rodno tipizirano ponašanje pojaviti kad dijete stekne rodnu shemu koja se javlja otprilike kada i rodna stabilnost ili čak rodni identitet (Martin, 1993, Martin, Wood i Little, 1990, prema Vasta, Haith i Miller, 1997). **Rodna shema** je kognitivna struktura koja se upotrebljava za organizaciju podataka koji se odnose na vlastiti rod. Te sheme o muškosti i ženskosti koje djeca formiraju su stereotipne, vrlo pojednostavljene, i nalik likovima iz crtanih filmova, a odnose se najčešće na vrlo vidljive osobine poput frizure, odjeće i zanimanja. Djeca koriste te stereotipne slike muškosti i ženskosti pri organizaciji svojih ponašanja vezanih uz rod (prema Zanden i James, 1990). Ovaj nam model skreće pažnju na činjenicu da djeca aktivno traže i uče pojmove vezane uz rod, te da sama reguliraju svoja ponašanja, a primjer tome nalazimo onda kad se djevojčice odluče igrati lutkom, a dječaci autićima.

2.4.2.3. Evaluacija teorija razvoja rodno tipiziranih ponašanja

Teorija socijalnog učenja i kognitivističko-razvojni modeli o učenju rodni uloga dobili su potporu u provedenim istraživanjima (Cann i Newbern, 1984; Serbin i Sprafkin, 1986, prema Zanden i James, 1990). Djeca mogu stvarati rodnu shemu muškosti i ženskosti na način koji su opisali kognitivističko-razvojni teoretičari, a sadržaj tj. stavovi i ponašanja koji se smatraju prikladnim za muškarca i ženu stječu se socijalizacijom. Djeca tijekom vremena razvijaju pojmove što znači biti muško, a što žensko, uspoređuju sebe s tom rodnom shemom i prema njoj prilagođavaju vlastito ponašanje (Bem, 1985, prema Zanden i James, 1990.)

Teorija socijalnog učenja ukazuje na važnost socijalizacije u oblikovanju rodno tipiziranih ponašanja djece. No, stjecanje rodno tipiziranih ponašanja prikazano je kao proces u kojem djeca pasivno uče ponašanja koja su im odrasli nositelji kulture unaprijed odredili da trebaju usvojiti. Kognitivno-razvojna teorija ispravlja teoriju socijalnog učenja i skreće nam pažnju na činjenicu da djeca aktivno traže i uče rodne identitete i uloge.

Smatram da je propust Kohlbergove teorije što on opisuje način na koji se usvajaju rodno tipizirana ponašanja, ali zanemaruje kontekst u kojem se razvoj rodni uloga odigrava. Također ne problematizira razvoj rodni identiteta djece koja ne usvajaju rodno tipizirana ponašanja, kao da takav tijek razvoja ne postoji, te općenito ne objašnjava individualne razlike u usvojenim rodni ulogama.

2.4.3. Model roda u kontekstu

Temeljna pretpostavka ovog modela je da svaka analiza roda mora istražiti i uzeti u obzir kontekst u kojem žene i muškarci djeluju. Iz perspektive socijalne psihologije rodne razlike su nepotpuno objašnjenje naglašavanjem biološke uvjetovanosti ponašanja i rane socijalizacije, a zanemarivanjem nejednakog društvenog položaja žena i muškaraca. Za razliku od prethodno spomenutih paradigmi, model roda u kontekstu stavlja naglasak na **dinamičke fluktuacije roda** i na veći **sustav u kojem se rod odigrava**.

Interakcijski model kojeg su postavile Deaux i Major (1987) pretpostavlja da su rodna ponašanja vrlo fleksibilna i da su pod utjecajem konteksta. Analiza se može vršiti s perspektive obje osobe koje su interakciji, a tri temeljne komponente koje definiraju model su promatrač, ciljna osoba, te situacijski činitelji.

Promatrač i ciljna osoba unose u interakciju svaki svoja uvjerenja o rodu, poput stavova o rodni ulogama, poimanja vlastitog rodni identiteta i rodni stereotipa, koja utječu na ponašanja jednog prema drugom, ovisno kojeg je roda osoba s kojom su interakciji.

Istraživanja su pokazala da ponašanja koja proizlaze iz uvjerenja djeluju kao **samoispunjavajuće proročanstvo** (Snyder, Tanke i Berscheid, 1977, prema Deaux i LaFrance, 1998). Proces koji se događa između dvije osobe izgleda tako da promatrač ulazi u interakciju s očekivanjima o ponašanju i osobinama vezanim za rod ciljne osobe, koja se baziraju na kategoričkim pretpostavkama ili proizlaze iz prošlog iskustva s tom osobom. Vjerovanja koja su vezana uz rod su da su muškarci dominantni, neovisni, kompetitivni, ambiciozni i agresivni, te da su žene submisivne, ovisne, sklone komformizmu, emocionalne i suosjećajne. Pod djelovanjem tih vjerovanja, kao i pod djelovanjem specifičnih interakcijskih ciljeva, promatrač usmjerava svoje ponašanje prema ciljnoj osobi. Ciljna osoba pristupa situaciji sa skupom vjerovanja o sebi, a također interpretira djelovanje promatrača. Nakon toga procjenjuje moguće alternative i djeluje u skladu sa svojim interakcijskim ciljevima, što može, ali i ne mora potvrditi vjerovanja promatrača. U slučajevima u kojima se ciljna osoba ponaša u skladu s očekivanjima promatrača govorimo o fenomenu samoispunjavajućeg proročanstva.

Zanna i Pack (1975) su se bavili istraživanjem samoispunjavajućeg proročanstva vezanog uz rodne uloge u međuljudskoj interakciji. Oni su ispitali grupu studentica koje su očekivale susret s privlačnim muškarcem koji je mogao biti tradicionalnih ili netradicionalnih poimanja o idealnoj ženi. U usporedbi sa samoopisom kojeg su dale u predtestiranju, žene koje su očekivale susret s privlačnim partnerom tradicionalnih stavova, u eksperimentu su se opisale više femininima, a žene koje su očekivale privlačnog netradicionalnog muškarca opisale su se manje femininima. Nasuprot tim nalazima, u istom eksperimentu su žene koje su očekivale susret s neprivlačnim muškarcem pokazale malu promjenu u samoopisu s obzirom na očekivanja o stavovima partnera.

Treći element modela je **situacija** koja rod čini više ili manje bitnim. Kada je proporcija žena i muškaraca vrlo asimetrična, vjerojatnije je da će rod doći u fokus pažnje. Specifične situacije poput profesionalne nogometne utakmice, izbora ljepote, ili bara za samce mogu potaknuti rodne skripte za ponašanje koji naglašavaju tradicionalne ženske i muške uloge.

Napretkom u istraživanjima roda u socijalnoj psihologiji i uviđanjem važnosti konteksta, tj. političkih sustava i kulturalne tradicije, ovaj je model proširen varijablama društvenih uloga, statusa i očekivanja, te nejednake moći.

Eagly (1987) u svojoj teoriji **društvene uloge** smatra da rodna podjela rada u društvu prema kojoj muškarac ima ulogu hranitelja obitelji, a žena ulogu domaćice, utječe na ponašanja i uvjerenja o ženama i muškarcima. Uvjerenja koja proizlaze iz podjele rada su očekivanja koja ljudi imaju o osobinama i ponašanjima žena i muškaraca, te uvjerenja žena i

muškaraca o vlastitim sposobnostima i vještinama koje bi mogli ili trebali razviti. Autorica navodi da ta uvjerenja oblikuju ponašanja žena i muškaraca, i time naglašava ulogu trenutne društvene strukture, a ne rane socijalizacije, u objašnjenju rodni razlika u ponašanju. Istraživanja utjecaja različitih društvenih uloga na dominantno ponašanje su potvrdila teoriju i pokazala kako se i žene i muškarci ponašaju dominantno u ulozi nadređene osobe, i submisivno u ulozi podređene osobe (Moskowitz, Suh i Desaulniers, 1994, prema Deaux i Lafrance, 1998).

Društveni status se odnosi na vrednovanje pojedinca ili grupe u kontekstu određene grupe ili zajednice, pri čemu se osobe višeg statusa percipiraju superiornijima i kompetentnijima od osoba nižeg statusa. Dimenzije na kojima se uspostavlja statusna hijerarhija ovise o trenutnim društvenim vrijednostima, i variraju kroz povijesna razdoblja i kulture. Rod često kovarira sa statusom, te se smatra da je uloga zaposlenog hranitelja obitelji višeg statusa od uloge nezaposlene domaćice (Eagly, 1987, prema Deaux i Lafrance, 1998).

Moć se odnosi na stvarnu kontrolu koju jedna osoba ili grupa imaju nad sredstvima i prihodima drugih i može se analizirati na četiri razine: društvenoj, organizacijskoj, interpersonalnoj i individualnoj (Ragins i Sundstorm, 1989; Yoder i Kahn, 1992, prema Deaux i Lafrance, 1998). Na **društvenoj** se **razini** proučavaju načini na koje patrijarhalni sustav utječe na ekonomski i politički položaj žena i muškaraca u društvu, a na **organizacijskoj razini** činitelji iz kojih proizlazi veća moć muškaraca u organizacijama, poput veće brojnosti muškaraca na vodećim položajima kroz povijest, te percepcija žena kao novopridošlica i iznimaka na vodećim pozicijama (Glick i Fiske, 1995, prema Deaux i Lafrance, 1998). Moćniji položaj muškaraca ogleda se u činjenici da muškarci zauzimaju više pozicije u strukturi organizacija, češće kontroliraju financijska sredstva i tipično nadgledaju više osoba unutar organizacije (Reskin i Padavic, 1994, prema Deaux i Lafrance, 1998). Razlike u **interpersonalnoj** moći između žena i muškaraca često se uočavaju unutar bračnih odnosa pri čemu je ekonomska ovisnost žena o njihovim supruzima važan izvor te razlike (Baxter i Kane, 1995, prema Deaux i Lafrance, 1998). Na **individualnoj razini** proučavane su rodne razlike u osobinama poput potrebe za moći i usmjerenosti na društvenu dominaciju. Iako istraživanja pokazuju da muškarci izražavaju jaču potrebu za moći, Stewart i Winter su pokazali (1976) da se potreba za moći može pobuditi kod žena istim postupcima koji se koriste kako bi se povećala potreba za moći kod muškaraca (prema Deaux i Lafrance, 1998).

2.5. Subjektivno zadovoljstvo

2.5.1. Definiranje i mjerenje subjektivnog zadovoljstva

Literatura o subjektivnom zadovoljstvu ispituje kako i zašto ljudi doživljavaju svoj život na pozitivan način. Prilikom istraživanja koriste se različiti termini koji nemaju posve identično značenje poput sreće, zadovoljstva i pozitivnog afekta. Kako bi se izbjegli nesporazumi u znanstvenom proučavanju zadovoljstva nužno je jasno odrediti koncept subjektivnog zadovoljstva i načine njegova mjerenja.

Tri su obilježja koja karakteriziraju **subjektivno zadovoljstvo**; ono je subjektivno, uključuje pozitivne mjere i globalnu procjenu svih aspekata života osobe. Iako se može ispitivati i zadovoljstvo određenom domenom života, naglasak je najčešće na integriranoj procjeni pojedinčeva života, a mjere mogu obuhvaćati period od nekoliko tjedana do cijelog života.

Subjektivno zadovoljstvo može se mjeriti skalom sastavljenom od više tvrdnji o zadovoljstvu ili samo jednom tvrdnjom. Prednost mjerenja jednom tvrdnjom je ušteda vremena, a nedostaci su niža pouzdanost u vremenu te nemogućnost obuhvaćanja svih aspekata subjektivnog zadovoljstva. Skale zadovoljstva sastavljene od više tvrdnji mogu ispitivati različite domene života kao što su zadovoljstvo poslom, brakom i društvenim životom, pri čemu se pokazalo da na subjektivno zadovoljstvo najintenzivnije utječu područja života koja su osobi najvažnija (Andrews i Whitey, 1976; Campbell i sur., 1976, prema Diener, 1984).

2.5.2. Teorije subjektivnog zadovoljstva

Iako je zadovoljstvo tema koja sve češće zanima znanstvenike, teorije i istraživanja još su uvijek slabo povezani. U ovom odjeljku predstaviti ću teorijske okvire za proučavanje zadovoljstva, a u slijedećem ću iznijeti ključne nalaze istraživanja zadovoljstva i varijabli koje su povezane sa zadovoljstvom, oslanjajući se na Dienerov članak iz 1984. godine. Slijedi opis osnovnih postavki teorija zadovoljstva, od kojih prvo predstavljam teoriju dostizanja cilja i teoriju aktivnosti, zatim teorije od vrha prema dnu i od dna prema vrhu, te na posljetku teoriju procjene.

Teorije dostizanja cilja pretpostavljaju da se zadovoljstvo i sreća javljaju kada su potrebe, želje i ciljevi ostvareni, dok neostvarivanje istih dovodi do nezadovoljstva. Diener, Larsen i Emmons su istraživanjem potvrdili da ljudi doživljavaju sreću kada su im određene

potrebe zadovoljene. Za razliku od teorija dostizanja cilja, **teorije aktivnosti** naglašavaju važnost samog ponašanja, a ne dostizanja cilja. Prema teorijama aktivnosti sreća je usputni produkt ljudske aktivnosti kao što su socijalna interakcija, hobiji ili tjelovježba. Jedna od pretpostvaki teorije aktivnosti, koja je potvrđena istraživanjima, jest da samosvijest smanjuje sreću, te da koncentriranje isključivo na postizanje sreće može biti poražavajuće. Prema ovom pristupu, osoba se treba usmjeriti na važne aktivnosti, a sreća će se javiti kao nenamjerni usputni produkt.

Teorije od vrha prema dnu i od dna prema vrhu na različit način pristupaju objašnjenju zadovoljstva. Prema **teoriji od vrha prema dnu**, smatra se da globalna obilježja ličnosti utječu na način na koji osoba reagira na događaje, tj. pretpostavlja se da postoji globalna sklonost doživljavanja stvari na pozitivan način. Drugim riječima, osoba doživljava ugodu zato što je sretna, a ne obratno. Prema **teoriji od dna prema vrhu** smatra se da je sreća zbroj mnogih mali užitaka. Kada osoba procjenjuje je li zadovoljna životom, ona zapravo zbraja trenutne užitke i boli pa je prema tome sretan život uglavnom akumulacija sretnih trenutaka.

Teorije procjene pretpostavljaju da sreća nastaje kao rezultat usporedbe između nekog standarda i stvarnih uvjeta, ali samo u situacijama u kojima je stvarno stanje nadišlo standard. U slučaju zadovoljstva, spomenuta je usporedba svjesna, no u slučaju pozitivnih emocija, usporedba sa standardom može se javiti i na nesvjesnoj razini. U **teoriji socijalne komparacije** drugi ljudi se koriste kao standard. A osoba će se biti sretna ili zadovoljna ako sebe procijeni boljom od drugih. Popularna forma teorije procjene je **razina aspiracije**. Prema njoj sreća ovisi o nesuglasju između stvarnih uvjeta i aspiracija u životu. McGill (1967) i Wilson (1960) slažu se s tim da sreća ovisi o omjeru ispunjenih želja s obzirom na totalne želje. Iako postoje dokazi koji podupiru ideju da je nesuglasje između stvarnih uvjeta i razine aspiracije povezano sa srećom, ta je veza ipak mala (Emmons i sur, 1983).

2.5.3. Istraživanja zadovoljstva

Brojni znanstvenici pokušavali su pronaći odgovor na pitanje što ljude čini sretnima. Ovdje sam izdvojila neka istraživanja kojima se pokušalo doznati koliko demografske varijable poput roda, dobi ili razine obrazovanja utječu na nečije zadovoljstvo, te kakav učinak na zadovoljstvo ima preuzimanje uloga supružnika ili roditelja.

Istraživanja pokazuju da se žene, iako doživljavaju više negativnih osjećaja, također izjašnjavaju da doživljavaju veću sreću (Braun, 1977, Gurin i sur, 1960), tako da se u globalnoj sreći ili zadovoljstvu ne pronalazi rodna razlika. Čini se da su mlade žene sretnije nego mladi muškarci, te da su starije žene manje sretne od starijih muškaraca (Medley, 1980). Drugo istraživanje (Liang, 1982, prema Matlin, 1993) pokazalo je da ne postoji rodna razlika među starijim osobama u terminima životnog zadovoljstva. Nalazi o povezanosti dobi i zadovoljstva su također nekonzistentni. Neki pokazuju da su mlađi ljudi sretniji (Bradburn i Caplovitz, 1965), neki da nema povezanosti dobi i zadovoljstva (Sauer, 1977), a neki da je ta povezanost pozitivna (Medley, 1980). S druge strane, pokazalo se da mladi doživljavaju intenzivniju sreću, dok stariji procjenjuju svoj život na pozitivniji način. Kada govorimo o obrazovanju, čini se da je njegov utjecaj na subjektivno zadovoljstvo slab i da je u interakciji sa drugim varijablama poput prihoda (Bradburn i Caplovitz, 1965). Zanimljivi su nalazi nekoliko studija koje ukazuju na jače pozitivne efekte obrazovanja na zadovoljstvo žena nego na zadovoljstvo muškaraca (Freudiger, 1980, Glenn i Weaver, 1981b).

Zadovoljstvo brakom i obitelji jedan je od najvažnijih prediktora subjektivnog zadovoljstva (Campbell i sur, 1976). Studije pokazuju da je utjecaj braka na zadovoljstvo pozitivan (Larson, 1978), a utjecaj roditeljstva zanemariv ili negativan (Glenn i Weaver, 1979). Iako se kod udanih žena javlja više simptoma stresa nego kod neudanih, udane žene također izjavljuju da su zadovoljnije (Glenn, 1975), pa bi bilo zanimljivo istražiti uzroke tih razlika između žena i muškaraca s obzirom na bračni status.

Na kraju valja napomenuti da većina spomenutih varijabli slabo objašnjava varijancu zadovoljstva, a dodatni je problem i određivanje smjera kauzalnosti između zadovoljstva i drugih mjerenih varijabli jer su gotovo sva istraživanja korelacijska. Očito je da je subjektivno zadovoljstvo određeno brojnim faktorima koji se mogu konceptualizirati na nekoliko razina analize, te je vjerojatno nerealno nadati se da će nekoliko varijabli biti od izrazito velikog značaja.

2.6. Pregled nalaza istraživanja stavova, ponašanja i zadovoljstva vezanog uz rodne uloge

Istraživanja provedena u SAD-u su pokazala da su se od sredine 1960.-ih godina ublažila tradicionalna uvjerenja o tome da žene i muškarci moraju preuzimati različite uloge izvan i unutar doma, te da imaju različita prava i privilegije. Stavovi o obrazovanju i zaposlenju su se najviše liberalizirali, dok su stavovi o patrijarhalnoj strukturi obitelji i rigidnim podjelama kućanskih poslova liberalizirani u manjoj mjeri (prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985). Uzorci ljudi raznolikih osobina ispitani su u različitim vremenskim razdobljima i na različitim mjestima, a pokazalo se da su demografske varijable poput roda, socioekonomskog statusa i dobi povezane s tradicionalnošću rodnih uloga (prema Spence i Hahn, 1997).

U svim studijama žene imaju liberalnije stavove od muškaraca (prema Spence i Hahn, 1997), obrazovanije osobe su manje tradicionalne od manje obrazovanih, te mlađi od starijih. U istraživanju društvenih stavova u Britaniji mlađi ljudi su imali egalitarnije stavove, a zaposlene i visoko obrazovane žene također su bile manje tradicionalne u usporedbi s ostalim skupinama žena (Kiernan, 1992, prema Cappuccini i Cochrane, 2000). Studenti i studentice su manje tradicionalni u rodnoj ideologiji od svojih roditelja i djedova i baka (Dambrot i sur., 1984; Helmreich i sur., 1982, prema Spence i Hahn, 1997). Otpor prema umanjivanju tradicionalne podjele rodnih uloga pogotovo se uočava kod osoba s konzervativnim političkim i religioznim uvjerenjima (Ellis i Bentler, 1973, prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985).

Istraživanja seksizma (Swim i sur, 1995) ukazuju na povezanost stavova i namjere za ponašanjem izvještavajući da su osobe koje imaju tradicionalnu rodnu ideologiju manje spremne podržati promicanje ravnopravnosti žena i muškaraca te negirati da su žene nepravedno tretirane (prema Spence i Hahn, 1997).

Iako su stvarna ponašanja također pokazala napredak prema ravnopravnosti žena i muškaraca, promjene u ponašanjima zaostaju za liberalizacijom stavova (prema Spence i Hahn, 1997). U odnosu na 1960.-te godine, američke žene provode sve manje vremena u kućanskim poslovima, a muškarci više, te se udio kućanskih poslova koje obavljaju muškarci popeo od 1965. do 1985. sa 15% na 33%, što još uvijek svjedoči o vrlo neravnopravnoj situaciji (Robins, 1988., prema Myres, 1993). No kulturalne razlike u sudjelovanju muškaraca u kućanskim poslovima su velike. Supruzi u Japanu provode oko 4 sata tjedno u obavljanju kućanskih poslova, a Šveđani oko 18 sati tjedno (Juster i Stafford, 1991, prema Myres, 1993).

Žene i muškarci se također razlikuju u percepciji pravednosti podjele obveza u domaćinstvu. U istraživanju Cappuccini i Cochrane (2000) polovina muškaraca smatra da je odgovornost za kućanske poslove ravnomjerno podijeljena između partnera, s čim se slaže samo jedna trećina partnerica, a ostale dvije trećine žena smatraju da one same obavljaju kućanske poslove. Percepcija žena i muškaraca je slična kada je riječ o podjeli brige za djecu, pri čemu oko 60% žena i muškaraca izjavljuje da se žena brine oko djece, a ostali smatraju da je briga oko djece podijeljena između partnera (prema Cappuccini i Cochrane, 2000). Istraženi su i prediktori očevog uključivanja u brigu oko djece i obavljanje kućanskih poslova (Deutsh, Lussier i Servis, 1993). Pokazalo se da je to veća vjerojatnost očevog uključivanja u brigu oko djece što su stavovi očeva više feministički, te što supruga više sati provodi na poslu. Veća je vjerojatnost očevog doprinosa kućanskim poslovima što je ženino zaposlenje prestižnije, bračna dinamika skladnija, te što je diskrepancija u prihodima partnera manja (tj. što žena zarađuje više, a muškarac manje).

Istraživanja povezanosti rodni uloga i emocionalnog stanja pokazala su da se rodne razlike u emocionalnoj dobrobiti javljaju kada su rodne uloge same po sebi jako istaknute kao što je u braku u kojem muškarac doprinosi financijski, a žena podižu djecu i brinu se o kućanstvu (Shields, 1991, prema Oatley i Jenkins, 2003). Muškarcima je brak zaštitni činitelj od velikog depresivnog ili anksioznog poremećaja, pa je nađeno da je psihički oboljelo samo 2,6% oženjenih muškaraca i 8% samaca. Kod žena brak ima suprotni učinak; depresivni ili anksiozni poremećaj imalo je 4,1% žena koje su same, te čak 18,4% udanih žena, što je 4 puta više (Bebbington i sur, 1981, prema Oatley i Jenkins, 2003). Brak zbog različitih razloga djeluje povoljnije na muškarce nego na žene, a jedan od njih je različito očekivanje od braka i ispunjenje tih očekivanja za žene i muškarce. Muškarac obično ima zadovoljene emocionalne potrebe za stabilnim i podržavajućim zaleđem koje mu pruža supruga, a žena češće ne uspijevaju postići ono što želi, kao što je intimnost odnosa s partnerom (McGoldrich, Anderson i Walsh, 1991, prema Oatley i Jenkins, 2003).

Istraživanje zadovoljstva žena podjelom uloga između partnera nakon rođenja djeteta (Cappuccini i Cochrane, 2000) pokazalo je da je nesuglasje između željene i stvarne podjele uloga negativno povezano sa zadovoljstvom podjelom uloga. Zadovoljstvo žena podjelom uloga najbolje se predviđa nesuglasjem željene i stvarne podjele uloga i emocionalnom potporom partnera nakon poroda.

2.7. Rodne uloge u hrvatskom društvu

U ovom ću poglavlju opisati promjene u položaju žena i muškaraca u hrvatskom društvu, navesti neke pokazatelje položaja žena i muškaraca u suvremenom društvu, te opisati istraživanja o podjeli uloga i stavova o rodnim ulogama u Hrvatskoj.

Iako žene čine 51,5% ukupne populacije Hrvatske, podzastupljene su u politici i gospodarstvu. «Piramidalna zakonitost» prema kojoj porastom razine odlučivanja opada udio žena, nije nikakva novost u poslovnom, a još manje političkom svijetu (prema Leinert Novosel, 1999). U sazivu Sabora 1992.-1996. godine ženama je pripalo 5,4% zastupničkih mjesta, u sazivu zastupničkog doma 1996.-2000. godine ženama je pripalo 7,7%, a zaslugom nekih stranaka i doprinosom ženskih nevladinih organizacija, stanje se 2000. godine poboljšalo, te je Hrvatska ušla u kategoriju država koje imaju najmanje 23% žena u parlamentu (iz “Prijedlog zakona o ravnopravnosti spolova” *Ženska mreža*, 2003).

Žene su dobile pravo glasa nakon Drugog svjetskog rata (prema Leinert Novosel, 1999), a ravnopravnost spolova bila je jamčena samo općom klauzulom o ravnopravnosti u Ustavu RH sve do 2003. godine kada je donesen Zakon o ravnopravnosti spolova.

Kroz prošlost, pa i danas, veći je udio žena među osobama koje nisu završile nikakvu školu, a kako raste stupanj obrazovanja, broj muškaraca se povećava u odnosu na broj žena. S vremenom je porastao i broj žena u odnosu na broj muškaraca koji završavaju fakultete. Godine 1971. je omjer žena i muškaraca sa završenim fakultetom bio 2:5, a 2001. godine na 10 muškaraca 9 žena završava fakultet. O položaju u društvu govori i podatak o znatno većem udjelu nepismenih žena nego nepismenih muškaraca, te iako se taj broj s vremenom smanjuje, još je uvijek više nepismenih žena, uglavnom starijih od 65 godina. Među nepismenom populacijom starijom od 10 godina 82% je žena, a 18% muškaraca (Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2002.)

Položaj žena i muškaraca u području rada ne može se dosljedno pratiti budući da ne postoje cjeloviti brojučani pokazatelji koji pokrivaju sve aspekte njihova položaja. Analiza zaposlenosti u bilo kojem sektoru vlasništva pokazuje da je samo 28% žena samozaposleno tj. da su same vlasnice objekata u kojima rade, u odnosu na 72% muškaraca, te da je 55% žena nezaposleno u odnosu na 45% muškaraca u dobnim skupinama do 50 godina (Statistički ljetopis Republike Hrvatske, 2002.). U Hrvatskoj se ne vode podaci o razinama koje žene zauzimaju u radnoj hijerarhiji u odnosu na muškarce, no ako pratimo odnos uposlenih i

vlasnika uočiti ćemo razlike u položaju. Primjerice, u području obrta pri čemu u ugostiteljstvu radi 62% žena, ali je od toga samo 32% vlasnica ugostiteljskih objekata (prema Leinert Novosel, 1999). Teško je utvrditi kakav je odnos plaća žena i muškaraca. Struktura radne snage odražava rodnu segregaciju kroz povijest, s tim da su zanimanja u kojima su većinu zaposlenih činile žene bila nižeg statusa i prihoda (prema Leinert Novosel, 1999). Vrednovanje muškog i ženskog rada može se pokazati samo usporedbom prosječnih plaća u sektorima djelatnosti u kojima su zaposlene pretežno žene i onih u kojima su pretežno zaposleni muškarci. Žene su najviše zaposlene u djelatnostima u kojima su plaće najslabije. Među zaposlenima s nepunim radnim vremenom žene čine 89% u javnoj upravi, 67% u obrazovanju, a sa skraćenim radnim vremenom čak 82% u obrazovanju (iz "Prijedlog zakona o ravnopravnosti spolova", *Ženska mreža*, 2003). Istraživanje provedeno na 3200 žena u velikim gradovima u Hrvatskoj (Tomić-Koludrović i Kunac, 1996) pokazuje da je broj žena koje financijski slabo pridonose sveukupnim prihodima svoje obitelji daleko veći od broja žena koje zarađuju velik dio obiteljskih primanja. Polovina ispitanih žena ili uopće ne zarađuje ili zarađuje manji dio obiteljskih prihoda. Za razliku od toga samo 20% žena zarađuje velik ili cjelokupni dio primanja obitelji, dok 20% žena zarađuje polovinu ukupnih primanja u svojoj obitelji.

Procjenu društvenog položaja žena u Hrvatskoj ispitala je Leinert Novosel (1999) kroz slaganje ispitanika s tvrdnjom «Položaj žena danas je bolji nego u bivšem komunističkom sustavu». Odgovori pokazuju da 40% žena procjenjuje položaj žena u društvu lošijim nego ranije, a svaka treća smatra da je jednak, za razliku od 28% muškaraca koji smatraju da je položaj žena lošiji, te 34% koji smatraju da je taj položaj jednak prijašnjemu. Ispitivanje stavova o odnosima u obitelji te položaju žena u društvu provedeno na studentskoj populaciji pokazuje rodnu razliku u percepciju težine života žena i muškaraca, pri čemu 65% žena i 29% muškaraca smatra da je muškarcima lakše, 23% žena i 40% muškaraca smatra da im je podjednako, dok samo 3% žena i 17% muškaraca smatra da su žene te kojima je u životu lakše (Leinert Novosel, 1999). Također se velik dio ispitanika slaže s tvrdnjom da žene imaju malo slobodnog vremena, te da ga uglavnom provode u obavljanju kućanskih poslova i bavljenju djecom, što govori o dvostrukoj opterećenosti žena. Ispitanici smatraju da muškarci svoje slobodno vrijeme provode većinom u sportu i rekreaciji, političkoj djelatnosti i u zabavi (Leinert Novosel, 1999). Ispitivanje žena o podjeli kućanskih poslova (Tomić-Koludrović i Kunac, 1996) pokazalo je da žene smatraju da muškarci obavljaju većinu lakših popravaka kućanskih aparata i točenja goriva u automobile, dok one u viskom postotku obavljaju

poslove kao što su pospremanje stola nakon objeda, čišćenje podova, pranje posuđa, kuhanje, glačanje i pranje rublja.

Ispitivanja stavova o rodnim ulogama na studentskoj populaciji pokazuju da žene imaju proegalitarnije stavove od muškaraca u vezi podjele odgovornosti oko kućanskih poslova, bavljenja djecom ili ostvarivanja prava u svijetu rada (prema Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990). Diplomski rad Anđele Buljan (2000) pokazao je da kod studentske populacije postoji poprilično velik odklon od tradicionalnih rodnih uloga u smjeru rodne ravnopravnosti. Studentice ipak više prihvaćaju modernije rodne uloge, a studenti se, iako namjeravaju prihvatiti dio poslova u kući, ipak teško odriču svojeg položaja u poslovnom svijetu. U istraživanju Smiljane Leinert Novosel (1999) studenti izvještavaju da će se u svojim budućim obiteljima oba partnera podjednako brinuti oko odgoja djece i zarade, te da će se podjednako usavršavati u profesiji. Podjela poslova ipak je pronađena u bavljenju politikom i kućanskim poslovima, pri čemu većina studenata i studentica smatra da će žene na sebe većinom preuzeti kućanske poslove, a te da će se muškarci baviti politikom.

Nalazi navedenih istraživanja upućuju na tradicionalniju podjelu uloga između žena i muškaraca u hrvatskom društvu o kojoj svjedoče i žene i muškarci, s tim da muškarci slabije primjećuju lošiji položaj žena u različitim aspektima života te više podržavaju tradicionalne vrijednosti od žena. Među mladima se ipak primjećuje pomak prema manje tradicionalnoj podjeli uloga, no pitanje je hoće li takve stavove zadržati i kasnije, kad se nađu u životnim ulogama supruga/supruge ili roditelja.

2.8. Teorija nesuglasja pojmova o sebi

Teoriju nesuglasja pojmova o sebi postavila je Tory Higgins (1983) s namjerom proučavanja povezanosti različitih pojmova o sebi, emocionalnih posljedica neusklađenosti pojmova o sebi te faktora koji utječu na tu neusklađenost. Ova mi je teorija zanimljiva zbog mogućnosti ispitivanja različitih poimanja rodnih uloga i utjecaja (ne)usklađenosti tih poimanja na zadovoljstvo rodnim ulogama. Slijedi opis originalne teorije, te zatim njezine primjene na područje rodnih uloga.

2.8.1. Vrste i perspektive pojma o sebi

Koncepti kojima se Higgins služi pri postavljanju teorije su vrste i perspektive pojma o sebi, nesuglasje pojmova o sebi i emocionalne posljedice tog nesuglasja, te faktori koji utječu na vjerojatnost aktivacije nesuglasja.

Vrste pojma o sebi su ostvoreni, idealni i očekivani pojam o sebi. **Ostvoreni pojam o sebi** je naša predodžba osobina koje mislimo da nas karakteriziraju, tj. to je ono što mi mislimo kakvi smo ili što mislimo da drugi misle o nama. **Idealni pojam o sebi** je naša slika karakteristika koje bismo željeli imati ili koje bi netko drugi želio da imamo, te time predstavlja nade, želje ili aspiracije o nama. **Očekivani pojam o sebi** oslikava naša ili tuđa vjerovanja o obilježjima koja bismo trebali imati, pa stoga predstavlja osjećaje dužnosti, obveze i odgovornosti. Kao što je spomenuto, ostvoreni, idealni i očekivani pojam o sebi može se procjenjivati iz dvije različite perspektive; iz naše vlastite perspektive, što se naziva samoprocjena, te iz perspektive nama značajnih osoba (npr. majke, oca, braće ili sestara, partnera ili prijatelja). Kombinacijom te dvije perspektive s tri vrste pojma o sebi razlikujemo 6 pojmova o sebi: vlastiti ostvoreni, idealni i očekivani pojam o sebi, te ostvoreni, idealni i očekivani pojam za koji vjerujemo da netko drugi ima o nama. Idealni i očekivani pojmovi o sebi služe nam kao **standardi** ili vodiči za život kakav bismo željeli ili trebali voditi.

2.8.2 Nesuglasje pojmova o sebi i emocionalne posljedice nesuglasja

Spomenuti pojmovi mogu biti međusobno usklađeni, no najčešće postoji određeno **nesuglasje** među bilo kojim od njih, primjerice između onog kakvi bismo željeli biti i kakvi vjerujemo da zapravo jesmo, ili onog što vjerujemo da drugi od nas očekuju i onog kakvima se vidimo. Od svih vrsta neusklađenosti najviše istraživanja je posvećeno neusklađenosti vlastitog ostvarenog pojma o sebi sa spomenuta četiri standarda.

Kada postoji nesklad određenih pojmova o sebi mogu se javiti različite **emocionalne posljedice** koje su prvenstveno neugodne za osobu, a najčešće su vezane uz osjećaje obeshrabrenosti i uznemirenosti. Kada izostanu stvarni ili očekivani pozitivni ishodi kao u slučaju neostvarivanja željene slike o sebi, kao reakcija se javljaju **nezadovoljstvo**, obeshrabrenost, razočaranje ili tuga. Kada znamo ili vjerujemo da će nešto završiti negativnim ishodom, kao u situaciji očekivanja kazne zbog neispunjavanja obveza i dužnosti, javljaju se **uznemirenost**, strah ili krivnja.

2.8.3. Faktori koji utječu na aktivaciju nesuglasja među pojmovima o sebi

Teorija nesuglasja pretpostavlja da nesuglasja funkcioniraju kao kognitivne strukture pa se faktori koji utječu na aktivaciju tog nesuglasja mogu proučavati na isti način na koji se istražuju faktori koji utječu na aktivaciju nekog drugog znanja. Činitelji koji utječu na vjerojatnost aktivacije nesuglasja su dostupnost i pobudljivost, pri čemu se **dostupnost** nekog konstrukta odnosi na konstrukte koji su stvarno pristupačni u pamćenju kako bi se koristili za obradu novih podataka, a **pobudljivost** se odnosi na spremnost svakog pospremljenog konstrukta za korištenje u obradi novih podataka.

Istraživanje Straumana i Higgins (1987, prema Alexander i Higgins, 1993) pokazuje na koji se način može aktivirati nesuglasje i kakve su posljedice pojedinih vrsta nesuglasja. Autori su situacijski aktivirali vlastiti idealni ili vlastiti očekivani standard u ljudi kod kojih je postojalo tj. bilo dostupno jedno od ta dva nesuglasja vlastitog pojma o sebi i navedenih standarda. Situacijska aktivacija uključivala je izlaganje pozitivnim osobinama vlastitih idealnih i očekivanih standarda od kojih se neke jesu a neki nisu razlikovale od stvarnog pojma o sebi. Aktivacija vlastitih idealnih standarda koji su se razlikovali od stvarnog pojma o sebi povećala je osjećaje nezadovoljstva i razočaranja, a aktivacija vlastitih očekivanih standarda koji su se razlikovali od stvarnog pojma o sebi povećala je osjećaje napetosti i zabrinutosti.

Prema Tory Higgins (1983), svako obilježje pojma o sebi uspoređuje se sa svakom osobinom drugog pojma o sebi. Pritom veći broj neusklađenih parova osobina upućuje na veće nesuglasje dostupno osobi, čime je i emocionalna nelagoda povezana s nesuglasjem jača. Vjerojatnost pojavljivanja nesuglasja također ovisi i o pobudljivosti nesuglasja koja je to izraženija što je manje vremena proteklo otkad se nesuglasje aktiviralo, što se nesuglasje češće aktivira i što je značenje nesuglasja čvršće povezano sa obilježjem situacije koja ga aktivira.

2.8.4. Primjena teorije nesuglasja u području rodni uloga

Pomoću teorije nesuglasja željela bih ispitati idealne i ostvarene rodne uloge, te nesuglasje među njima i emocionalne posljedice nesuglasja. **Idealne rodne uloge** su uvjerenja koja reflektiraju preferencije i želje osobe vezane uz rodnu jednakost, a **ostvarene rodne uloge** su ponašanja, obveze, prava i mogućnosti žena i muškaraca koja reflektiraju njihov osobni doživljaj (ne)jednakosti među rodovima u svakodnevnom životu. Pri tome me zanima njihovo viđenje rodni uloga, a ne ideal za koji smatraju da postoji u društvu, niti uloge za koje smatraju da netko drugi od njih očekuje.

Ako nesuglasje idealnih i ostvarenih rodni uloga postoji kod osobe, tj. dostupno je u pamćenju, tada će se ono aktivirati izlaganjem ispitanika primjerima idealnih i ostvarenih rodni uloga, a prema teoriji se predviđa da će osoba biti podložna nezadovoljstvu ili razočaranju zato što joj se vlastite nade i želje o rodni ulogama nisu ostvarile.

Istraživanje (Alexander i Higgins, 1993) u kojem je ispitano nesuglasje između pojmova o sebi kod žena i muškaraca koji su postali roditelji pokazalo je da se energija koja se koristi za novu ulogu roditelja nužno crpi na uštrb energije usmjerene na pokušaje ostvarivanja vlastitih idealnih standarda vezanih uz druge uloge. Novi zadaci i povećan umor zbog preuzimanja roditeljskih dužnosti interferiraju s ostvarivanjem vlastitih želja, te je zato nesuglasje idealnih i ostvarenih uloga češće aktivirano. Emocionalne posljedice koje se javljaju ovise o jačini i vrsti nesuglasja koje je aktivirano situacijom. Budući da su majke više uključene u roditeljske uloge od očeva, te da više pažnje posvećuju novim dužnostima i odgovornostima roditeljstva, kod žena se više povećala povezanost nesuglasja idealnih i ostvarenih uloga s nezadovoljstvom.

3. CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE

Ciljevi rada

Pregledom relevantnih teorija, koje na različite načine objašnjavaju uzroke razlika u ponašanju žena i muškaraca, upoznala sam se s problematikom rodnih uloga i njima srodnih pojmova. Budući da su rodne uloge često predmet interesa u stranim znanstvenim časopisima, izložila sam i rezultate nekih istraživanja koja su me polako vodila prema jasnijoj predodžbi onoga što želim ispitati. Izložila sam nalaze istraživanja stavova o raznim aspektima rodnih uloga poput mogućnosti obrazovanja i zaposlenja žena i muškaraca, te podjela roditeljskih uloga i kućanskih poslova među partnerima. Pokazalo se da između stavova o rodnim ulogama i samog preuzimanja tih uloga postoji određeni raskorak što mi se učinilo zanimljivim ispitati, te sam odlučila detaljnije proučiti navedeni problem. Pretpostavljajući da se uvjeti u drugim društvima razlikuju od uvjeta u našem društvu, smatrala sam da me nalazi domaćih istraživanja rodnih uloga mogu bolje usmjeriti u postavljanju problema istraživanja. Pregled pokazatelja rodnih uloga u našem društvu uputio je na tradicionalnije poimanje rodnih odnosa.

Također me zanimao i pojam zadovoljstva pa sam ukratko izložila pregled načina definiranja i mjerenja zadovoljstva i teorije koje se bave subjektivnim zadovoljstvom. Istraživanja o činiteljima koji su povezani sa zadovoljstvom naveli su me da se zapitam što bi sve moglo žene i muškarce činiti zadovoljnim ili nezadovoljnim vlastitim rodnim ulogama.

Bitnu sponu između istraživanja rodnih uloga i zadovoljstva pronašla sam upravo u teoriji nesuglasja Tory Higgins. Ona pretpostavlja da nesklad različitih pojmova o sebi utječe na emocionalna stanja, čineći ljude više ili manje zadovoljnim i/ili tjeskobnim. Budući da mene zanimaju rodne uloge, bilo mi je zanimljivo ispitati kako nesuglasje između željenih i ostvarenih rodnih uloga utječe na zadovoljstvo rodnim ulogama. Pretpostavila sam, na osnovu prijašnjih istraživanja, da bi taj nesklad mogao imati različit utjecaj na zadovoljstvo kod žena i kod muškaraca, te sam taj utjecaj željela odvojeno ispitati na subuzorcima žena i muškaraca.

Iz svega gore navedenog proizišli su cilj i problemi ovog istraživanja. Cilj istraživanja je provjeriti teoriju nesuglasja Tory Higgins u području rodnih uloga, a problemi se odnose na ispitivanje rodnih uloga u našem društvu i faktora koji utječu na zadovoljstvo rodnim ulogama.

Problemi:

1. Ispitati razlike između žena i muškaraca u idealnim i ostvarenim rodnim ulogama
- 2.1. Ispitati razlike između žena i muškaraca u nesuglasju idealnih rodnih uloga i ostvarenih rodnih uloga, i u zadovoljstvu rodnim ulogama.
- 2.2. Ispitati doprinos nesuglasja rodnih uloga u objašnjenju zadovoljstva rodnim ulogama, zasebno za žene i za muškarce.

Hipoteze:

1. Žene imaju egalitarnije stavove o rodnim ulogama od muškaraca što pretpostavljam na temelju empirijskih podataka dobivenih brojnim istraživanjima (npr. Spence i Hahn, 1997).
- 2.1. Nesuglasje idealnih i ostvarenih rodnih uloga je veće kod žena nego kod muškaraca. Uspoređujući istraživanja koja govore o egalitarnijim idealnim rodnim ulogama u žena u usporedbi s muškarcima (npr. Spence i Hahn, 1997) i relativno tradicionalnim ostvarenim ulogama žena i muškaraca (npr. Leinert Novosel, 1999) logično sam pretpostavila da će razlika između idealnih i ostvarenih uloga biti veća kod žena nego kod muškaraca.
- 2.2. Što je nesuglasje idealnih i ostvarenih rodnih uloga veće, to više pridonosi objašnjenju zadovoljstva rodnim ulogama, pri čemu je smjer povezanosti zadovoljstva i nesuglasja negativan. Navedena hipoteza proizlazi iz teorije nesuglasja Tory Higgins (1983).

4. METODOLOGIJA

4.1. Sudionici u istraživanju

Istraživanje je provedeno na uzorku od 703 odrasle osobe; 373 žena i 330 muškaraca u dobi od 20 do 84. Kriterijl za sudjelovanje u istraživanju bili su da osobe žive u gradu Zagrebu i da imaju djecu, da trenutno žive ili da su nekada živjeli s partnerom ili partnericom, te da budu različite dobi i razina obrazovanja. Osobe koje su sudjelovale u istraživanju regrutirane su iz obiteljskog i šireg prijateljskog kruga studenata i studentica psihologije.

Bilo mi je bitno da se ispitivanje provede na odraslim osobama zato što postoji malo podataka o rodnim ulogama odraslih ljudi u našem društvu i njihovim stavovima o rodnim ulogama. Većina se istraživanja provodi na studentskoj populaciji jer je lakše dostupna, no poznato je da su studenti specifična skupina koja je općenito manje tradicionalna i time ne može valjano reprezentirati opću populaciju. Osim toga, studenti nemaju još životno iskustvo koje bi im omogućilo odgovaranje na pitanja o ostvarenim rodnim ulogama u različitim područjima.

Tablica 1. Deskriptivna statistika za varijablu spola

Spol	Žene	Muškarci
%	53,1	46,9

Tablica 2. Deskriptivna statistika za varijablu dobi

Dob	M za cijeli uzorak	SD za cijeli uzorak	Min za cijeli uzorak	Max za cijeli uzorak	M za žene	M za muškarce
	45	11,38	20	84	45	46

Tablica 3. Deskriptivna statistika za varijablu razine obrazovanja

Razina obrazovanja	Niža stručna sprema	Srednja stručna sprema	Viša stručna sprema	Visoka stručna sprema
% sudionika/ca	10,4	44,4	13,5	31,6

Tablica 4. Deskriptivna statistika za varijablu mjesta odrastanja

Mjesto odrastanja	Na selu	U malom gradu	U velikom gradu
% sudionika/ca	29,8	24,1	46,2

Tablica 5. Deskriptivna statistika za varijablu bračnog statusa

Bračni status	U braku	U izvanbračnoj zajednici	Sama/c
% sudionika/ca	89,0	4,7	6,3

Tablica 6 Deskriptivna statistika za varijablu relativnog odnosa zarade partnera

Odnos zarade partnera	Žena zarađuje više	Partneri podjednako podjednako zarađuju	Muškarac zarađuje više
% sudionika/ca	15,6	29,1	55,3

Tablica 7. Deskriptivna statistika za varijablu broja djece

Broj djece	1	2	3	4 i više
% sudionika/ca	32,4	52,6	11,5	3,4

Tablica 8. Deskriptivna statistika za varijablu važnosti vjere

Važnost vjere	M za cijeli uzorak	M za cijeli uzorak	1-3 (%)	4 (%)	5-7 (%)	M za žene	M za muškarce
	4,85	2,07	24,1	17	58,8	5,07	4,61

Legenda (odnosi se na tablice od rednog broja 1 do 8):

- M - aritmetička sredina
- SD - standardno raspršenje
- % sudionika/ca-postotak sudionika/ca koji pripada određenoj kategoriji demografske varijable
- Min - minimalni rezultat
- Max - maksimalni rezultat
- 1-3 (%) - postotak sudionika/ca kojima vjera nije važna
- 4 (%) - postotak sudionika/ca koji se nalaze na neutralnom dijelu skale važnosti vjere
- 5-7 (%) - postotak sudionika/ca kojima je vjera važna

Iz tablice je uočljivo da su žene i muškarci ravnomjerno zastupljeni u uzorku, te da je dobni raspon velik, pri čemu je prosječna dob ispitanice osobe 45 godina. Zanimljivo je da gotovo polovina sudionika/ca ima srednju stručnu spremu te da trećina ima visoku stručnu spremu, dok su osobe sa višom i nižom stručnom spremom zastupljene u manjem postotku. Gotovo je polovina ispitanih osoba odrasla u velikom gradu, čak trećina na selu, a četvrtina u malom gradu. Kad razmatramo bračni status osoba obuhvaćenih ovim istraživanjem jasno se uočava da je 90% sudionika i sudionica u braku, te da samo manji dio živi njih u izvanbračnoj zajednici ili trenutno nema partnera ili partnericu, što je i očekivano s obzirom na zadani kriterij studije vezan uz iskustvo zajedničkog života s partnerom. Relativni odnos zarade partnera je kod polovine ispitanih takav da muškarci zarađuju više od svojih partnerica. Kod trećine ispitanih partneri podjednako financijski pridonose svojoj obitelji, a kod manjeg broja osoba pokazalo se da je žena ta koja zarađuje više od svojeg partnera. Uočljivo je da polovina sudionika/ica ima dvoje djece, trećina jedno dijete, a troje i više djece ima 15 % ispitanih osoba. Kada govorimo o važnosti vjere u životima sudionika/ca istraživanja, vidi se da broj onih kojima je vjera važna znatno premašuje broj osoba koje su neodređene po tom pitanju ili kojima vjera nije važna.

4.2. Mjerni instrumenti

Sudionici i sudionice istraživanja odgovarali su na instrument koji se sastojao od četiri skale poredane na slijedeći način: **skala idealnih rodnih uloga**, **skala demografskih varijabli**, **skala ostvarenih rodnih uloga** te **skala zadovoljstva rodnim ulogama**. Skale idealnih i ostvarenih rodnih uloga nastale su modificiranjem SRES-a (Sex-Roles Egalitarianism scale) tj. skale za ispitivanje stavova o jednakosti spolnih/rodnih uloga, a ostale dvije skale sam osmislila kako bi odgovarale potrebama ovog istraživanja.

Namjera SRES-a je ispitivanje promjena rodnih uloga od tradicionalnih prema netradicionalnima (Beere i sur., 1984). Nastala je iz potrebe za boljim mjerama stavova o rodnim ulogama od do tada postojećih. Naime, većina upitnika kojima su se ispitali stavovi o rodnim ulogama zapravo je bila usmjerena isključivo na stavove prema ulozi žena, ali ne i muškaraca. Najčešće korištena skala u tom području bila je AWS (Attitudes toward Women scale) Spencea i Helmreicha (1972) kojom se ispituju uvjerenja o pravima, ulogama i dužnostima žena. Za razliku od dotadašnjih skala, SRES-om se ravnomjerno ispituju stavovi prema ženama koje preuzimaju tradicionalne muške uloge i stavovi prema muškarcima koji preuzimaju tradicionalne ženske uloge. S obzirom na društvene promjene koje su se dogodile od 1970.-ih kada je skala razvijena do danas, AWS je sadržajno zastarjela skala i ne može adekvatno diskriminirati liberalniji dio kontinuuma stavova prema ženama. Nedostatak postojećih skala je i propust da se definiraju područja na kojim će se očitovati stavovi o rodnim ulogama. Zbog toga se javila potreba za novim skalama kojima bi se bolje mogli ispitati suvremeni stavovi prema različitim aspektima rodnih uloga žena i muškaraca, a pokazalo se da se SRES-om upravo to postiglo (prema McHugh i Frieze, 1997). **Egalitaran stav** je definiran kao tendencija pojedinca da evaluiira društvene uloge drugih ljudi bez obzira na njihov spol/rod.

Skala za ispitivanje stavova o jednakosti rodnih uloga postoji u dvije duže verzije od 95 tvrdnji razdijeljenih u pet subskala po 19 tvrdnji, te dvije kraće verzije od 25 tvrdnji. Koeficijenti unutarnje konzistencije za dvije duže verzije u cjelini iznose $\alpha=0,97$, a prosječan koeficijent za subskale iznosi $\alpha=0,87$. Koeficijenti kraćih oblika skala su $\alpha=0,94$ i $\alpha=0,92$, a autori preporučuju računanje samo ukupnog rezultata, a ne dijeljenje na pojedine subskale. Istraživanje (Vreven, 1994) je pokazalo da svaka tvrdnja SRES-a razlikuje ispitanike s tradicionalnim stavovima od onih s neutralnim i proegalitarnim stavovima (prema King i King, 1997). Autori skale dobili su jednofaktorsku strukturu ukupnog upitnika, no ipak

preporučuju da se radi boljeg određenja sadržajne valjanosti konstrukta egalitarnosti rodnih uloga subskale primjenjuju odvojeno (Beere i sur., 1984).

U istraživanju stavova adolescenata prema jednakosti među rodovima (Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990) pomoću SRES-a dobiveni su visoki koeficijenti unutarnje konzistencije pojedinih subskala. Koeficijent unutarnje konzistencije subskale socijalno-interpersonalno-heteroseksualnih uloga (u mojem istraživanju preimenovana u **subskalu uloge aktera međuljudskih odnosa**) iznosi $\alpha=0,74$, za **subskalu obrazovnih uloga** iznosi $\alpha=0,71$, za **subskalu profesionalnih uloga** iznosi $\alpha=0,81$, za subskalu bračnih uloga (u mojem istraživanju preimenovana u **subskalu partnerskih uloga**) iznosi $\alpha=0,78$, te za **subskalu roditeljskih uloga** iznosi $\alpha=0,80$. U spomenutom istraživanju dobivene su i statistički značajne interkorelacije rezultata na pojedinim subskalama (od 0,61 do 0,81). Također je faktorskom analizom utvrđeno da jedan faktor objašnjava 76,94% ukupne varijance.

Za svrhu ovog istraživanja prilagodila sam skalu za ispitivanje stavova o jednakosti spolnih/rodnih uloga. Autori su na osnovu racionalne prosudbe o ulogama odraslih žena i muškaraca odredili pet područja rodnih uloga prezentiranih putem pet subskala koje sam preuzela, te djelomično modificirala i preimenovala. Cijela skala koja se koristi u ovom istraživanju sadrži 47 tvrdnji, a sastoji se od skale uloge aktera međuljudskih odnosa od 8 tvrdnji, skale obrazovnih uloga od 7 tvrdnji, skale profesionalnih uloga od 9 tvrdnji, skale partnerskih uloga od 10 tvrdnji te skale roditeljskih uloga od 13 tvrdnji. Skale se sadržajno odnose na nekoliko aspekata rodne jednakosti poput kvalifikacija ili sposobnosti, obveza ili dužnosti, prava i mogućnosti. Izabrane su one tvrdnje koje su se uz minimalne korekcije mogle koristiti i kao indikatori iskustva s rodnim ulogama, što je bilo potrebno kako bi se mogle usporediti idealne i ostvarene rodne uloge.

Skalu za ispitivanje stavova o jednakosti rodnih uloga koristila sam za ispitivanje idealnih rodnih uloga pretpostavljajući da će uvjerenja osoba o jednakosti rodnih uloga odražavati njihove želje, nade i preferencije za podjelom uloga između žena i muškaraca. U uputi za skalu idealnih rodnih uloga naglašeno je da se traži osobno mišljenje, a ne mišljenje o muškarcima i ženama koje je u našem društvu prihvaćeno, dakle da osoba iskaže preferencije i uvjerenja koja su njoj bitna, a ne nekoj njoj važnoj osobi. Odgovara se na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva od "uopće se ne slažem" (1) do "uglavnom se slažem" (5). Odgovori se boduju od 1 do 5 pri čemu veći broj bodova upućuje na slaganje s tvrdnjama koje izražavaju rodnu jednakost, odnosno neslaganje s tvrdnjama čiji je sadržaj u skladu s tradicionalnom

ulogom žena ili muškaraca. Takav način bodovanja primjenjuje se i u skali ostvarenih rodnih uloga, te skali zadovoljstva rodnim ulogama. Rezultat za svaku subskalu izražen je prosjekom odgovora na tvrdnje te subskale, a ukupni rezultat predstavljen prosječnim rezultatom svih čestica skale, pri čemu viši rezultat znači egalitarnije idealne ili aktualne rodne uloge tj. veće zadovoljstvo rodnim ulogama.

Kako bih ispitala ostvarene rodne uloge tj. ponašanja, obveze, prava i mogućnosti žena i muškaraca prilagodila sam skalu za ispitivanje stavova o jednakosti rodnih uloga tako što sam modificirala sve tvrdnje kako bi se odnosile na osobno iskustvo, ponašanja i mogućnosti vezane u rod sudionika i sudionica istraživanja. U uputi za skalu ostvarenih rodnih uloga sudionici i sudionice su također upućeni na to da se slijedeći primjeri odnose na njihov krug prijatelja, na njihovu obitelj i partnera ili partnericu, te na njihovo osobno obrazovno i radno iskustvo. Skala je također Likertovog tipa od pet stupnjeva, pri čemu 1 znači "uopće nije točno", a 5 "u potpunosti je točno".

Zadovoljstvo rodnim ulogama ispitano je skalom Likertovog tipa koju sam osmislila, a sadrži pet tvrdnji kojima je obuhvaćeno pet već spomenutih područja rodnih uloga. Skala je Likertovog tipa, ima pet stupnjeva, pri čemu 1 znači "izrazito nezadovoljan/a", a 5 "izrazito zadovoljan/a".

Uz skale o rodnim ulogama, mjerene su različite sociodemografske osobine poput spola i dobi, stupnja obrazovanja, mjesta odrastanja, bračnog statusa, te broja i dobi djece. Bilo mi je važno ispitati upravo mjesto odrastanja (selo, mali grad ili veliki grad), a ne mjesto prebivanja. Zbog toga sam se ograničila na mjesto u kojem je osoba provela većinu vremena do 18. godine jer je to razdoblje u kojem se formiraju stavovi, pa tako i stavovi i ponašanja vezana uz rodne uloge. Ispitana je i važnost koju vjera ima za pojedinca budući da su neke studije uočile da se otpor prema umanjivanju razlika u rodnoj ulozi uočava kod osoba religioznih uvjerenja (Ellis i Bentler, 1973, prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985).

Neka istraživanja su pokazala da relativan odnos ekonomskih resursa partnera utječe na muškarčevu brigu o djeci i obavljanje kućanskih poslova na način da je muškarčevo sudjelovanje u tim obvezama to manje što su njegovi prihodi i status viši od supruginih (npr. Coverman, 1995, prema Cappuccini i Cochrane, 2000; Ericsena, Yancy i Ericson, 1979, prema Spence, Deaux i Helmreich, 1985.). Budući taj nalaz nije konzistentan, jer neka istraživanja ne potvrđuju povezanost odnosa prihoda supružnika i suprugove uključenosti u brigu o kućanstvu (Steil i Turetsky, 1987, prema Deutsh, Lussier i Servis, 1993), željela sam ispitati odnos prihoda unutar partnerske veze s ciljem provjere povezanosti tog odnosa i različitih aspekata stavova i ponašanja žene i muškarca.

U istraživanju sam koristila dvije verzije ovih skala; u formi za ispitanice tvrdnje su u ženskom rodu, a u formi za ispitanike u muškom rodu. Instrumenti su u cjelosti priloženi na kraju radnje.

4.3. Postupak

Istraživanje se provodilo u razdoblju od veljače do svibnja 2004. godine na području grada Zagreba. Provodilo ga je 38 studenata i studentica psihologije koji su upućeni u kriterije za odabir sudionika i način primjene upitnika. Oni su sami tražili sudionike za istraživanje, a upućeni su da ih odaberu iz kruga svoje obitelji, prijatelja i poznanika kako bi se pokrili širok dobni raspon i različite razine obrazovanja. Ispitivanja su se provodila individualno. Svakom je sudioniku i sudionici istraživanja objašnjeno da je svrha ispitivanja diplomski rad, zamoljeni su za suradnju te je naglašeno da je ispitivanje anonimno.

5. REZULTATI

5.1. Deskriptivna statistika

Normalitet distribucija idealnih i ostvarenih rodnih uloga te zadovoljstva rodnim ulogama testiran je Kolmogorov-Smirnovljevim testom za utvrđivanje normaliteta distribucije. Test je pokazao da se distribucija ostvarenih rodnih uloga (Graf 3 i 4, u Prilogu) statistički značajno ne razlikuje od normalne distribucije ($d=0,04$, $p=0,271$, $N=631$), te se stoga na njoj može primjenjivati parametrijska statistika pri obradi podataka. Distribucije idealnih rodnih uloga ($d=0,079$, $p=0,001$, $N=639$) (Graf 1 i 2) i zadovoljstva rodnim ulogama ($d=0,123$, $p=0,001$, $N=699$) (Graf 5 i 6) statistički se značajno razlikuju od normalne distribucije. Obje distribucije su negativno asimetrične i pokazuju da ispitanici/e teže egalitarnijim stavovima, te da su skloniji izjaviti da su zadovoljni nego nezadovoljni. No, između subuzoraka žena i muškaraca postoji razlika u pogledu normaliteta skale idealnih uloga, pri čemu se ta skala ne razlikuje od normalne na uzorku muškaraca ($d=0,062$, $p>0,05$), a na uzorku žena se pokazalo da je negativno asimetrična ($d=0,088$, $p<0,05$). To upućuje da se stavovi muškarci više kreću u području srednjih vrijednosti na kontinuumu od tradicionalnih do egalitarnih, nego stavovi žena koji streme prema egalitarnijem kraju tog kontinuumu. Bitno je uzeti u obzir da su te skale primijenjene na velikom broju ispitanika, te je velika vjerojatnost da je razlika statistički značajna zbog velikog uzorka. Uvidom u izgled distribucija prikazanih histogramom uočava se da im oblik uglavnom odgovara normalnoj distribuciji, pa time opravdavam korištenje parametrijskih postupaka na navedenim skalama. Nalazi stranih istraživanja potvrđuju postojanje negativne asimetričnosti na skalama stavova o rodnim ulogama (Spence i Hahn, 1997; Cappuccini i Cochrane, 2000), pogotovo na uzorcima žena koje više zastupaju proegalitarna stajališta.

Tablica 9. Prikaz koeficijenta unutarnje konzistencije skala idealnih rodni uloga i ostvarenih rodni uloga i njihovih subskala, te zadovoljstva rodni ulogama

SKALA	Alfa koeficijenti
Idealne rodne uloge	0,937
Ostvarene rodne uloge	0,889
Zadovoljstvo rodni ulogama	0,760
Idealna uloga aktera međuljudskih odnosa	0,689
Idealna obrazovna uloga	0,707
Idealna profesionalna uloga	0,783
Idealna partnerska uloga	0,801
Idealna roditeljska uloga	0,841
Ostvarena uloga aktera međuljudskih odnosa	0,241
Ostvarena obrazovna uloga	0,627
Ostvarena profesionalna uloga	0,856
Ostvarena partnerska uloga	0,715
Ostvarena roditeljska uloga	0,832

Koeficijenti unutarnje konzistencije su visoki za ukupne skale, te iznose $\alpha=0,937$ za idealne rodne uloge, $\alpha=0,889$ za ostvarene rodne uloge i $\alpha=0,76$ za zadovoljstvo rodni ulogama. Koeficijenti subskala idealnih rodni uloga kreću se od $\alpha=0,689$ do $\alpha=0,841$, a kod ostvarenih rodni uloga najniži koeficijent unutarnje konzistencije ima subskala uloge aktera međuljudskih odnosa ($\alpha =0,241$), dok se ostale vrijednosti između $\alpha =0,627$ i $\alpha =0,856$. Skala uloge aktera međuljudskih odnosa, originalno nazvana skala socijalno-interpersonalno-heteroseksualni uloga, ima nizak koeficijent unutarnje konzistencije zato što zapravo ispituje tri različita područja vezana uz rodne uloge: uloge i položaj žena i muškaraca u društvu, međuljudske odnose i stavove o spolni odnosima između žena i muškaraca. Dakle, ova je skala sadržajno heterogena, a njezino skraćivanje i modificiranje tvrdnji kako bi se njima mogle ispitati ostvarene rodne uloge, vjerojatno je pridonijelo snižavanju koeficijenta unutarnje konzistencije.

Tablica 10. Deskriptivna statistika subskale idealnih rodnih uloga i interkorelacije prosječnih rezultata

	M	SD	Min	Max	međuljud odnosi	obrazovna uloga	profesion. uloga	partnerska uloga	roditeljska uloga
međuljud odnosi	3,55	,688	1	5	1	,674**	,637**	,689**	,642**
obrazovna uloga	3,84	,709	2	5		1	,685**	,694**	,636**
profesion. uloga	4,16	,648	1	5			1	,720**	,599**
partnerska uloga	3,97	,689	1	5				1	,691**
roditeljska uloga	3,75	,599	1	5					1

Interkorelacije subskala idealnih rodnih uloga su statistički značajne i relativno visoke te se kreću od $r=0,599$ do $r=0,720$.

Tablica 11. Deskriptivna statistika subskale ostvarenih rodnih uloga i interkorelacije prosječnih rezultata

	M	SD	Min	Max	međuljud odnosi	obrazovna uloga	profesion. uloga	partnerska uloga	roditeljska uloga
međuljud odnosi	2,97	,466	2	5	1	,391**	,296**	,425**	,376**
obrazovna uloga	3,18	,645	1	5		1	,450**	,393**	,399**
profesion. uloga	3,44	,845	1	5			1	,303**	,251**
partnerska uloga	3,49	,661	1	5				1	,586**
roditeljska uloga	3,49	,762	1	5					1

Interkorelacije subskala ostvarenih rodnih uloga su statistički značajne i kreću se u rasponu od $r=0,251$ do $r=0,586$.

Tablica 12. Deskriptivna statistika skale zadovoljstva rodnim ulogama i interkorelacije prosječnih rezultata

	M	SD	Min	Max	međuljud odnosi	obrazovna uloga	profesion. uloga	partnerska uloga	roditeljska uloga
međuljud odnosi	3,74	,849	1	5	1	,473**	,588**	,233**	,204**
obrazovna uloga	4,12	,796	1	5		1	,461**	,339**	,320**
profesion. uloga	3,56	1,016	1	5			1	,254**	,274**
partnerska uloga	3,91	,934	1	5				1	,750**
roditeljska uloga	3,91	,969	1	5					1

Interkorelacije aspekata zadovoljstva rodnim ulogama statistički su značajne i kreću se od $r=0,233$ do $r=0,750$.

Faktorska analiza pet subskala idealnih rodnih uloga pokazala je da jedan faktor objašnjava 73% varijance skale, a analiza pet subskala ostvarenih rodnih uloga pokazala je da jedan faktor objašnjava 51% čime je potvrđena jednofaktorska struktura skale idealnih i ostvarenih rodnih uloga.

Kod skale zadovoljstva rodnim ulogama prvi faktor kojeg čine subskala uloge aktera međuljudskih odnosa, subskala obrazovne uloge i subskala profesionalne uloge objašnjava 51% varijance skale zadovoljstva, a drugi faktor kojeg čine subskala partnerske uloge i subskala roditeljske uloge objašnjava 24% varijance. *

* Svi podaci vezani uz analizu rezultata dostupni su kod autorice teksta.

5.2. Razlike između žena i muškaraca u idealnim i ostvarenim rodnim ulogama

5.2.1. Idealne rodne uloge

Tablica 13. Prikaz deskriptivne statistike rezultata skale idealnih rodni uloga i subskala idealnih rodni uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealne rodne uloge	3,87	,563	4,05	3,67	-8,962	637	,001
idealna uloga aktera međuljudskih odnosa	3,55	,688	3,73	3,35	-7,586	686	,001
idealna obrazovna uloga	3,84	,709	4,02	3,64	-7,345	688	,001
idealna profesion. uloga	4,16	,648	4,39	3,91	-10,411	676	,001
idealna partnerska uloga	3,97	,689	4,22	3,69	-10,874	680	,001
idealna roditeljska uloga	3,75	,599	3,84	3,65	-4,282	676	,001

Legenda (odnosi se na tablice od rednog broja 13 do 29):

M	- prosječni rezultat za cjelokupni uzorak na skali od 1 do 5 (viši rezultat upućuje na egalitarniji stav)
SD	- standardno raspršenje za cjelokupni uzorak
M-žene	- prosječni rezultat za subuzorak žena
M-muški	- prosječni rezultat za subuzorak muškaraca
t-test	- rezultat t-testa
df	- stupnjevi slobode
sig	- razina značajnosti
*	- rekodirana varijabla (bodovanje je obrnuto)
Obični stil	- značajna razlika između žena i muškaraca na razini značajnosti od 1%
<i>Kurziv</i>	- neznačajna razlika na razini značajnosti od 1%

Stavovi o rodnim ulogama sudionika i sudionica ovog istraživanja nalaze se u području umjereno proegalitarnih vrijednosti, pri čemu žene imaju značajno egalitarnije stavove od muškaraca. Taj je nalaz konzistentan s ostalim istraživanjima provedenim u području rodni uloga (npr. Spence i Hahn, 1997).

Budući da se žene i muškarci značajno razlikuju u svojim stavovima o rodnim ulogama, zanimljivo je ispitati što sve pridonosi toj razlici. Gornja tablica pokazuje da se žene i muškarci značajno razlikuju na svakoj od pet komponenti idealni rodni uloga, a detaljnija analiza svake subskele pokazat će kakve su specifičnosti svakog područja odredile te razlike.

Tablica 14. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji idealne uloge aktera međuljudskih odnosa i uloga u društvu za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealna uloga aktera međuljudskih odnosa	3,55	,688	3,73	3,35	-7,586	686	,001
1.Gore je vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.*	2,55	1,481	2,69	2,38	-2,744	700	,006
2. Kad se okupi društvo prijatelja, normalno je da više dominiraju muškarci nego žene.*	3,91	1,178	4,09	3,71	-4,278	698	,001
3. Žene bi trebale imati jednaku slobodu kao i muškarci izlaziti same uvečer van.	3,77	1,294	3,99	3,52	-4,858	700	,001
4.Prema ženama treba biti pažljiviji nego prema muškarcima.*	2,43	1,281	2,63	2,21	-4,363	700	,001
5.Žena bi se trebala osjećati jednako slobodnom kao i muškarac ići sama u kino.	4,03	1,227	4,24	3,80	-4,787	697	,001
6. Žena bi se trebala osjećati slobodnom imati aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	4,29	,994	4,30	4,27	-,396	695	,692
7.Žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.*	3,04	1,358	3,37	2,66	-7,092	701	,001
8. Žene su jednako sposobne kao i muškarci raspravljati o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	4,40	,924	4,55	4,22	-4,796	700	,001

Stavovi o međuljudskim odnosima i ulozi u društvu nalaze se na neutralnom dijelu kontinuuma tradicionalno-egalitarno ($M=3,55$). Žene imaju egalitarnije stavove od muškaraca na cjelokupnoj skali uloge aktera međuljudskih odnosa i uloge u društvu ($t=7,586$, $p=0,001$) što se potvrdilo i na 7 od ukupnih 8 tvrdnji te subskale. Najveća razlika ($t=-7,092$, $p=0,001$) pokazala se na tvrdnji da žene više vole ogovarati poznanike nego muškarci, pri čemu je prihvaćanje tog stereotipa izraženije kod muškaraca. Uočljivo je da su najtradicionalniji stavovi vezani uz norme ponašanja koje su nekada bile prihvaćenije, kao što je pažljivije ponašanje prema ženama te dvostruki standardi vezani uz konzumiranje alkohola za žene i muškarce, pri čemu se ovo potonje više odobrava muškarcima. Iako na razini cjelokupnog uzorka vlada mišljenje da su žene kompetentne za raspravljanje o politici ($M=4,40$), te da nije nužno da muškarci dominiraju razgovorom u rodno miješanom društvu ($M=3,91$, $SD=1,178$), očito je da su muškarci ipak suzdržaniji od žena u pogledu rodne jednakosti u spomenutim interpersonalnim kontaktima.

Stav prema tvrdnji o tome da bi se žena trebala osjećati slobodnom preuzeti aktivnu ulogu u spolnom odnosu je jedan od najegalitarnijih ($M=4,29$) na ovoj subskali. Važno je napomenuti da se razlika između žena i muškaraca u odgovaranju nije pokazala značajnom jedino na ovoj tvrdnji, što nas dalje upućuje na zaključak da žene i muškarci imaju podjednako netradicionalan stav vezan uz spomenutu tvrdnju.

Tablica 15. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji idealnih obrazovnih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealna obrazovna uloga	3,84	,709	4,02	3,64	-7,345	688	,001
1. Tečajevi za šivanje i pletenje primjereni su samo ženama.*	2,65	1,314	2,97	2,29	-7,074	699	,001
2. Žene su sposobne školovati se za kapetana broda ili aviona.	4,11	1,141	4,26	3,94	-3,695	699	,001
3. Profesori matematike trebali bi očekivati veće znanje od muških učenika.*	4,54	,899	4,66	4,41	-3,618	700	,001
4. Muškarcima bi trebalo dati prednost na natjecajima za rukovodeća radna mjesta.*	4,13	1,184	4,43	3,79	-7,419	697	,001
5. Žene su jednako sposobne kao i muškarci školovati se za automehaničara.	3,16	1,335	3,44	2,85	-6,083	699	,001
6. Učitelji mlađe djece ne mogu jednako dobro razvijati dječje sklonosti i interese kao učiteljice.*	3,90	1,245	3,92	3,87	-,499	699	,618
7. Izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.*	4,40	1,087	4,51	4,26	-3,041	701	,002

Idealna obrazovna uloga je umjereno egalitarna ($M=3,84$), te se značajno razlikuje između uzoraka žena i muškaraca ($t=-7,345$, $p=0,001$), što je potvrđeno i na 6 od ukupno 7 tvrdnji te subscale. Tvrdnja o natjecajima za rukovodeća radna mjesta koja sadržajno bolje odgovara profesionalnoj ulozi, zbog poštivanja odabira autora skale, ipak je uvrštena u skalu obrazovnih uloga. Iako je stav općenito egalitaran, žene su znatno egalitarnije od muškaraca na toj tvrdnji smatrajući da se muškarcima ne bi trebala davati prednost na natjecajima za rukovodeća radna mjesta. Velike razlike između žena i muškaraca uočavaju se na tvrdnjama o obrazovanju u poljima koja su još uvijek rodno obilježena. Stavovi o primjerenosti tečaja za šivanje i pletenje isključivo za žene, te o većoj sposobnosti muškaraca za školovanje za automehaničara najviše od svih naginju ka tradicionalnosti.

Žene i muškarci se statistički značajno ne razlikuju samo u odgovoru na jednu tvrdnju. Pri tome oboje podjednako odbacuju stereotip prema kojem učitelji mlađe djece ne mogu jednako dobro razvijati dječje interese kao učiteljice.

Tablica 16. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji profesionalnih obrazovnih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealna profesionalna uloga	4,16	,648	4,39	3,91	-10,411	676	,001
1. Inteligentan muškarac bit će uspješniji u svojoj karijeri od inteligentne žene.*	3,86	1,294	4,00	3,69	-3,145	699	,002
2. Žene bi trebalo birati za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	4,37	,904	4,63	4,09	-8,233	699	,001
3. Radnoj organizaciji se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.*	3,41	1,346	3,74	3,04	-3,618	700	,001
4. Žene su jednako kao i muškarci sposobne za izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	4,21	1,034	4,45	3,93	-6,813	699	,001
5. Žene su jednako sposobne kao i muškarci donositi važne odluke o organizaciji poslovanja.	4,52	,824	4,72	4,28	-7,304	695	,001
6. Muški rukovodioci bolji su organizatori poslovanja.*	4,02	1,188	4,28	3,73	-6,286	699	,001
7. Žene su na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	4,46	,881	4,74	4,15	-9,331	696	,001
8. Spol kandidata trebao bi biti važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.*	3,98	1,250	4,18	3,76	-4,533	700	,001
9. Žene su jednako sposobne kao i muškarci za istraživački rad.	4,62	,715	4,70	4,53	-3,288	697	,001

Stavovi o profesionalnoj ulozi su umjereno egalitarni ($M=4,16$). Razlika na cjelokupnoj skali stavova, kao i na svih devet tvrdnji je velika i značajna i pokazuje da žene više od muškaraca podržavaju ideju jednakih šansi u zapošljavanju i napredovanju u poslovnom svijetu. Tvrdnje koje se odnose na pouzdanost ($M=4,46$) i sposobnosti žena u usporedbi s muškarcima u izvršavanju dugotrajnih zadataka ($M=4,21$) i donošenju važnih odluka ($M=4,52$), te o sposobnosti žena za istraživački rad ($M=4,62$) ujedno pripadaju najegalitarnijim tvrdnjama, no opet su i na tim tvrdnjama muškarci manje skloni vjerovati u kompetenciju žena. Najtradicionalni je stav da se organizaciji više isplati zaposliti ženu nego muškarca ($M=3,41$), pri čemu muškarci značajno više ($t=-3,618$, $p=0,001$) pristaju uz takve seksističke ideje nego žene.

Tablica 17. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji idealnih partnerskih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealna partnerska uloga	3,97	,689	4,22	3,69	-10,874	680	,001
1. Žena je sposobna jednako kao i muškarac napraviti manje popravke u kućanstvu.	3,69	1,239	4,08	3,26	-9,324	699	,001
2. Supruga ima jednako pravo kao i njen suprug odlučivati o tome gdje će živjeti obitelj.	4,66	,740	4,78	4,52	-4,775	700	,001
3. Zajednička zarada bračnih supružnika trebala bi zakonski biti pod kontrolom supruge.*	4,35	1,092	4,60	4,08	-6,505	695	,001
4. Supruga treba brinuti o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.*	3,14	1,323	3,35	2,90	-4,557	697	,001
5. Zaposleni muškarac i žena moraju podjednako dijeliti kućne poslove.	4,17	1,058	4,50	3,79	-9,422	701	,001
6. Muškarac bi trebao biti glava obitelji.*	3,23	1,481	3,59	2,82	-7,104	701	,001
7. Da bi brak bio uspješan, supruga treba svoje potrebe prilagođavati suprugovima.*	3,87	1,255	4,03	3,69	-3,658	701	,001
8. Većina supruge sposobna je voditi obiteljske financije jednako dobro kao i njihovi supruzi.	4,50	,883	4,71	4,26	-6,819	698	,001
9. Karijera supruge trebala bi biti barem jednako važna kao i karijera njenog supruge.	4,30	,975	4,42	4,16	-3,571	697	,001
10. Supruga može jednako dobro kao i njezin suprug odlučivati o tome koji će auto kupiti obitelj.	3,83	1,264	4,17	3,44	-7,914	699	,001

Stavovi o idealnoj partnerskoj ulozi su umjereno egalitarni na razini cijelog uzorka ($M=3,97$), a razlika na ovoj subskali je najizraženija ($t=-10,874$) u usporedbi s ostalim subskalama idealnih rodnih uloga, pri čemu žene ($M=4,22$) znatno više žele ravnopravnije partnerske odnose od muškaraca ($M=3,69$). Na svakoj od ukupno 10 tvrdnji žene su te koje zastupaju stajalište o potrebi za ravnopravnošću, primjerice, prilikom odlučivanja o mjestu stanovanja i kupovanja obiteljskog automobila, o kontroli nad zajedničkim financijama, u pristajanju na kompromise u braku te u važnosti koja se pridaje karijerama partnerice i partnera. Najtradicionalniji su stavovi da bi muškarac trebao biti glava obitelji ($M=3,23$), te da je slanje čestitki prijateljima dužnost supruge ($M=3,14$). Najveće razlikovanje žena i muškaraca pokazalo se u pogledu podjele odgovornosti oko kućanskih poslova ($t=-9,422$, $p=0,001$) pri čemu su žene ($M=4,50$) znatno sklonije od muškaraca ($M=3,79$) ravnopravnoj podjeli takvih dužnosti.

Tablica 18. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji idealnih roditeljskih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
idealna roditeljska uloga	3,75	,599	3,84	3,65	-4,282	676	,001
<i>1. Ako roditelji žele biti sigurni da će dijete biti pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici, odgovornost za to treba imati majka a ne otac.*</i>	4,07	1,272	4,10	4,04	-,565	700	,572
2. Očevi, a ne majke, morali bi voditi računa o tome s kim izlazi njihov sin ili kćer.*	4,21	1,171	4,33	4,07	-2,998	700	,003
3. Očevi moraju biti sposobni mijenjati pelene svojim bebama.	4,55	,848	4,68	4,41	-4,346	699	,001
<i>4. Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom bi trebala biti majčina, a ne očeva.*</i>	4,32	1,087	4,40	4,23	-2,048	700	,041
<i>5. Majka zna bolje od oca procijeniti koje TV programe smiju gledati njihova mala djeca.*</i>	3,66	1,331	3,58	3,76	1,849	697	,065
<i>6. Majke mogu bolje od očeva kupovati djeci odjeću za školu.*</i>	2,50	1,321	2,62	2,37	-2,472	698	,014
7. Otac i majka trebaju biti jednako odgovorni voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.	4,59	,796	4,72	4,45	-4,596	698	,001
8. Ako djecu treba kazniti, onda to treba učiniti otac.*	4,31	1,034	4,46	4,15	-3,925	700	,001
9. Ako žele koristiti obiteljski auto, djeca trebaju za dopuštenje pitati oca, a ne majku.*	3,86	1,336	4,12	3,57	-5,491	698	,001
10. Očevi, a ne majke trebaju određivati koliki će biti djetetov džeparac.*	4,31	1,031	4,46	4,14	-4,129	699	,001
11. Očevi i majke trebaju imati jednaku odgovornost igrati se s djecom u svoje slobodno vrijeme.	4,75	,629	4,85	4,64	-4,465	696	,001
<i>12. Očevi nisu sposobni tako dobro kao majke brinuti se o svojoj bolesnoj djeci.*</i>	3,38	1,465	3,44	3,32	-1,156	696	,248
13. Važno je da očevi, barem jednako koliko i majke, vode računa o školskim obvezama djece.	4,54	,812	4,65	4,42	-3,790	701	,001

Stavovi o roditeljskoj ulozi su umjereno egalitarni ($M=3,75$), no statistički značajna razlika ($t=-4,282$, $p=0,001$) pokazuje da žene ($M=3,84$) više zastupaju ideje ravnopravnosti u preuzimanju odgovornosti za brigu oko djece od muškaraca ($M=3,65$), što se vidi i na 8 od ukupno 13 tvrdnji te skale. Visoko egalitarni stavovi vezani su uz podjelu odgovornosti oko mijenjanja pelena bebama, odlaska zubaru, igranja s djecom i brige o školskim obvezama, s tim da žene i na tim izjavama imaju egalitarnije stavove. Najtradicionalniji stav je da djeca trebaju oca pitati za dopuštenje ako žele koristiti obiteljski automobil ($M=3,86$) pri čemu se muškarci više slažu s tom tradicionalnom izjavom.

Žene i muškarci se slažu u odgovaranju na pet tvrdnji, s tim da su ispitane osobe oba roda nekad tradicionalnijih, a nekad manje tradicionalnih pogleda na rodne uloge. Primjer tradicionalnog stajališta koje podupiru i žene i muškarci je da majke mogu bolje od očeva kupovati djeci odjeću za školu ($M=2,50$), a netradicionalni pogledi koje usvajaju i žene i muškarci su vezani uz odgovornost oba roditelja da vode djecu na cijepljenje ($M=4,07$) i podijeljenu brigu o dječjim izvanškolskim aktivnostima ($M=4,32$).

5.2.2. Ostvarene rodne uloge

Tablica 19. Prikaz deskriptivne statistike rezultata subskala ostvarenih rodni uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
ostvarene rodne uloge	3,34	,502	3,39	3,29	-2,653	629	,008
ostvarena uloga aktera međuljudskih odnosa	2,97	,466	3,07	2,86	-6,150	686	,001
ostvarena obrazovna uloga	3,18	,645	3,21	3,15	-1,188	691	,235
ostvarena profesionalna uloga	3,44	,845	3,57	3,30	-4,178	681	,001
ostvarena partnerska uloga	3,49	,661	3,53	3,44	-1,880	686	,060
ostvarena roditeljska uloga	3,49	,762	3,46	3,52	1,082	682	,280

Tablica 20. Prikaz rezultata t-testa između idealnih i ostvarenih rodni uloga za cijeli uzorak, te zasebno za žene i muškarce

	t-test za cijeli uzorak	df za cijeli uzorak	sig za cijeli uzorak	t za žene	df za žene	sig za žene	t za muške	df za muške	sig za muške
vrijednost	29,144	578	,001	25,410	297	,001	17,580	280	,001

Rodne uloge koje su osobe obuhvaćene ovim istraživanjem ostvarile su podjednako egalitarne koliko i tradicionalne, a uočljivo je da su ostvarene uloge ($M_{\text{ostvarena}}=3,34$) manje egalitarne od željenih uloga ($M_{\text{idealna}}=3,87$) prezentiranih stavovima o rodnim ulogama. Ta tendencija veće liberalnosti idealnih uloge u odnosu na ostvarene rodne uloge vidljiva je i na razini cijelog uzorka ($t=29,144$, $p=,001$), kao i za žene ($t=25,410$, $p=,001$) i muškarce ($t=17,580$, $p=,001$) zasebno. To znači da su stavovi općenito liberalniji nego što su stvarne uloge koje žene i muškarci preuzimaju, što je u skladu s nalazima iz literature prema kojima promjene u ponašanjima zaostaju za liberalizacijom stavova (prema Spence i Hahn, 1997).

Razlika između žena i muškaraca također je vidljiva i u ostvarenim rodnim ulogama ($t=-2,653$, $p=,008$), no manja je od one u idealnim rodnim ulogama, pri čemu rezultati pokazuju da su žene ostvarile egalitarnije rodne uloge ($M=3,39$) od muškaraca ($M=3,29$).

Rezultat na skali ostvarenih rodni uloga odražava prihvaćanje rodni uloga koje su kombinacija tradicionalnih i proegalitarnih, s tim da su žene ostvarile značajno egalitarnije uloge od muškaraca. Kada se uspoređuju uloge unutar različitih aspekata ostvarenih rodni uloga, uviđa se da žene percipiraju egalitarniju situaciju od muškaraca u području međuljudskih odnosa i profesionalne uloge, dok se razlika nije pokazala značajnom u obrazovnim, partnerskim i roditeljskim ulogama.

Tablica 21. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji skale ostvarenih uloga aktera međuljudskih odnosa za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
ostvarena uloga aktera međuljudskih odnosa	2,97	,466	3,07	2,86	-6,150	686	,001
1.U krugu naših prijatelja smatra se da je gore vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.*	2,01	1,098	2,08	1,93	-1,881	701	,060
2.Kad se okupi društvo naših prijatelja, više dominiraju muškarci nego žene.*	3,40	1,207	3,47	3,32	-1,738	700	,083
3.Među našim prijateljima žene jednako slobodno kao i muškarci izlaze same uvečer van.	3,00	1,265	2,99	3,00	,088	696	,930
4.Ljudi su pažljiviji prema meni kao ženi nego prema nekome muškarcu./ Pažljiviji sam prema ženama nego prema muškarcima.*	2,25	1,068	2,56	1,89	-8,728	701	,001
5.U mojoj okolini žena jednako slobodno kao i muškarac ide sama u kino.	2,64	1,299	2,67	2,62	-,526	699	,599
6.Našoj vezi ja sam slobodna preuzeti aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	4,00	1,114	3,90	4,10	2,422	694	,016
7.U užem krugu ljudi koje poznajem žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.*	2,72	1,228	2,94	2,48	-5,098	700	,001
8.U našem krugu prijatelja žene jednako stručno kao i muškarci raspravljaju o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	3,74	1,084	3,91	3,55	-4,565	701	,001

Ostvarene rodne uloge u međuljudskim odnosima su općenito tradicionalnije kod muškaraca ($t=-6,15$, $p=0,001$), s tim da je prosječna vrijednost cjelokupnog uzorka na sredini između tradicionalnih i liberalnih vrijednosti ($M=2,97$). Od 8 tvrdnji, 3 se statistički značajno razlikuju. Tvrdnja u kojoj muškarci izjavljuju da su pažljiviji prema ženama ($M=1,89$), a žene potvrđuju da su ljudi pažljiviji prema njima nego prema muškarcima ($M=2,56$) odraz je tradicionalnih vrijednosti koje muškarci ipak više nego žene opažaju u svakodnevici. Muškarci ($M=2,48$) više nego žene ($M=2,94$) smatraju da među ljudima koje poznaju žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci, a taj je stav ujedno i najtradicionalniji na ovoj subskali. Razlika postoji i u percepciji stručnosti žena za diskutiranje o političkoj i gospodarskoj situaciji, pri čemu muškarci vide žene manje kompetentnima nego što se žene same vide.

Neznačajne razlike pokazale su se na pet tvrdnji, na kojima stavovi žena i muškaraca pokrivaju raspon od tradicionalnih do egalitarnih stavova. Sudionici i sudionice istraživanja izvještavaju da je u njihovom društvu gore vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca ($M=2,01$), te da žene ne idu jednako slobodno u kino kao i muškaci ($M=2,64$), te su pretežno netradicionalni u pogledu ženinog preuzimanja aktivne uloge u spolnom odnosu ($M=4,00$).

Tablica 22. Prikaz deskriptivne statistike rezultata skale ostvarenih obrazovnih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
<i>ostvarena obrazovna uloga</i>	3,18	,645	3,21	3,15	-1,188	691	,235
<i>1.U mojoj okolini vlada mišljenje da su tečajevi za šivanje i pletenje primjereni samo ženama.*</i>	2,07	1,090	2,16	1,98	-2,192	700	,029
<i>2.Ženama se omogućava jednako kao i muškarcima školovanje za kapetana broda ili aviona.</i>	3,00	1,265	3,00	3,01	,035	698	,972
<i>3.Čini mi se da profesori matematike očekuju veće znanje od muških učenika.*</i>	4,10	1,074	4,10	4,10	,040	700	,968
<i>4.Primjećujem da se muškarcima daje prednost na natječajima za rukovodeća radna mjesta.*</i>	2,31	1,023	2,24	2,40	2,057	699	,040
<i>5.Ženama je jednako kao i muškarcima dostupno školovanje za automehaničara.</i>	2,92	1,303	2,97	2,88	-,930	698	,352
<i>6.U mojoj okolini vlada mišljenje da učitelji ne mogu jednako dobro kao učiteljice razvijati dječje sklonosti i interese u mlađe djece.*</i>	3,74	1,201	3,83	3,64	-2,092	701	,037
<i>7.U mojoj okolini smatra se da izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.*</i>	4,11	1,136	4,18	4,03	-1,841	701	,066

Ukupna skala obrazovne uloge nije pokazala razliku između žena i muškaraca, a razlika je također neznčajna za sve tvrdnje ove subskale. Neke od tvrdnji na kojima i žene i muškarci izvještavaju o tradicionalnijoj situaciji u društvu su vezane uz njihovu percepciju teže dostupnosti školovanja za automehaničara ženama ($M=2,92$), te mišljenje njihove okoline da su tečajevi za šivanje i pletenje primjereni samo ženama ($M=2,07$). Egalitarnija situacija uočava se kod sudionika i sudionica u negiranju tradicionalnih podjela uloga vezanih za obrazovanje. Tako se ispitanice osobe uglavnom ne slažu s tim da profesori matematike očekuju veće znanje od muških učenika ($M=4,10$), te da izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce ($M=4,11$).

Tablica 23. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji skale ostvarenih profesionalnih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
ostvarena profesionalna uloga	3,44	,845	3,57	3,30	-4,178	681	,001
1. U mojoj radnoj okolini inteligentan muškarac ima veće šanse za uspjeh u svojoj karijeri od inteligentne žene.*	3,01	1,395	3,09	2,92	-1,591	698	,112
2. U organizaciji u kojoj radim žene se bira za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	3,17	1,268	3,29	3,03	-2,632	696	,009
3. U radnoj organizaciji u kojoj radim vlada mišljenje da se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.*	3,08	1,339	3,34	2,80	-5,369	695	,001
4. U organizaciji u kojoj sam zaposlena ženama je dostupno jednako kao i muškarcima izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	3,81	1,137	3,97	3,63	-4,055	693	,001
5. U mojoj radnoj okolini ženama je omogućeno jednako kao i muškarcima donošenje važnih odluka o organizaciji poslovanja.	3,67	1,194	3,75	3,59	-1,755	695	,080
6. U organizaciji u kojoj sam zaposlena vlada mišljenje da su muški rukovodioci bolji organizatori poslovanja.*	3,15	1,338	3,37	2,91	-4,569	693	,001
7. U mojoj radnoj okolini smatra se da su žene na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	3,93	1,034	4,10	3,74	-4,717	695	,001
8. Čini mi se da je u organizaciji u kojoj sam zaposlena spol kandidata važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.*	3,07	1,345	3,22	2,90	-3,202	692	,001
9. Ženama je jednako kao i muškarcima omogućeno bavljenje istraživačkim radom.	4,11	1,031	4,07	4,15	1,001	696	,318

Ostvarena se profesionalna uloga ($M=3,44$) značajno razlikuje između žena i muškaraca ($t=-4,178$, $p=0,001$), s tim da žene donose egalitarnije prosudbe o ravnopravnosti u profesionalnom okruženju. U organizacijama u kojima su zaposlene žene iz ovog uzorka klima je manje tradicionalna ($M= 3,57$) nego u organizacijama u kojima su zaposleni ispitanici muškarci ($M=3,30$). Razlikovanje se opaža na 6 od 9 tvrdnji, te se može reći kako muškarci percipiraju da se u organizacijama u kojima su zaposleni, žene manje bira za rukovodeća radna mjesta nego muškarce. Tamo je također ženama manje dostupno izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka, a spol kandidata važnija je odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto. Žene percipiraju da je u organizacijama u kojima su zaposlene manje rašireno mišljenje da je isplativije zaposliti muškarca nego ženu i da su muški rukovodioci bolji organizatori poslovanja, a više se smatra da su žene na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.

Sudionice i sudionici istraživanja se podjednako slažu s tim da je ženama omogućeno bavljenje istraživačkim radom ($M=4,11$) i donošenje važnih odluka o organizaciji poslovanja jednako kao i muškarcima ($M=3,67$). Znatno manje egalitarna situacija opaža se kada ispitanici/e niti potvrđuju, niti niječu da u njihovoj radnoj okolini inteligentan muškarac ima veće šanse za uspjeh u karijeri od inteligentne žene ($M=3,01$).

Tablica 24. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji skale ostvarenih partnerskih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
<i>ostvarena partnerska uloga</i>	3,49	,661	3,53	3,44	-1,880	686	,060
1. Ja jednako kao i moj suprug radim manje popravke u našem kućanstvu./ Supruga jednako kao i ja radi manje popravke u našem kućanstvu.	2,87	1,374	3,15	2,56	-5,839	698	,001
2. S jednakim pravom kao i suprug./Supruga s jednakim pravom kao i ja odlučuje o tome gdje će živjeti naša obitelj.	4,37	,995	4,37	4,38	,104	700	,917
3. U našoj je bračnoj zajednici zajednička zarada bračnih supružnika pod kontrolom supruga.*	4,09	1,273	4,18	3,98	-2,005	700	,045
4. Ja se brinem/ Supruga se brine o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.*	2,23	1,239	2,16	2,30	1,566	699	,118
5. U našoj obitelji suprug/a i ja podjednako dijelimo kućne poslove.	3,03	1,293	2,93	3,15	2,209	700	,027
6. Suprug je/Ja sam glava u našoj obitelji.*	3,17	1,398	3,26	3,07	-1,723	698	,085
7. U našoj obitelji ja svoje potrebe prilagođavam suprugovima da bi brak bio uspješan./ U našoj obitelji supruga svoje potrebe prilagođava mojima da bi brak bio uspješan.*	3,51	1,222	3,39	3,63	2,628	694	,009
8. Pokazujem da sam sposobna voditi obiteljske financije barem jednako dobro kao i moj suprug.	4,10	1,079	4,31	3,87	-5,470	698	,001
9. U našoj obitelji moja je karijera barem jednako važna koliko i karijera mog supruga./ U našoj obitelji karijera supruga je barem jednako važna koliko i moja karijera.	4,03	1,165	3,99	4,08	1,082	699	,280
10. Ja jednako dobro kao i suprug odlučujem/Supruga jednako dobro kao i ja odlučuje o tome koji će auto kupiti naša obitelj.	3,52	1,374	3,64	3,38	-2,537	699	,011

Ostvarena partnerska uloga općenito ne pokazuje razlike između žena i muškaraca, a najvjerojatniji razlog tome je da u nekim aspektima te uloge žene percipiraju tradicionalniju situaciju od muškaraca, dok neke druge partnerske odnose muškarci percipiraju tradicionalnijima od žena. Žene smatraju da približno podjednako kao i suprug obavljaju manje popravke u kućanstvu ($M=3,15$), dok muškarci misle da to žene manje rade ($M=2,56$). Također, žene izjavljuju da prilagođavaju svoje potrebe suprugovima da bi brak bio uspješan ($M=3,39$), dok muškarci smatraju da je to u manjoj mjeri točno ($M=3,63$) što svjedoči o muškoj percepciji situacije kao netradicionalne. Velika razlika dobivena je i u percepciji ženine sposobnosti vođenja obiteljskih financija, pri čemu žene sebe smatraju sposobnima ($M=4,31$) više nego što ih muškarci smatraju kompetentnima u tom području ($M=3,87$).

Sudionice i sudionici istraživanja se podjednako slažu u tome da oba partnera s jednakim pravom odlučuju o tome gdje će živjeti njihova obitelj ($M=4,37$), te se u podjednakoj mjeri ne slažu s tvrdnjom da zajednička zarada bračnih supružnika pod kontrolom supruga ($M=4,09$) što upućuje na egalitarnije uloge. Manje egalitarne uloge pokazale su se kod slaganja s tvrdnjom da je suprugina dužnost da se rođendanske čestitke pošalju na vrijeme ($M=2,23$) te kod umjerenog neslaganja s tvrdnjom da je podjela kućanskih poslova ravnomjerno raspoređena na oba partnera ($M=3,03$).

Tablica 25. Prikaz deskriptivne statistike rezultata tvrdnji skale ostvarenih roditeljskih uloga za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
<i>ostvarena roditeljska uloga</i>	3,49	,762	3,46	3,52	1,082	682	,280
<i>1.U mojoj obitelji odgovornost da dijete bude pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici imam ja, a ne suprug/ ima supruga, a ne ja.*</i>	2,95	1,566	2,82	3,09	2,270	701	,024
<i>2.Suprug vodi računa tome s kim izlaze naši sin ili kćer, a ne ja./ Ja vodim računa o tome s kim izlaze naši sin ili kćer, a ne supruga.*</i>	4,19	1,038	4,27	4,10	-2,156	700	,031
<i>3.U našoj obitelji suprug je barem jednako često kao i ja/ ja sam barem jednako često kao i supruga mijenjao pelene bebama.</i>	2,95	1,440	2,90	3,01	1,001	697	,317
<i>4. Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom je moja, a ne suprugova./ suprugina, a ne moja.*</i>	3,40	1,428	3,13	3,72	5,586	699	,001
<i>5. Ja bolje od supruge./ Supruga bolje od mene procjenjuje koje TV programe smiju gledati naša mala djeca.*</i>	3,56	1,303	3,42	3,72	3,064	699	,002
<i>6.Ja bolje od supruge./ Supruga bolje od mene kupuje djeci odjeću za školu.*</i>	2,25	1,349	2,34	2,15	-1,876	699	,061
<i>7.Suprug/a i ja preuzimamo jednaku odgovornost voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.</i>	3,62	1,342	3,59	3,65	,622	700	,534
<i>8. Ako djecu treba kazniti, onda to čini suprug./ činim ja.*</i>	3,95	1,154	4,06	3,83	-2,700	698	,007
<i>9.U našoj obitelji djeca trebaju za dopuštenje pitati supruga, a ne mene/mene, a ne suprugu ako žele koristiti obiteljski auto.*</i>	3,56	1,409	3,55	3,57	,133	695	,894
<i>10. Suprug određuje koliki će biti djetetov džeparac, a ne ja./ Ja određujem koliki će biti djetetov džeparac, a ne supruga.*</i>	4,12	1,118	4,24	3,97	-3,233	698	,001
<i>11.Suprug/a i ja preuzimamo jednaku odgovornost da se u svoje slobodno vrijeme igramo s djecom.</i>	3,97	1,183	3,95	3,99	,439	697	,661
<i>12.Pokazalo se da u našoj obitelji suprug nije sposoban tako dobro kao ja brinuti se o našoj bolesnoj djeci.*</i>	3,29	1,464	3,23	3,35	1,117	701	,264
<i>13.Suprug, barem jednako koliko i ja./ Ja, barem jednako koliko i supruga vodim računa o školskim obavezama djece.</i>	3,56	1,286	3,44	3,69	2,550	700	,011

Ostvarena roditeljska uloga je u području srednjih vrijednosti kontinuuma prema egalitarnijim (M=3,49), i na općenitoj razini se razlika nije pokazala značajnom. Razlog tome može biti, kao i u slučaju partnerske uloge, da žene neke aspekte podjele brige oko djece percipiraju tradicionalnijom od muškaraca, dok neke druge aspekte podjele muškarci percipiraju tradicionalnijima od žena. Primjerice, žene smatraju da one bolje od supruge procjenjuje koje TV programe smiju gledati njihova mala djeca, a muškarci smatraju da se odgovornost oko toga ravnopravnije dijeli među partnerima. Također muškarci smatraju podjelu brige oko dječjih izvanškolskih aktivnosti obveza ravnopravnijom nego žene koje tu podjelu percipiraju manje egalitarnom. Na tvrdnjama za koje autori smatraju da su opisuju tradicionalne očeve dužnosti, kao što su kažnjavanje djece i određivanje visine džeparca, žene se manje od muškaraca slažu da to očevi zaista rade.

Sudionici i sudionice se slažu oko nekih tradicionalnih podjela roditeljskih uloga u vlastitim životima. Oni smatraju da supruga bolje kupuje djeci odjeću za školu ($M=2,95$), te da je odgovornost za cijepljenje djeteta suprugina, a ne suprugova ($M=2,95$). Također se podjednako ne slažu u tome da je suprug jednako često kao i supruga mijenjao pelene bebama ($M=2,25$). Zanimljivo je da se naši ispitanici/e ne slažu s tvrdnjom da suprug vodi računa o tome s kim izlaze njihova djeca ($M=4,19$), očito smatrajući da je to dužnost majke. Prema američkom upitniku, čije sam bodovanje preuzela, tradicionalna podjela brige je u takva da otac brine o tome s kim izlaze sin ili kćer. Prema tome odgovori naših ispitanika/ca na ovu tvrdnju upućuju na moderniju podjelu uloga, što možda i nije pravi odraz vrijednosti vezanih uz roditeljske uloge u našem društvu. Egalitarna podjela dužnosti između partnera je uočena u preuzimanje jednake odgovornosti za igranje s djecom u slobodno vrijeme ($M=3,97$).

5.3. Nesuglasje rodnih uloga i zadovoljstvo rodnim ulogama

5.3.1. Zadovoljstvo rodnim ulogama

Tablica 26. Prikaz deskriptivne statistike rezultata ukupne skale i zasebnih tvrdnji skale zadovoljstva rodnim ulogama za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA (1-5)	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
zadovoljstvo rodnim ulogama	3,85	,654	3,70	4,02	6,608	697	,001
zadovoljstvo ulogom aktera u međuljudskim odnosima	3,74	,849	3,55	3,95	6,432	700	,001
zadovoljstvo obrazovnom ulogom	4,12	,796	4,08	4,16	1,354	698	,176
zadovoljstvo profesionalnom ulogom	3,56	1,016	3,34	3,81	6,202	699	,001
zadovoljstvo partnerskom ulogom	3,91	,934	3,79	4,06	3,855	700	,001
zadovoljstvo roditeljskom ulogom	3,91	,969	3,74	4,11	5,087	700	,001

Opće zadovoljstvo rodnim ulogama na razini cijelog uzorka iznosi $M=3,85$ što znači da su osobe ispitane u ovom istraživanju uglavnom zadovoljne rodnim ulogama. No, isto se tako uočava i značajna razlika u zadovoljstvu ($t=6,608$, $p=0,001$) pri čemu su žene manje zadovoljne rodnim ulogama na općoj razini od muškaraca, ali također i svakim aspektom rodnih uloga osim obrazovanja na kojem se nije očitovala razlika. To je objašnjivo činjenicom da je najveća rodna ravnopravnost u društvu postignuta upravo u području obrazovanja. Položajem u društvu ($M=3,74$) i profesionalnom ulogom tj. mogućnostima zapošljavanja, donošenja odluka na poslu i napredovanja ($M=3,56$) su sudionici najmanje zadovoljni, a na tim su se dvama aspektima rodnih uloga ujedno očitovale i najveće razlike u zadovoljstvu. Ispitanici su uglavnom zadovoljni partnerskom i roditeljskom ulogom. Muškarci su zadovoljniji od žena poštivanjem prava i potreba od strane partnerice, udjelom u donošenju odluka i podjelom kućanskih poslova, kao i podjelom svakodnevne brige o djeci i njihovim aktivnostima među partnerima.

5.3.2. Nesuglasje idealnih i ostvarenih rodnih uloga

Tablica 27. Prikaz deskriptivne statistike nesuglasja idealnih i ostvarenih rodnih uloga na razini cjelokupnih skala, i na razini pojedinačnih subskala za cjelokupni uzorak, zasebno za žene i muškarce, te pripadajući t-omjeri

SKALA	M	SD	M-žene	M-muški	t-test	df	sig
nesuglasje ukupnih idealnih i ostvarenih uloga	,56	,427	,70	,41	-8,617	576	,001
nesuglasje uloga aktera međuljudskih odnosa	,5826	,54689	,6679	,4845	-4,406	673	,001
nesuglasje obrazovnih uloga	,6592	,70608	,8150	,4881	-6,194	678	,001
nesuglasje profesionalnih uloga	,7104	,84389	,8106	,6027	-3,184	658	,002
nesuglasje partnerskih uloga	,4858	,56837	,6869	,2638	-10,350	667	,001
nesuglasje roditeljskih uloga	,2553	,61608	,3780	,1180	-5,529	657	,001

Kao što je vidljivo iz priložene tablice, nesuglasje idealnih i ostvarenih rodnih uloga za cijeli uzorak iznosi $M=0,56$ tj. polovinu stupnja na skali od 1 do 5, za muškarce iznosi manje od polovine stupnja tj. $M=0,41$, dok je za žene to nesuglasje veće i iznosi gotovo tri četvrtine stupnja tj. $M=0,70$. Ta razlika je statistički značajna i iznosi $t=-8,617$, $p=0,001$. Nesrazmjer idealnih i ostvarenih uloga je značajno veći u žena nego u muškaraca na svaki aspekt rodnih uloga što upućuje na zaključak da su žene u manjoj mjeri ostvarile svoje željene rodne uloge u odnosu na muškarce. Važno je promotriti ove podatke u kontekstu društva u kojem živimo kako bismo objektivnije mogli sagledati zašto je nesrazmjer željenih i aktualiziranih uloga rodno označen. Razlozi tome su brojni, počevši od toga da žene općenito više nego muškarci teže rodnoj jednakosti te da ideal rodnih uloga koji imaju žene odražava njihove egalitarne vrijednosti (M idealna=4,05). U stavovima muškaraca ne odražava se podupiranje rodne ravnopravnosti već pristajanje na da stanje u društvu po pitanje rodnih odnosa ostane uglavnom nepromijenjeno. Budući da se u našem društvu propagiraju tradicionalnije vrijednosti te da je podjela uloga između žena i muškaraca odraz tradicionalnih i neravnopravnih rodnih odnosa, logično je očekivati veću razliku između želja i ostvarenih uloga kod žena nego kod muškaraca.

5.3.3. Prediktori zadovoljstva rodnim ulogama

Za predviđanje općeg zadovoljstva rodnim ulogama kod žena i muškaraca kao prediktori u postupku regresijske analize korištene su varijable stupnja obrazovanja, dobi, mjesta odrastanja, odnosa zarade partnera, broja djece, važnosti vjere, te pet vrsta nesuglasja između idealnih i ostvarenih rodnih uloga (uloge aktera međuljudskih odnosa, obrazovne, profesionalne, partnerske i roditeljske uloge). Cilj regresijske analize je pronaći kombinaciju prediktora koja što pouzdanije omogućuje zaključivanje o zadovoljstvu rodnim ulogama. Korišten je postupak hijerarhijske regresijske analize u kojoj se skupovi prediktora postupno dodaju u jednadžbu. Prvi skup čine demografske varijable stupnja obrazovanja, dobi, mjesta odrastanja, odnosa zarade partnera i broja djece, drugi čini psihološka varijabla važnosti vjere, a treći skup čini pet vrsta nesuglasja između idealnih i ostvarenih rodnih uloga.

Tablica 28. Prikaz hijerarhijske regresijske analize za objašnjenje varijance zadovoljstva rodnim ulogama kod žena

Model za žene	Prediktori po koracima	Beta ponderi	Značajnost	R	R ²	Korigirani R ²
1	(Constant)		,001	,197	,039	,021
	stupanj obrazovanja	,170*	,011			
	dob ispitanika	,020	,756			
	mjesto odrastanja	,044	,496			
	zarada	-,050	,411			
	broj djece	,002	,970			
2	(Constant)		,001	,197	,039	,017
	stupanj obrazovanja	,170*	,012			
	dob ispitanika	,019	,759			
	mjesto odrastanja	,044	,501			
	zarada	-,050	,414			
	broj djece	,003	,968			
	važnost vjere	-,001	,986			
3	(Constant)		,001	,508	,258	,227
	stupanj obrazovanja	,178**	,004			
	dob ispitanika	,030	,598			
	mjesto odrastanja	,043	,466			
	zarada	-,056	,307			
	broj djece	,042	,462			
	važnost vjere	-,024	,671			
	m-diskrepancija	,067	,270			
	o-diskrepancija	-,028	,672			
	p-diskrepancija	-,193**	,001			
	b-diskrepancija	-,083	,203			
	r-diskrepancija	-,369**	,001			

Korigirani R² = 0,227 ; F(11/260) = 8,215, p = 0,001

Legenda (odnosi se na tablice rednih brojeva 29 i 30):

R	- multipla korelacija
R^2	- proporcija objašnjene varijance kriterija pomoću navedenih prediktora
Korigirani R^2	- proporcija objašnjene varijance kriterija pomoću navedenih prediktora korigirana s obzirom na broj varijabli i broj ispitanika/ca
m-diskrepancija	- nesuglasje idealne i ostvarene uloge aktera međuljudskih odnosa
o-diskrepancija	- nesuglasje obrazovne idealne i ostvarene uloge
p-diskrepancija	- nesuglasje profesionalne idealne i ostvarene uloge
b-diskrepancija	- nesuglasje partnerske (bračne) idealne i ostvarene uloge
r-diskrepancija	- nesuglasje roditeljske idealne i ostvarene uloge
*	- koeficijent je značajan uz nivo rizika od 5%
**	- koeficijent je značajan uz nivo rizika od 1%

Odabrani prediktori omogućavaju predviđanje 22,7% ukupne varijance zadovoljstva rodnim ulogama kod žena. Prema ovim rezultatima zadovoljstvo žena rodnim ulogama određeno je stupnjem obrazovanja, te dvjema vrstama nesuglasja idealnih i ostvarenih uloge; nesuglasjem partnerskih uloga i nesuglasjem roditeljskih uloga. Stupanj obrazovanja ispitanica pokazao se dobrim prediktorom zadovoljstva rodnim ulogama, na način da će zadovoljstvo biti veće što su žene više razine obrazovanja.

Nesklad između idealne i ostvarenih profesionalne uloge također dobro predviđa zadovoljstvo rodnim ulogama, no povezanost tih dviju varijabli je negativna. To znači da će biti zadovoljnije one žene koje u svakodnevnom profesionalnom životu ostvaruju ono što bi željele u vezi poslovnih zadataka, napredovanja ili organizacijske klime. Također se pokazalo da je nesuglasje dva spomenuta vida roditeljske uloge također negativno povezano sa zadovoljstvom rodnim ulogama što znači da je ženama važno da se aktualiziraju njihove želje i preferencije vezane uz podjelu brige oko djece s partnerom.

Tablica 29. Prikaz hijerarhijske regresijske analize za objašnjenje varijance zadovoljstva rodnim ulogama kod muškaraca

Model za muškarce	Prediktori po koracima	Beta ponderi	Značajnost	R	R ²	Korigirani R ²
1	(Constant)		,001	,199	,040	,021
	stupanj obrazovanja	,141	,027			
	dob ispitanika	-,093	,146			
	mjesto odrastanja	-,086	,179			
	Zarada	,044	,484			
	broj djece	-,084	,185			
2	(Constant)		,001	,221	,049	,026
	stupanj obrazovanja	,146	,022			
	dob ispitanika	-,081	,208			
	mjesto odrastanja	-,068	,297			
	Zarada	,039	,526			
	broj djece	-,106	,103			
	važnost vjere	,100	,121			
3	(Constant)		,001	,288	,083	,042
	stupanj obrazovanja	,160	,013			
	dob ispitanika	-,085	,192			
	mjesto odrastanja	-,057	,389			
	Zarada	,043	,488			
	broj djece	-,083	,205			
	važnost vjere	,070	,283			
	m-diskrepancija	-,155	,025			
	o-diskrepancija	,091	,195			
	p-diskrepancija	-,020	,761			
	b-diskrepancija	-,055	,424			
	r-diskrepancija	-,073	,275			

Korigirani R² = 0,042; F(11/249) = 2,042, p = 0,025

Varijable koje su korištene u ovoj analizi nisu prediktivne za zadovoljstvo rodnim ulogama na subuzorku muškaraca. Korištene su iste prediktorske varijable kao i kod žena, no za razliku od subuzoraka žena, kod muškaraca niti jedan prediktor nije značajan.

6. RASPRAVA

Osnovna namjera ovog rada bila je istražiti rodne uloge i zadovoljstvo rodnim ulogama kod žena i muškaraca u našem društvu. Kao okvir za takvo istraživanje korištena je teorija nesuglasja Tory Higgins koja omogućuje ispitivanje željenih i ostvarenih rodnih uloga, te utjecaj nesklada tih uloga na zadovoljstvo rodnim ulogama u žena i muškaraca. Činjenica da je istraživanje provedeno na velikom uzorku odraslih stanovnika grada Zagreba s podjednakim udjelom žena i muškaraca, te širokim rasponom dobi i obrazovanja, pruža nam veliku mogućnost generalizacije ovih rezultata, što je napredak u usporedbi s većinom istraživanja iz područja rodnih uloga u nas koja su provedena na manjem broju sudionika, najčešće studentske ili srednjoškolske populacije, s pretežnom zastupljenošću žena.

Pod vidom prvog problema raspraviti ću razlike između žena i muškaraca u idealnim i ostvarenim rodnim ulogama. Pretpostavila sam na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja stavova o rodnim ulogama u kojima se manifestiraju ideali rodnih uloga, da će žene biti proegalitarnijih stavova od muškaraca. Istraživanja stvarne podjele uloga i nekih pokazatelja položaja žena i muškaraca u društvu ukazuju na tradicionalnu podjelu uloga, pri čemu je muškarac taj koji više zarađuje, a žena, iako je zaposlena, preuzima glavnu brigu oko djece i kućanstva (Tomić-Koludrović i Kunac, 1996). No, percepcija žena i muškaraca o podjeli uloga se razlikuje, pri čemu muškarci, primjerice, percipiraju da pridonose obavljanju kućanskih poslova i skrbi oko djece više nego što žene percipiraju da to oni rade. Muškarci također često nisu svjesni obima poslova koje žena obavlja u domaćinstvu (prema Cappuccini i Cochrane, 2000), smatrajući tako da podjela i nije toliko tradicionalna. Uz to, velik dio ljudi, uspoređujući trenutno stanje u društvu s vremenom u kojem se žene nisu mogle educirati niti zapošljavati, te ih nije bilo u političkom i društvenom životu, vjeruje da su žene sada u potpunosti ravnopravne muškarcima. Iz takvih uvjerenja može proizlaziti umanjivanje i relativiziranje stvarnih razlika u mogućnostima, položaju i moći žena i muškaraca. Zbog navedenih nekonzistentnosti nalaza vezanih uz pokazatelje rodnih uloga, nisam mogla pretpostaviti koji će biti smjer razlika u ostvarenim rodnim ulogama.

Rezultati su pokazali da žene općenito imaju proegalitarnije stavove o rodnim ulogama od muškaraca, a takva razlika nađena je i za svaki aspekt rodnih uloga zasebno. Ti su rezultati sukladni istraživanjima stavova o rodnim ulogama u svijetu (npr. Spence i Hahn, 1997) i u nas (Buljan, 2000, Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990). Sadržajna analiza stavova upućuje

na to da muškarci izražavaju više rodni stereotipa, da imaju više seksističkih izjava, te da više podržavaju rodnu diskriminaciju što može uputiti na zaključak da muškarci više od žena preferiraju da se situacija u pogledu rodne neravnopravnosti ne mijenja i da nejednak položaj žena i muškaraca ostane kakav jest.

Očito je da je staromodni seksizam više izražen kod muškaraca nego kod žena što zaključujem na temelju tvrdnji koje pokazuju da su muškarci skloniji prihvatiti tradicionalne rodne uloge te da su manje skloni odbaciti stereotipe o slabijoj kompetenciji žena.

Navedeni nalazi istraživanja potvrdili su moju prvu hipotezu o tome da žene imaju egalitarnije stavove o rodnim ulogama od muškaraca. Smatram da žene imaju egalitarnije stavove zato što tradicionalna podjela uloga uglavnom favorizira muškarce u odnosu na žene u javnom životu, a postavlja veće zahtjeve nad ženama u odnosu na muškarce u privatnoj sferi. U našem društvu muškarcima se daje prednost u poslovnom svijetu pri zapošljavanju i napredovanju, dok je teret brige za kućanstvo, djecu i skladan partnerski odnos većim dijelom na ženama. Pretpostavljam da žene i muškarci uviđaju takvu situaciju i da imaju na umu prednosti i nedostatke tradicionalnih i egalitarnih uloga. Žene mogu profitirati od mijenjanja ove tradicionalne podjele uloga prema egalitarnijima, budući da bi rodna jednakost ženama povećala mogućnosti zapošljavanja i napredovanja i time poboljšala njihov položaj u svijetu rada. Ravnopravnost u privatnoj sferi očitovala bi se u ravnomjernoj podjeli dužnosti za brigu oko djece i kućanske poslove, te u jednakim pravima pri odlučivanju o bitnim problemima što ženama donosi rasterećenje i veća prava. S druge strane, muškarcima vjerojatno više odgovara tradicionalna podjela uloga budući da im bolje plaćen posao izvan kuće donosi status i moć u društvu ali im i skida velik dio odgovornosti za obavljanje svakodnevnih kućanskih poslova i brige za djecu jer im je primarna uloga ipak ona hranitelja obitelji. Jednakost u privatnoj sferi značila bi da bi muškarci trebali preuzeti velik dio dužnosti koji sada preuzimaju njihove partnerice, a koje muškarci uglavnom uzimaju zdravo za gotovo i podcjenjuju trud uloženi u njih (prema Cappuccini i Cochrane, 2000). Zaključujem da žene imaju egalitarnije stavove o rodnim ulogama zato što im jednakost rodova donosi bolji položaj i olakšava živote, a muškarci preferiraju status quo zato što im tradicionalna podjela uloga donosi više pogodnosti koje bi izgubili liberalizacijom uloga.

Istraživanje je pokazalo da su idealne rodne uloge mjerene putem stavova o rodnim ulogama egalitarnija od ostvarenih rodnih uloga. To znači da, kada je riječ o stavovima, žene i muškarci imaju umjereno proegalitarne vrijednosti, no kada se ti stavovi trebaju manifestirati u stvarnim aktivnostima, težnja rodnoj jednakosti se smanjuje, a žene i muškarci više prihvaćaju tradicionalne uloge koje su uvriježene u društvu. Taj je podatak u skladu s istraživanjem Spence i Hahna (1997) koje ukazuje na to da su se s vremenom zaista dogodile umjerene promjene prema jednakosti u rodnim ponašanjima, no da su te promjene u stvarnim ponašanjima slabije i manje izražene od liberalizacije stavova.

Pokazalo se da su ostvarene rodne uloge u žena manje tradicionalne nego u muškaraca, no ta razlika zapravo je uočljiva samo u području međuljudskih odnosa i profesionalnog okruženja. Sadržajna analiza pojedinačnih tvrdnji upućuje na pretpostavku da je razlog tome različita percepcija žena i muškaraca svoje okoline, stavova koji su rašireni među prijateljima i u organizaciji u kojoj su zaposleni, te različita percepcija preuzimanja obveza u partnerskim odnosima i roditeljskim ulogama. Muškarci uglavnom percipiraju slobode i prava žena većima nego što ih one same percipiraju, a sposobnosti žena slabijima nego što ih one vide.

Ostvarena obrazovna uloga je na sredini skale između tradicionalne i egalitarne vrijednosti. Na toj ulozi nisu se pokazale značajne razlike što govori da se žene i muškarci slažu u percepciji različitih aspekata obrazovanja, bilo da uviđaju tradicionalnije norme vezane uz obrazovanje, bilo da oboje uviđaju veću rodnu ravnopravnost u obrazovanju. I žene i muškarci vide da društvo ne prihvaća u potpunosti obrazovanje za zanimanja koja nisu u skladu sa spolom pojedinca. Također i jedni i drugi primjećuju da se u njihovoj okolini izbor studija smatra važnim za žene koliko i za muškarce.

Ostvarena profesionalna uloga mjerena je s obzirom na vrijednosti o rodnim ulogama koje su najviše zastupljene u radnoj okolini ispitanika i ispitanica. Žene izvještavaju o raširenosti proegalitarnih vrijednosti u organizacijama u kojima su zaposlene, dok muškarci svjedoče da su na njihovim radnim mjestima uvriježeni tradicionalniji stavovi o sposobnostima i pravima žena i muškaraca u poslovnom svijetu. Pretpostavljam da bi objašnjenje te razlike moglo ležati u rodnoj diferencijaciji pri odabiru zanimanja, pri čemu su žene više zaposlene u tipično ženskim zanimanjima kao što su službenička zanimanja i uslužni sektor, a muškarci su više zaposleni u tradicionalnim muškim zanimanjima, primjerice u industriji. Zbog te rodne diferencijacije bi i radne okoline žena i muškaraca trebale bi biti pretežno onog roda kojeg je i ispitanica osoba, a budući da se pokazalo da žene imaju egalitarnije stavove od muškaraca, egalitarnija profesionalna uloga zabilježena kod žena

zapravo bi mogla reflektirati egalitarnije stavove žena suradnica, a tradicionalnija profesionalna uloga muškaraca mogla bi biti odraz stavova pretežno muških kolega. Budući da nemam informacije o zanimanju ispitanica i ispitanika, mogu samo pretpostavljati da je rodno homogena radna okolina utjecala na oblikovanje ostvarene profesionalne rodne uloge.

Razlike žena i muškaraca u ostvarenim partnerskim i roditeljskim ulogama nisu se pokazale značajnima, što može začuditi budući da neki drugi pokazatelji ukazuju na postojanje tradicionalne podjele tih uloga u našem društvu (Tomić-Koludrović i Kunac, 1996) i u drugim kulturama (Robins, 1988, Juster i Stafford, 1991, prema Myres, 1993).

Razlozi nepostojanja razlike se ponešto razlikuju za svako područje rodnih uloga. Kod partnerske uloge razlog može biti različita percepcija sposobnosti žena i podjele odgovornosti, pri čemu, iako rezultati svjedoče o tradicionalnijoj podjeli, muškarci percipiraju da ipak preuzimaju više tradicionalno ženskih obveza nego što žene percipiraju da to muškarci rade i obratno. Također, iako žene i muškarci smatraju da je odlučivanje umjereno ravnopravno, te da su žene kompetentne u bavljenju obiteljskim financijama, ipak muškarci smatraju žene manje kompetentnima, a podjelu odlučivanja vide egalitarnijom nego je žene vide. Dakle, nepostojanje statistički značajne razlike na razini skale partnerske uloge određeno je različitim smjerovima razlika na različitim tvrdnjama te skale, što ćemo vidjeti da se javilo i kod skale roditeljske uloge.

Kod roditeljske uloge žene, više nego muškarci percipiraju da preuzimaju odgovornosti koje su tradicionalno ženske poput brige oko dječjih izvanškolskih aktivnosti, ali i one koje su tradicionalno muške, kao što je kažnjavanje djece i određivanje visine džeparca. Budući da su žene preuzele neke zadatke koji su tradicionalno namijenjeni muškarcima, može se činiti da uloge nisu više izrazito tradicionalne. No ravnopravnost postoji jedino pod uvjetom da i muškarci preuzimaju stereotipno ženske dužnosti. To ipak nije slučaj budući da su muškarci u manjoj mjeri uključeni u brigu oko djece, bilo u obliku tipično muških bilo tipično ženskih obveza. Iz toga zaključujem da se razina tradicionalnosti uloga ne može zahvatiti na razini cjelokupne skale ostvarenih rodnih uloga, niti na razini pojedinih subskala, već da jedino sadržajna analiza odgovora na pojedinačne tvrdnje može dati pravi smisao dobivenim rezultatima.

Drugi dio istraživanja odnosio se na ispitivanje doprinosa nesuglasja idealnih i ostvarenih rodnih uloga objašnjenju varijance ukupnog zadovoljstva rodnim ulogama. Budući da sam ustvrdila da se žene i muškarci značajno razlikuju u općem zadovoljstvu rodnim ulogama, opravdala sam odvojenu analizu podataka žena i muškaraca koji očito predstavljaju dvije različite populacije u pogledu zadovoljstva rodnim ulogama.

Moja druga hipoteza bila je da je nesuglasje idealnih i ostvarenih rodnih uloga veće kod žena nego kod muškaraca. Ta pretpostavka proizlazi iz saznanja temeljenih na istraživanjima stavova i ponašanja žena i muškaraca vezanih uz rodne uloge, kao i spoznaja o pokazateljima rodne ravnopravnosti u našem društvu. Naime, istraživanja stavova o rodnim ulogama su konzistentna u nalazu da žene imaju proegalitarnije stavove od muškaraca, bez obzira na različite druge varijable kao što su dob, razina obrazovanja ili mjesto stanovanja. Takvi su rezultati indikatori želje žena za ravnopravnom podjelom dužnosti u privatnoj sferi života, i jednakim mogućnostima samoaktualizacije za oba roda putem obrazovanja ili profesionalnog aspekta života. S druge strane, mnoge su studije pokazale da je podjela dužnosti u domaćinstvu između partnera asimetrična pri čemu su upravo žene te na koje pada teret obavljanja brojnih kućanskih poslova i brige za djecu, čak i u obiteljima u kojima su oba partnera zaposlena izvan kuće, što Hochschild (1989, prema Cappuccini i Cochrane, 2000) naziva "ženinom drugom smjenom". Osim toga, treba imati na umu da živimo u patrijarhalnom društvu u kojem se rodna nejednakost kroz povijest očitovala u nejednakim mogućnostima u obrazovanju i zapošljavanju, a u novije vrijeme i u seksizmu. Iz svega navedenog opravdano je pretpostaviti da je kod žena znatno veći nesrazmjer željenih i ostvarenih rodnih uloga u društvu nego li je u muškaraca kojima je ideal rodnih uloga tradicionalniji i prema tome u skladu s tradicionalnim društvom u kojem živimo.

Ova se pretpostavka i potvrdila, budući da je nesrazmjer idealnih i ostvarenih rodnih uloga zaista značajno veći u žena nego u muškaraca, kako na općenitoj razini, tako i za svaki aspekt rodnih uloga zasebno.

U drugom problemu se osim nesrazmjerom uloga bavim i zadovoljstvom rodnim ulogama, pa ću prije predviđanja zadovoljstva rodnim ulogama opisati same rezultate ispitivanja zadovoljstva. Ispitanici su uglavnom zadovoljni rodnim ulogama, s tim da su najmanje zadovoljni profesionalnom ulogom, a najviše obrazovanjem. To se može pripisati lošoj ekonomskoj situaciji u našoj državi koja se očituje u nižim plaćama, visokoj nezaposlenosti i relativnoj nesigurnosti zaposlenja. Veliko zadovoljstvo mogućnostima obrazovanja i slobodom izbora škole ili fakulteta također je razumljivo budući da većina ljudi

danas sama odabire svoje obrazovanje. No ovaj nalaz može biti i produkt osobina samog uzorka u kojem čak trećina osoba ima visoku stručnu spremu, 14% višu stručnu spremu, gotovo polovina ima srednju stručnu spremu, a samo 10% sudionika ima nižu stručnu spremu.

Kao što sam već spomenula, razlike između žena i muškaraca su očite, kako u općem zadovoljstvu rodnim ulogama, tako i na svim aspektima rodnih uloga, osim obrazovne. Nalazi upućuju da su muškarci zadovoljniji od žena položajem u društvu, profesionalnom, partnerskom i roditeljskom ulogom. Takav nalaz nije iznenađujući ako smo svjesni neravnopravnog položaja žena i muškaraca u društvu. Žene i muškarci se jedino ne razlikuju u zadovoljstvu obrazovanjem, što se moglo i pretpostaviti ako pratimo promjene u omjerima broja obrazovanih žena u odnosu na obrazovane muškarce. U drugoj polovici 20. stoljeća se udio žena u broju obrazovanih osoba znatno povećavao na svim razinama obrazovanja, od osnovnoškolskog, preko srednjoškolskog do visokoškolskog obrazovanja, pa se danas smatra normalnim da se i mladići i djevojke upisuju na fakultete i da ih završavaju. Izgleda da je jedina stvarna ravnopravnost ostvarena u pogledu obrazovanja, pa stoga ne čudi što su žene i muškarci podjednako zadovoljni mogućnostima koje im se pružaju u obrazovanju.

Nije neobično što je zadovoljstvo profesionalnom ulogom operacionalizirano mogućnostima zapošljavanja, donošenja odluka na poslu i napredovanja manje kod žena, znajući na koja sve ograničenja nailazi žena koja želi ostvariti karijeru u usporedbi s muškarcem koji teži istom cilju.

Žene su u usporedbi s muškarcima nezadovoljnije poštivanjem prava i potreba od strane partnera, udjelom u donošenju odluka i podjelom kućanskih poslova između partnera, što je sukladno s prijašnjim istraživanjima koja pokazuju da brak povoljnije djeluje na muškarce nego na žene. Kao jedan od razloga manjeg zadovoljstva žena navode se različita očekivanja od braka i ispunjenje tih očekivanja koja su očito kod muškaraca zadovoljena, a kod žena nisu (McGoldrich, Anderson i Walsh, 1991, prema Oatley i Jenkins, 2003).

U ovom istraživanju dobila sam nalaz da je zadovoljstvo roditeljskom ulogom tj. podjelom svakodnevne brige o djeci i njihovim aktivnostima između partnera manje kod žena nego kod muškaraca. Prijašnja istraživanja o tome nisu konzistentna. Vezano uz zadovoljstvo nakon rođenja djeteta, prema nekima istraživanjima žene više pate od muškaraca (Belsky, Lang i Huston, 1986, prema Alexander i Higgins, 1993). Manje tradicionalne žene su više nezadovoljne kako njihove dužnosti za kućanske poslove rastu u odnosu na ono što su očekivale da će se dogoditi nakon djetetova rođenja (Hackel, 1989). Kod žena se u odnosu na muškarce značajno povećava vrijeme koje provedu u obvezama, a smanjuje se vrijeme za razonodu (McHale i Huston, 1985, prema Alexander i Higgins, 1993) što pridonosi

nezadovoljstvu. Također se pokazalo da u parovima u kojima su partner i partnerica zaposleni, žene čiji su partneri više uključeni u brigu o djeci imaju manje depresivnu simptomatologiju (Steil i Turetsky, 1987). S druge strane, žene koje više anticipiraju roditeljstvo i koje se tijekom trudnoće zamišljaju kao majke su nakon rođenja djeteta zadovoljnije (Jessner, Weigert i Foy, 1970, prema Deutsh, Lussier i Servis, 1993).

Moja je treća pretpostavka da zadovoljstvo rodnim ulogama ovisi o veličini nesuglasja idealnih i ostvarene rodne uloge. Budući da je veličina nesuglasja veća kod žena nego kod muškaraca, za očekivati je da će nesuglasje rodnih uloga na različite načine i u različitoj mjeri pridonijeti zadovoljstvu tj. nezadovoljstvu rodnim ulogama žena i muškaraca. Kod žena je istim prediktorima objašnjeno 22,7% ($p=0,001$) varijance zadovoljstva rodnih uloga, dok te iste varijable nisu prediktivne za zadovoljstvo rodnim ulogama kod muškaraca ($R^2=4,2\%$, $p=0,025$).

Kod žena zadovoljstvo rodnim ulogama možemo predvidjeti na temelju razine obrazovanja, te nesuglasja idealne i ostvarene profesionalne i roditeljske uloge. Pretpostavljam da obrazovanje pridonosi zadovoljstvu rodnim ulogama na način da obrazovanije žene ostvaruju egalitarnije rodne uloge, što je u skladu s nalazom da su visoko obrazovane žene manje tradicionalne u usporedbi s ostalim skupinama žena (Kiernan, 1992, prema Cappuccini i Cochrane, 2000), te da je zadovoljstvo žena to veće što su im ostvarene rodne uloge egalitarnije. Također mogu pretpostaviti da na povezanost razine obrazovanja sa zadovoljstvom rodnim ulogama kod žena također utječe i opće zadovoljstvo u životu. Neka istraživanja ukazuju na pozitivnu povezanost stupnja obrazovanja i subjektivnog zadovoljstva kod žena (prema Diener, 1984), a budući da je zadovoljstvo rodnim ulogama jedan dio tog općeg zadovoljstva, smatram i to objašnjenje mogućim.

Zanimljivo je da su se od svih pet aspekata rodnih uloga upravo profesionalna i roditeljska uloga pokazale važnima za zadovoljstvo rodnim ulogama žena. Tory Higgins smatra da važnost koju neka uloga ima za osobu povećava vjerojatnost aktivacije nesuglasja te uloge s idealom uloge, a jačina i vrsta nesuglasja odredit će emocionalne posljedice nesuglasja (prema Alexander i Higgins, 1993). Prema tome možemo pretpostaviti da su profesionalna i roditeljska uloga najistaknutije uloge u životu zaposlene žene s djecom, pa su zato žene u ovom uzorku osjetljivije na pojavu nesrazmjera između onog što žele i onoga što dobivaju u svakodnevnom životu.

Istraživanja su pokazala da se čimbenici koji utječu na zadovoljstvo žena i muškaraca poslom ponešto razlikuju, pri čemu se nezadovoljstvo žena poslom vjerojatnije javlja kada se one suoče sa konfliktom između posla i obiteljskog života (Loscocco, 1990, prema Schaie i Willis, 2000), što kod muškaraca nije povezano sa zadovoljstvom. Osim toga, jasno je da je nesuglasje između onog što žene žele od posla i stvarne situacije veće za žene nego za muškarce budući da žene primaju nižu plaću od muškaraca (prema Schaie i Willis, 2000), te da percipiraju manje prilika za napredovanje od muškaraca (prema Galinsky, 1993, prema Schaie i Willis, 2000). Ovaj nalaz potvrđuje postojanje «staklenog stropa» koji onemogućuje napredovanje žena prema profesionalnom vrhu, te upućuje na rodnu diskriminaciju i nejednake mogućnosti, što je razumna osnova za nezadovoljstvo žena rodnim ulogama.

Utjecaj nesuglasja raznih vidova roditeljske uloge na zadovoljstvo koji je pronađen u ovom istraživanju kod žena u skladu je s nekim drugim istraživanjima. Alexander i Higgins (1993) navode da budući da su majke više uključene brigu oko djece nego očevi, one su sklonije nego očevi primjećivati dužnosti i odgovornosti roditeljstva, što bi moglo rezultirati jačom povezanošću nesuglasja idealne i ostvarene roditeljske uloge sa zadovoljstvom rodnim ulogama kod žena nego kod muškaraca. Drugo istraživanje zadovoljstva žena podjelom uloga između partnera nakon rođenja djeteta (Cappuccini i Cochrane, 2000) pokazalo je da se zadovoljstvo žena podjelom uloga najbolje predviđa nesuglasjem željene i ostvarene podjele uloga i emocionalnom potporom od partnera nakon rođenja djeteta.

Osim samih nesuglasja idealnih i ostvarenih profesionalnih i roditeljskih uloga koji doprinose (ne)zadovoljstvu, ovaj ću nalaz detaljnije interpretirati iz perspektive višestrukih uloga koje žene u modernom društvu preuzimaju. Naime, u suvremenom društvu su unutar obitelji i žena i muškarac zaposleni, no žena još uvijek vodi primarnu brigu oko djece i kućanstva. Prema hipotezi o stresnosti višestrukih uloga, višestruke uloge povećavaju psihološki stres i narušavaju duševno zdravlje. Stres nastao jednom ulogom taložio bi se na stres iz drugih uloga, utječući negativno na psihološko zdravlje (prema Tiedje i Wortman, 1990). Novija istraživanja također idu u prilog nalazima mojeg istraživanja, upućujući na to da je kritičan čimbenik kvaliteta iskustava ulogom, prije nego sam broj uloga (prema Schaie i Willis, 2000). Budući da je ovo istraživanje pokazalo da su rodne uloge žena u području zaposlenja i roditeljske skrbi tradicionalnije, te da su žene nezadovoljnije od muškaraca tim ulogama, razumljivo je da je ženama, što im je zadovoljstvo kvalitetom tih uloga manje, to manje i općenito zadovoljstvo rodnim ulogama.

Zadovoljstvo rodnim ulogama muškaraca nije objašnjeno izabranim prediktorima. Zanimljivo je kako se niti jedna vrsta nesuglasja nije pokazala prediktivnom za zadovoljstvo rodnim ulogama kod muškaraca. To može upućivati na malu važnost koju muškarci pridaju rodnim ulogama, što smanjuje vjerojatnost aktivacije nesuglasja idealnih i ostvarenih uloga (prema Alexander i Higgins, 1993) iz razloga što muškarci ne zamjećuju dužnosti koje se moraju obaviti unutar npr. roditeljske ili partnerske uloge, ili možda nisu svjesni relativne količine truda u usporedbi sa ženama koji moraju uložiti u karijeru, pa je za očekivati da će tako mali nesrazmjeri slabo pridonijeti objašnjenju zadovoljstva rodnim ulogama.

Nesulasje između idealnih i ostvarenih rodnih uloga manje je kod muškaraca nego kod žena, što može objasniti neznatjan utjecaj nesuglasja na objašnjenje varijance rodnim ulogama. Budući da je vrijednost nesuglasja niska, logično je i da je efekt koji ostavlja na zadovoljstvo rodnim ulogama toliko slab i statistički neznatjan.

Alternativa ovim objašnjenjima jest da skala kojom sam ispitivala rodne uloge, iako se odnosi na stavove o ženama i o muškarcima, većim dijelom ipak mjeri stavove o ulogama i sposobnostima žena budući da se uloga žena ipak znatno više mijenjala kroz povijest nego uloga muškaraca. Zbog moguće slabije usmjerenosti na različite aspekte rodnih uloga muškaraca, postoji vjerojatnost da nesuglasja među idealnim i ostvarenim rodnim ulogama nisu dovoljno pridonijele zadovoljstvu rodnim ulogama u muškaraca.

7. ZAKLJUČAK

7.1. Istraživanje je pokazalo da ispitaní odrasli stanovnici grada Zagreba, različite dobi i razina obrazovanja, imaju umjereno proegalitarne stavove o rodnim ulogama ispitane skalom idealnih rodnih uloga. Kao što je i očekivano pod vidom prvog problema, razlika između žena i muškaraca u stavu pokazala se značajnom, pri čemu žene više zastupaju ideju rodne ravnopravnosti. Smatram da takva razlika proizlazi najviše iz prilika u našem društvu u kojem su žene u lošijem položaju u odnosu na muškarce u profesionalnoj i privatnoj sferi. Iako se može činiti da su žene i muškarci ravnopravni u poslovnom svijetu, to nije točno budući da žene teže napreduju u karijeri i općenito obavljaju slabije plaćene poslove od muškaraca. Usprkos tome što su u hrvatskom društvu najčešće oba partnera zaposlena, od žena se tradicionalno očekuje da, uz posao koji obavljaju izvan kuće, vode brigu o djeci i domaćinstvu. Budući da žene uočavaju da su takva tradicionalna očekivanja nepovoljnija za njih, smatram da one teže egalitarnijim rodnim ulogama, što su naši rezultati i pokazali. Muškarcima navedena tradicionalnija podjela uloga vjerojatno ne smeta koliko ženama, na što mogu ukazivati manje egalitarni stavovi muškaraca u odnosu na žene. Pretpostavljam da bi razlog tome mogao ležati u činjenici da muškarcima veće šanse u profesionalnom svijetu donose i veći status, ali i financijsku moć, koja ih dodatno opravdava od preuzimanja dijela odgovornosti vezanih uz kućanske poslove i brigu oko djece.

Pokazalo se da ostvarene rodne uloge nisu niti tradicionalne niti egalitarne, već se nalaze u sredini između ova dva pola. Rezultati pokazuju da žene imaju manje tradicionalne uloge od muškaraca, što može začuditi s obzirom na pokazatelje rodnih uloga iz drugih istraživanja. Smatram da dobivena razlika proizlazi iz različitog pogleda žena i muškaraca na neke aspekte rodnih uloga. Žene opisuju svoje suradnike/ce kao liberalnije osobe po pitanju stavova o rodnim ulogama nego muškarci svoje, a različita percepcija preuzimanja obveza u partnerskim i roditeljskim ulogama najvjerojatnije utječe na spomenutu razliku između žena i muškaraca u ostvarenim rodnim ulogama.

7.2.1. Ispitivanje drugog problema pokazalo je da je nesuglasje idealnih i ostvarenih rodni uloga veće kod žena nego kod muškaraca. Time je potvrđena druga hipoteza koja je logično postavljena na temelju istraživanja čiji rezultati ukazuju na tradicionalnu podjelu rodni uloga u društvu, te na liberalnije stavove žena u odnosu na muškarce. Iz toga je vidljivo da je raskorak između želja i ostvarenih uloga veći kod žena nego kod muškaraca, što su rezultati ovog istraživanja potvrdili.

Ispitivanje zadovoljstva pokazuje da su ispitane osobe umjereno zadovoljne rodni ulogama, pri čemu su muškarci zadovoljniji svim aspektima rodni uloga, osim obrazovanjem. Obrazovanje je područje kojim su i žene i muškarci najviše zadovoljni, i na kojem se rodna razlika nije pokazala značajnom, što nije neobično budući da su u tom području mogućnosti oba roda najviše izjednačene.

7.2.2. Potvrđena je i treća hipoteza kojom se pretpostavilo da se zadovoljstvo rodni ulogama se to bolje predviđa nesuglasjem idealnih i ostvarenih rodni uloga što je nesuglasje uloga veće, pri čemu je pretpostavljeni smjer povezanosti zadovoljstva i nesuglasja negativan. Zadovoljstvo rodni ulogama se u žena predviđa razinom obrazovanja, te nesuglasjem idealne i ostvarene profesionalne i roditeljske uloge, dok kod muškaraca niti jedna odabrana varijabla nije prediktivna za zadovoljstvo. Kod žena su upravo nesuglasja profesionalnom i partnerskom ulogom najviše utjecala na zadovoljstvo, ali u obrnutom smjeru, iz razloga što su te uloge najistaknutije kod zaposlenih žena s djecom. Kod muškaraca nesuglasje nije prediktivno za zadovoljstvo rodni ulogama vjerojatno zato što je vrijednost nesuglasja niska, pa je i učinak koji ostavlja na zadovoljstvo neznačajan. Postoji mogućnost da su odabrani prediktori bili primjereniji za žene nego za muškarce, pa bi i to mogao biti razlog neznačajnog utjecaja nesuglasja na zadovoljstvo. Dakle, budući da je nesuglasje uloga veće kod žena nego kod muškaraca, te da nesuglasje pridonosi objašnjenju zadovoljstva samo na uzorku žena, potvrđena je navedena pretpostavka koja proizlazi iz teorije nesuglasja Tory Higgins.

8. LITERATURA

- Alexander, M. J. & Higgins, E. T. (1993). Emotional trade-offs of becoming a parent: How social roles influence self-discrepancy effects, *Journal of personality and social psychology*, 65, No 6, 1259-1296
- Ashmore, R. D. (1991). Sex, gender and the individual. In Pervin, L. (Ed.), *Handbook of personality*. New York: Guilford Press
- Beere, C. A., King, D. W., Beere, D. B. & King, L. A. (1984). The sex-role egalitarianism scale: A measure of attitude toward equality between sexes, *Sex roles*, 10, 563-576
- Brace, N., Kemp, R. & Snelgar, R. (2003). *SPSS for psychologists*. A guide to data analysis using SPSS for windows, Palgrave MacMillan
- Buljan, A. (2000). Međukulturalno ispitivanje profesionalnih i prijateljskih odnosa među spolovima, *Diplomski rad, Zagreb: Filozofski fakultet*
- Campbell, B., Schellenberg, E. G. & Senn, C. Y. (1997). Evaluating measures of contemporary sexism, *Psychology of women quarterly*, 27, 89-102
- Cappuccini, G. & Cochrane, R. (2000). Life with the first baby: Women's satisfaction with the division of roles, *Journal of reproductive & infant psychology*, Aug, Vol. 18, Issue 3
- Deaux, K. & LaFrance, M. (1998). Gender. In Gilber, D. T., Fiske, S. T. & Gardner, L.: *The handbook of social psychology*, Vol 1, New York: McGraw-Hill, 788-818
- Deaux, K. & Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior, *Psychological review*, Vol. 94, No. 3, 369-389
- Deutsh, F. M., Lussier, J. B. & Servis, L. J. (1993). Husbands at home: Predictors of paternal participation in childcare and housework, *Journal of personality and social psychology*, 65, 1154-1166
- Diener, E. (1984). Subjective well-being, *Psychological bulletin*, Vol. 95, No. 3, 542-575
- Harding, S. (1987), Conclusions. Epistemological questions. In: *Feminism & methodology*. Ed. Sandra Harding. Indiana University Press. Bloomington and Indianapolis, 181-190
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A Theory relating self and affect, *Psychological review*, Vol 94(3), 319-340
- Kessler, S. J. & McKenna, W. (1978). *Gender: An ethnomethodological approach*, New York: Wiley
- King, L. A. & King, D. W. (1997). Sex-roles egalitarianism scale: Development, psychometric properties and recommendation for future research, *Psychology of women quarterly*, 21, 71-83
- Leinert Novosel, S. (1999). *Žena na pragu 21. stoljeća: između majčinstva i profesije*. Ženska grupa TOD, Zagreb
- Lithander, A. (2000). *Engendering the peace process*, Kvinna till Kvinna Foundation, Stockholm

Marušić, I. (1994). Povezanost rodnih uloga i osobina ličnosti kibernetičkog modela, *Magistarski rad, Zagreb: Filozofski fakultet*

Matlin, M. W. (1993). *The psychology of woman*. 2nd ed. New York: Harcourt, Brace Jovanovic

McHugh, M. C. & Frieze, I. H. (1997). The measurement of gender-role attitudes, A review and commentary, *Psychology of women quarterly*, 21, 1-16

Myres, D. G. (1993). *Social psychology*, McGraw-Hill

Oatley, K i Jenkins, J. M. (2003). *Razumijevanje emocija*, Naklada Slap, Jastrebarsko

Raboteg-Šarić i Z., Ravlić, M. (1990). Stavovi adolescenata prema jednakosti među spolovima u različitim područjima društvenog života, *Psihologija*, 23, 41-49

Ritzer, G. (1997). *Suvremena sociološkijska teorija*. Globus, Zagreb

Sarnavka, S. (2003). Švedska akcija protiv seksističkog reklamiranja, U: Čitanka «*Iskrivljeni odrazi: Žene i mediji*», Centar za ženske studije

Schaie, K. W. i Willis, S. L. (2000). *Psihologija odrasle dobi i starenja*, Naklada Slap, Jastrebarsko

Spence, J. T., Deaux, K. & Helmreich, R. L. (1985). Sex roles in contemporary american society, In G. Lindzey & E. Aronson (Ed.), *The handbook of social psychology* (Vol 2). New York: Random House

Spence, J. T. & Hahn, E. D. (1997). The attitudes toward women scale and attitude change in college students, *Psychology of women quarterly*, 21, 17-34

Spence, J.T. & Helmreich, R. (1972) Attitudes toward women scale, JSAS, *Catalog of selected document in psychology*, 2 ms. # 153

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2002. (2002). Zagreb: *Državni zavod za statistiku*

Swim, J. K. & Campbell, B. (2001). Sexism: Attitudes, beliefs and behaviors, In Brown, R. & Gaertner, S.: *The handbook of social psychology*, Intergroup processes, Blackwell Publishing

Tomić-Koludrović, I. i Kunac, S. (2000). *Rizici modernizacije: žene u Hrvatskoj devedesetih*, Knjžnica, Splitska Veza, Split

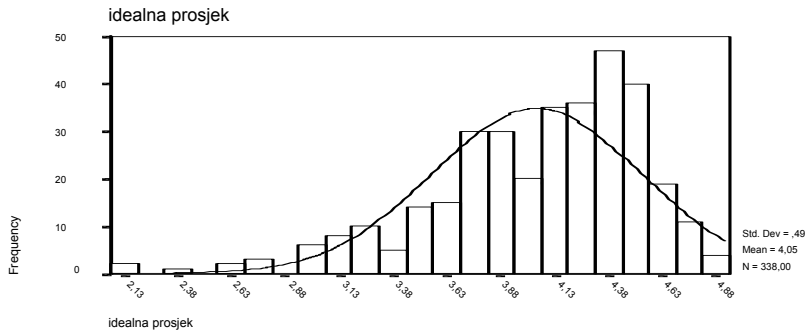
Tiedje, L. B. & Wortman, C. B. (1990). Women with multiple roles: Role-compatibility perceptions, satisfaction, and mental health. *Journal of marriage & the family*; Feb, Vol. 52, Issue1

Zanden, V. & Wilfrid, J. (1990). *The social experience: An introduction to sociology*, 2nd ed, McGraw-Hill

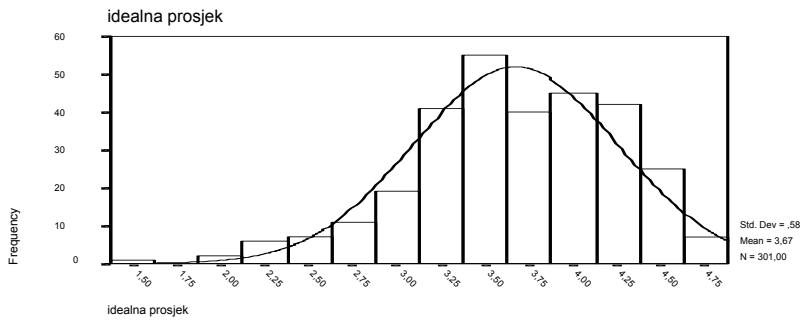
Ženska mreža (2003). *Prijedlog zakona o ravnopravnosti spolova*

9. PRILOZI

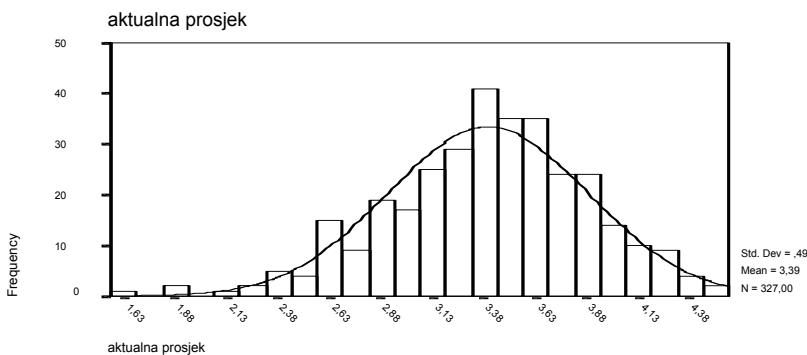
9.1. Prikazi distribucija rezultata

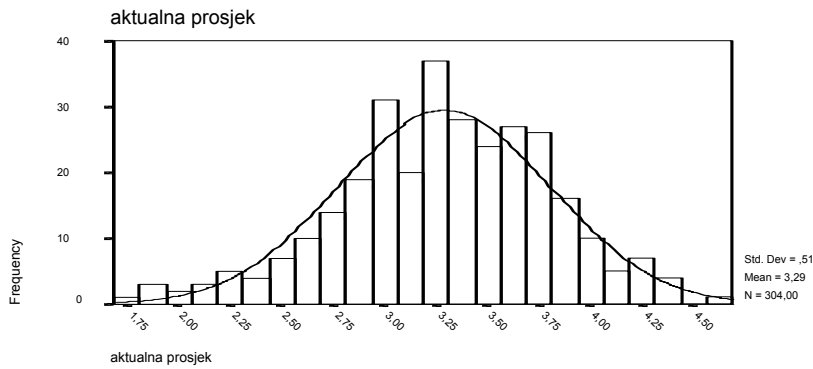
Graf 1. Prikaz distribucija rezultata na skali idealnih rodnih uloga za žene

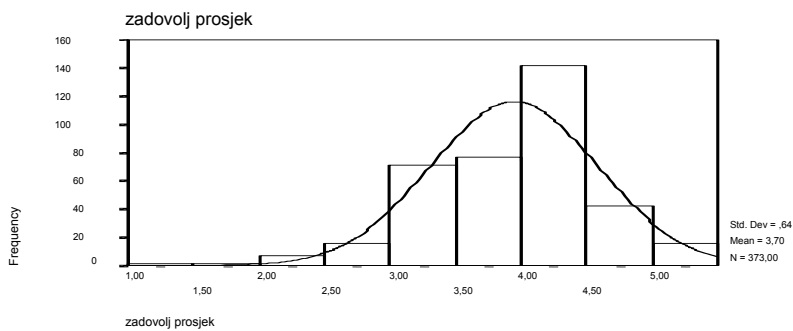
Graf 2. Prikaz distribucija rezultata na skali idealnih rodnih uloga za muškarce

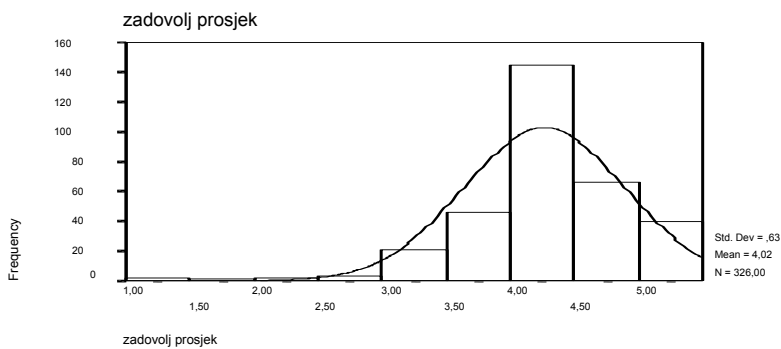
Graf 3. Prikaz distribucija rezultata na skali ostvarenih rodnih uloga za žene

Graf 4. Prikaz distribucija rezultata na skali ostvarenih rodnih uloga za muškarce

Graf 5. Prikaz distribucija rezultata na skali zadovoljstva rodnim ulogama za žene

Graf 6. Prikaz distribucija rezultata na skali zadovoljstva rodnim ulogama za muškarce

9.2. Upitnik, verzija za žene

9.3. Upitnik, verzija za muškarce

Ispunjvanjem ovog upitnika pomažete provedbu diplomskog rada pa Vam stoga zahvaljujemo na suradnji! Ovim se upitnikom ispituju Vaši stavovi i mišljenje, kao i Vaša iskustva vezana uz odnose žena i muškaraca.

Nema točnih i netočnih odgovora, zanima nas Vaše osobno mišljenje i dojmovi, a ne mišljenje o muškarcima i ženama koje je u našem društvu prihvaćeno. Upitnik je anonimn.

Pred Vama se nalazi niz tvrdnji. Molimo Vas da ih pažljivo pročitate te da za svaku izrazite svoj stupanj slaganja tako da zaokružite jedan od brojeva koji imaju slijedeće značenje:

- 1 uopće se ne slažem
- 2 uglavnom se ne slažem
- 3 niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 uglavnom se slažem
- 5 u potpunosti se slažem

1.	Ako roditelji žele biti sigurni da će dijete biti pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici, odgovornost za to treba imati majka a ne otac.	1	2	3	4	5
2.	Gore je vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.	1	2	3	4	5
3.	Inteligentan muškarac bit će uspješniji u svojoj karijeri od inteligentne žene.	1	2	3	4	5
4.	Žena je sposobna jednako kao i muškarac napraviti manje popravke u kućanstvu.	1	2	3	4	5
5.	Kad se okupi društvo prijatelja, normalno je da više dominiraju muškarci nego žene.	1	2	3	4	5
6.	Žene bi trebale imati jednaku slobodu kao i muškarci izlaziti same uvečer van.	1	2	3	4	5
7.	Supruga ima jednako pravo kao i njen suprug odlučivati o tome gdje će živjeti obitelj.	1	2	3	4	5
8.	Očevi, a ne majke, morali bi voditi računa o tome s kim izlazi njihov sin ili kćer.	1	2	3	4	5
9.	Tečajevi za šivanje i pletenje primjereni su samo ženama.	1	2	3	4	5
10.	Očevi moraju biti sposobni mijenjati pelene svojim bebama.	1	2	3	4	5
11.	Žene su sposobne školovati se za kapetana broda ili aviona.	1	2	3	4	5
12.	Žene bi trebalo birati za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	1	2	3	4	5
13.	Radnoj organizaciji se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.	1	2	3	4	5
14.	Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom bi trebala biti majčina, a ne očeva.	1	2	3	4	5
15.	Prema ženama treba biti pažljiviji nego prema muškarcima.	1	2	3	4	5
16.	Majka zna bolje od oca procijeniti koje TV programe smiju gledati njihova mala djeca.	1	2	3	4	5
17.	Zajednička zarada bračnih supružnika trebala bi zakonski biti pod kontrolom supruga.	1	2	3	4	5
18.	Žena bi se trebala osjećati jednako slobodnom kao i muškarac ići sama u kino.	1	2	3	4	5
19.	Majke mogu bolje od očeva kupovati djeci odjeću za školu.	1	2	3	4	5
20.	Žene su jednako kao i muškarci sposobne za izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	1	2	3	4	5
21.	Muškarcima bi trebalo dati prednost na natječajima za rukovodeća radna mjesta.	1	2	3	4	5
22.	Otac i majka trebaju biti jednako odgovorni voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.	1	2	3	4	5
23.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci donositi važne odluke o organizaciji poslovanja.	1	2	3	4	5
24.	Supruga treba brinuti o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.	1	2	3	4	5
25.	Ako djecu treba kazniti, onda to treba učiniti otac.	1	2	3	4	5
26.	Zaposleni muškarac i žena moraju podjednako dijeliti kućne poslove.	1	2	3	4	5
27.	Muškarac bi trebao biti glava obitelji.	1	2	3	4	5

28.	Profesori matematike trebali bi očekivati veće znanje od muških učenika.	1	2	3	4	5
29.	Muški rukovodioci bolji su organizatori poslovanja.	1	2	3	4	5
30.	Žena bi se trebala osjećati slobodnom imati aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	1	2	3	4	5
31.	Ako žele koristiti obiteljski auto, djeca trebaju za dopuštenje pitati oca, a ne majku.	1	2	3	4	5
32.	Da bi brak bio uspješan, supruga treba svoje potrebe prilagođavati suprugovima.	1	2	3	4	5
33.	Očevi, a ne majke trebaju određivati koliki će biti djetetov džeparac.	1	2	3	4	5
34.	Žene su na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	1	2	3	4	5
35.	Većina supruga sposobna je voditi obiteljske financije jednako dobro kao i njihovi supruzi.	1	2	3	4	5
36.	Očevi i majke trebaju imati jednaku odgovornost igrati se s djecom u svoje slobodno vrijeme.	1	2	3	4	5
37.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci školovati se za automehaničara.	1	2	3	4	5
38.	Očevi nisu sposobni tako dobro kao majke brinuti se o svojoj bolesnoj djeci.	1	2	3	4	5
39.	Žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.	1	2	3	4	5
40.	Karijera supruge trebala bi biti barem jednako važna kao i karijera njenog supruga.	1	2	3	4	5
41.	Muški učitelji mlade djece ne mogu jednako dobro razvijati dječje sklonosti i interese kao ženske učiteljice.	1	2	3	4	5
42.	Spol kandidata trebao bi biti važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.	1	2	3	4	5
43.	Supruga može jednako dobro kao i njezin suprug odlučivati o tome koji će auto kupiti obitelj.	1	2	3	4	5
44.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci za istraživački rad.	1	2	3	4	5
45.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci raspravljati o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	1	2	3	4	5
46.	Važno je da očevi, barem jednako koliko i majke, vode računa o školskim obvezama djece.	1	2	3	4	5
47.	Izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.	1	2	3	4	5

Demografski podaci

1. Spol: M Ž
2. Stupanj obrazovanja: a) NSS
b) SSS
c) VŠS
d) VSS
3. Do 18. godine sam većinu vremena živjela:
a) na selu
b) u malom gradu
c) u velikom gradu
4. Koliko Vam je vjera važna u životu?
Uopće mi nije važna 1 2 3 4 5 6 7 Vrlo mi je važna
5. Koliko imate godina?
6. Bračno stanje: a)u braku
b)u izvanvanbračnoj zajednici
c) sama sam
7. Zarađujem: a) više od partnera
b) podjednako kao partner
c) manje od partnera
8. Koliko imate djece?
9. Koliko Vaša djeca imaju godina?

Sada Vas molimo da slijedeće tvrdnje procijenite s obzirom na Vaše osobno iskustvo. Pri odgovaranju razmišljajte o Vašem krugu prijatelja, Vašoj obitelji i partneru/ici i o Vašoj radnoj sredini. Uz svaku tvrdnju zaokružite jedan odgovor i pazite da ne propustite niti jednu tvrdnju. Brojevi znače slijedeće:

1	uopće nije točno
2	uglavnom nije točno
3	ponekad je točno
4	uglavnom je točno
5	u potpunosti je točno

MEĐULJUDSKI ODNOSI

1.	U krugu naših prijatelja smatra se da je gore vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.	1	2	3	4	5
2.	Kad se okupi društvo naših prijatelja, više dominiraju muškarci nego žene.	1	2	3	4	5
3.	Među našim prijateljima žene jednako slobodno kao i muškarci izlaze same uvečer van.	1	2	3	4	5
4.	Ljudi su pažljiviji prema meni kao ženi nego prema nekome muškarcu.	1	2	3	4	5
5.	U mojoj okolini žena jednako slobodno kao i muškarac ide sama u kino.	1	2	3	4	5
6.	U našoj vezi ja sam slobodna preuzeti aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	1	2	3	4	5
7.	U užem krugu ljudi koje poznajem žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.	1	2	3	4	5
8.	U našem krugu prijatelja žene jednako stručno kao i muškarci raspravljaju o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	1	2	3	4	5

OBRAZOVNA ULOGA

1.	U mojoj okolini vlada mišljenje da su tečajevi za šivanje i pletenje primjereni samo ženama.	1	2	3	4	5
2.	Ženama se omogućava jednako kao i muškarcima školovanje za kapetana broda ili aviona.	1	2	3	4	5
3.	Čini mi se da profesori matematike očekuju veće znanje od muških učenika.	1	2	3	4	5
4.	Primjećujem da se muškarcima daje prednost na natječajima za rukovodeća radna mjesta.	1	2	3	4	5
5.	Ženama je jednako kao i muškarcima dostupno školovanje za automehaničara.	1	2	3	4	5
6.	U mojoj okolini vlada mišljenje da muški učitelji ne mogu jednako dobro kao ženske učiteljice razvijati dječje sklonosti i interese u mlade djece.	1	2	3	4	5
7.	U mojoj okolini smatra se da izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.	1	2	3	4	5

PROFESIONALNA ULOGA

1.	U mojoj radnoj okolini inteligentan muškarac ima veće šanse za uspjeh u svojoj karijeri od inteligentne žene.	1	2	3	4	5
2.	U organizaciji u kojoj radim žene se bira za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	1	2	3	4	5
3.	U radnoj organizaciji u kojoj radim vlada mišljenje da se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.	1	2	3	4	5
4.	U organizaciji u kojoj sam zaposlena ženama je dostupno jednako kao i muškarcima izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	1	2	3	4	5
5.	U mojoj radnoj okolini ženama je omogućeno jednako kao i muškarcima donošenje važnih odluka o organizaciji poslovanja.	1	2	3	4	5
6.	U organizaciji u kojoj sam zaposlena vlada mišljenje da su muški rukovodioci bolji organizatori poslovanja.	1	2	3	4	5
7.	U mojoj radnoj okolini smatra se da su žene na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	1	2	3	4	5
8.	Čini mi se da je u organizaciji u kojoj sam zaposlena spol kandidata važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.	1	2	3	4	5
9.	Ženama je jednako kao i muškarcima omogućeno bavljenje istraživačkim radom.	1	2	3	4	5

PARTNERSKA ULOGA

1.	Ja jednako kao i moj suprug radim manje popravke u našem kućanstvu.	1	2	3	4	5
2.	S jednakim pravom kao i suprug odlučujem o tome gdje će živjeti naša obitelj.	1	2	3	4	5
3.	U našoj je bračnoj zajednici zajednička zarada bračnih supružnika pod kontrolom supruga.	1	2	3	4	5
4.	Ja se brinem o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.	1	2	3	4	5
5.	U našoj obitelji suprug i ja podjednako dijelimo kućne poslove.	1	2	3	4	5
6.	Suprug je glava u našoj obitelji.	1	2	3	4	5
7.	U našoj obitelji ja svoje potrebe prilagođavam suprugovima da bi brak bio uspješan.	1	2	3	4	5
8.	Pokazujem da sam sposobna voditi obiteljske financije barem jednako dobro kao i moj suprug.	1	2	3	4	5
9.	U našoj obitelji moja je karijera barem jednako važna koliko i karijera mog supruga.	1	2	3	4	5
10.	Ja jednako dobro kao i suprug odlučujem o tome koji će auto kupiti naša obitelj.	1	2	3	4	5

RODITELJSKA ULOGA

1.	U mojoj obitelji odgovornost da dijete bude pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici imam ja, a ne suprug.	1	2	3	4	5
2.	Suprug vodi računa o tome s kim izlaze naši sin ili kćer, a ne ja.	1	2	3	4	5
3.	U našoj obitelji suprug je barem jednako često kao i ja mijenjao pelene bebama.	1	2	3	4	5
4.	Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom je moja, a ne suprugova.	1	2	3	4	5
5.	Ja bolje od supruga procjenjujem koje TV programe smiju gledati naša mala djeca.	1	2	3	4	5
6.	Ja bolje od supruga kupujem djeci odjeću za školu.	1	2	3	4	5
7.	Suprug i ja preuzimamo jednaku odgovornost voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.	1	2	3	4	5
8.	Ako djecu treba kazniti, onda to čini suprug.	1	2	3	4	5
9.	U našoj obitelji djeca trebaju za dopuštenje pitati supruga, a ne mene ako žele koristiti obiteljski auto.	1	2	3	4	5
10.	Suprug određuje koliki će biti djetetov džeparac, a ne ja.	1	2	3	4	5
11.	Suprug i ja preuzimamo jednaku odgovornost da se u svoje slobodno vrijeme igramo s djecom.	1	2	3	4	5
12.	Pokazalo se da u našoj obitelji suprug nije sposoban tako dobro kao ja brinuti se o našoj bolesnoj djeci.	1	2	3	4	5
13.	Suprug, barem jednako koliko i ja, vodi računa o školskim obavezama djece.	1	2	3	4	5

Molimo Vas da označite koliki je stupanj Vašeg osobnog zadovoljstva različitim područjima života. Brojevi znače sljedeće:

1	2	3	4	5
izrazito nezadovoljna	nezadovoljna	ni zadovoljna, ni nezadovoljna	zadovoljna	izrazito zadovoljna

1	Zadovoljna sam mogućnostima koje mi se pružaju u društvu s obzirom na spol	1	2	3	4	5
2	Zadovoljna sam mogućnostima obrazovanja i slobodom izbora škole ili fakulteta s obzirom na spol	1	2	3	4	5
3	Zadovoljna sam mogućnostima zapošljavanja, donošenja odluka na poslu i napredovanja s obzirom na spol	1	2	3	4	5
4	Zadovoljna sam poštivanjem mojih prava i potreba od strane partnera, udjelom u donošenju odluka i podjelom kućanskih poslova između mene i mog partnera	1	2	3	4	5
5	Zadovoljna sam podjelom svakodnevne brige o djeci i njihovim aktivnostima između mene i mog partnera	1	2	3	4	5

Ispunjavanjem ovog upitnika pomažete provedbu diplomskog rada pa Vam stoga zahvaljujemo na suradnji! Ovim se upitnikom ispituju Vaši stavovi i mišljenje, kao i Vaša iskustva vezana uz odnose žena i muškaraca.

Nema točnih i netočnih odgovora, zanima nas Vaše osobno mišljenje i dojmovi, a ne mišljenje o muškarcima i ženama koje je u našem društvu prihvaćeno. Upitnik je anonimn.

Pred Vama se nalazi niz tvrdnji. Molimo Vas da ih pažljivo pročitate te da za svaku izrazite svoj stupanj slaganja tako da zaokružite jedan od brojeva koji imaju slijedeće značenje:

- 1 uopće se ne slažem
- 2 uglavnom se ne slažem
- 3 niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 uglavnom se slažem
- 5 u potpunosti se slažem

1.	Ako roditelji žele biti sigurni da će dijete biti pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici, odgovornost za to treba imati majka a ne otac.	1	2	3	4	5
2.	Gore je vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.	1	2	3	4	5
3.	Inteligentan muškarac bit će uspješniji u svojoj karijeri od inteligentne žene.	1	2	3	4	5
4.	Žena je sposobna jednako kao i muškarac napraviti manje popravke u kućanstvu.	1	2	3	4	5
5.	Kad se okupi društvo prijatelja, normalno je da više dominiraju muškarci nego žene.	1	2	3	4	5
6.	Žene bi trebale imati jednaku slobodu kao i muškarci izlaziti same uvečer van.	1	2	3	4	5
7.	Supruga ima jednako pravo kao i njen suprug odlučivati o tome gdje će živjeti obitelj.	1	2	3	4	5
8.	Očevi, a ne majke, morali bi voditi računa o tome s kim izlazi njihov sin ili kćer.	1	2	3	4	5
9.	Tečajevi za šivanje i pletenje primjereni su samo ženama.	1	2	3	4	5
10.	Očevi moraju biti sposobni mijenjati pelene svojim bebama.	1	2	3	4	5
11.	Žene su sposobne školovati se za kapetana broda ili aviona.	1	2	3	4	5
12.	Žene bi trebalo birati za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	1	2	3	4	5
13.	Radnoj organizaciji se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.	1	2	3	4	5
14.	Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom bi trebala biti majčina, a ne očeva.	1	2	3	4	5
15.	Prema ženama treba biti pažljiviji nego prema muškarcima.	1	2	3	4	5
16.	Majka zna bolje od oca procijeniti koje TV programe smiju gledati njihova mala djeca.	1	2	3	4	5
17.	Zajednička zarada bračnih supružnika trebala bi zakonski biti pod kontrolom supruga.	1	2	3	4	5
18.	Žena bi se trebala osjećati jednako slobodnom kao i muškarac ići sama u kino.	1	2	3	4	5
19.	Majke mogu bolje od očeva kupovati djeci odjeću za školu.	1	2	3	4	5
20.	Žene su jednako kao i muškarci sposobne za izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	1	2	3	4	5
21.	Muškarcima bi trebalo dati prednost na natjecajima za rukovodeća radna mjesta.	1	2	3	4	5
22.	Otac i majka trebaju biti jednako odgovorni voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.	1	2	3	4	5
23.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci donositi važne odluke o organizaciji poslovanja.	1	2	3	4	5
24.	Supruga treba brinuti o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.	1	2	3	4	5
25.	Ako djecu treba kazniti, onda to treba učiniti otac.	1	2	3	4	5
26.	Zaposleni muškarac i žena moraju podjednako dijeliti kućne poslove.	1	2	3	4	5
27.	Muškarac bi trebao biti glava obitelji.	1	2	3	4	5

28.	Profesori matematike trebali bi očekivati veće znanje od muških učenika.	1	2	3	4	5
29.	Muški rukovodioci bolji su organizatori poslovanja.	1	2	3	4	5
30.	Žena bi se trebala osjećati slobodnom imati aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	1	2	3	4	5
31.	Ako žele koristiti obiteljski auto, djeca trebaju za dopuštenje pitati oca, a ne majku.	1	2	3	4	5
32.	Da bi brak bio uspješan, supruga treba svoje potrebe prilagođavati suprugovima.	1	2	3	4	5
33.	Očevi, a ne majke trebaju određivati koliki će biti djetetov džeparac.	1	2	3	4	5
34.	Žene su na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	1	2	3	4	5
35.	Većina supruga sposobna je voditi obiteljske financije jednako dobro kao i njihovi supruzi.	1	2	3	4	5
36.	Očevi i majke trebaju imati jednaku odgovornost igrati se s djecom u svoje slobodno vrijeme.	1	2	3	4	5
37.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci školovati se za automehaničara.	1	2	3	4	5
38.	Očevi nisu sposobni tako dobro kao majke brinuti se o svojoj bolesnoj djeci.	1	2	3	4	5
39.	Žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.	1	2	3	4	5
40.	Karijera supruge trebala bi biti barem jednako važna kao i karijera njenog supruga.	1	2	3	4	5
41.	Muški učitelji mlade djece ne mogu jednako dobro razvijati dječje sklonosti i interese kao ženske učiteljice.	1	2	3	4	5
42.	Spol kandidata trebao bi biti važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.	1	2	3	4	5
43.	Supruga može jednako dobro kao i njezin suprug odlučivati o tome koji će auto kupiti obitelj.	1	2	3	4	5
44.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci za istraživački rad.	1	2	3	4	5
45.	Žene su jednako sposobne kao i muškarci raspravljati o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	1	2	3	4	5
46.	Važno je da očevi, barem jednako koliko i majke, vode računa o školskim obvezama djece.	1	2	3	4	5
47.	Izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.	1	2	3	4	5

Demografski podaci

1. Spol: M Ž
2. Stupanj obrazovanja: a) NSS
b) SSS
c) VŠS
d) VSS
3. Do 18. godine sam većinu vremena živio:
a) na selu
b) u malom gradu
c) u velikom gradu
4. Koliko Vam je vjera važna u životu?
Uopće mi nije važna 1 2 3 4 5 6 7 Vrlo mi je važna
5. Koliko imate godina?
6. Bračno stanje: a)u braku
b)u izvanvanbračnoj zajednici
c) samac sam
7. Zараđujem: a) manje od partnerice
b) podjednako kao partnerica
c) više od partnerice
8. Koliko imate djece?
9. Koliko Vaša djeca imaju godina?

Sada Vas molimo da slijedeće tvrdnje procijenite s obzirom na Vaše osobno iskustvo. Pri odgovaranju razmišljajte o Vašem krugu prijatelja, Vašoj obitelji i partneru/ici i o Vašoj radnoj sredini. Uz svaku tvrdnju zaokružite jedan odgovor i pazite da ne propustite niti jednu tvrdnju. Brojevi znače slijedeće:

1	uopće nije točno
2	uglavnom nije točno
3	ponekad je točno
4	uglavnom je točno
5	u potpunosti je točno

MEĐULJUDSKI ODNOSI

1.	U krugu naših prijatelja smatra se da je gore vidjeti pijanu ženu nego pijanog muškarca.	1	2	3	4	5
2.	Kad se okupi društvo naših prijatelja, više dominiraju muškarci nego žene.	1	2	3	4	5
3.	Među našim prijateljima žene jednako slobodno kao i muškarci izlaze same uvečer van.	1	2	3	4	5
4.	Pažljiviji sam prema ženama nego prema muškarcima.	1	2	3	4	5
5.	U mojoj okolini žena jednako slobodno kao i muškarac ide sama u kino.	1	2	3	4	5
6.	U našoj vezi žena je slobodna preuzeti aktivnu ulogu u spolnom odnosu.	1	2	3	4	5
7.	U užem krugu ljudi koje poznajem žene više vole ogovarati svoje poznanike nego muškarci.	1	2	3	4	5
8.	U našem krugu prijatelja žene jednako stručno kao i muškarci raspravljaju o zbivanjima u politici i gospodarstvu.	1	2	3	4	5

OBRAZOVNA ULOGA

1.	U mojoj okolini vlada mišljenje da su tečajevi za šivanje i pletenje primjereni samo ženama.	1	2	3	4	5
2.	Ženama se omogućava jednako kao i muškarcima školovanje za kapetana broda ili aviona.	1	2	3	4	5
3.	Čini mi se da profesori matematike očekuju veće znanje od muških učenika.	1	2	3	4	5
4.	Primjećujem da se muškarcima daje prednost na natjecajima za rukovodeća radna mjesta.	1	2	3	4	5
5.	Ženama je jednako kao i muškarcima dostupno školovanje za automehaničara.	1	2	3	4	5
6.	U mojoj okolini vlada mišljenje da muški učitelji ne mogu jednako dobro kao ženske učiteljice razvijati dječje sklonosti i interese u mlade djece.	1	2	3	4	5
7.	U mojoj okolini smatra se da izbor studija nije toliko važan za žene kao za muškarce.	1	2	3	4	5

PROFESIONALNA ULOGA

1.	U mojoj radnoj okolini inteligentan muškarac ima veće šanse za uspjeh u svojoj karijeri od inteligentne žene.	1	2	3	4	5
2.	U organizaciji u kojoj radim žene se bira za rukovodeća radna mjesta podjednako kao i muškarce.	1	2	3	4	5
3.	U radnoj organizaciji u kojoj radim vlada mišljenje da se više isplati zaposliti muškarca nego ženu.	1	2	3	4	5
4.	U organizaciji u kojoj sam zaposlen ženama je dostupno jednako kao i muškarcima izvršavanje dugotrajnih radnih zadataka.	1	2	3	4	5
5.	U mojoj radnoj okolini ženama je omogućeno jednako kao i muškarcima donošenje važnih odluka o organizaciji poslovanja.	1	2	3	4	5
6.	U organizaciji u kojoj sam zaposlen vlada mišljenje da su muški rukovodioci bolji organizatori poslovanja.	1	2	3	4	5
7.	U mojoj radnoj okolini smatra se da su žene na poslu jednako pouzdane kao i muškarci.	1	2	3	4	5
8.	Čini mi se da je u organizaciji u kojoj sam zaposlen spol kandidata važna odrednica pri zapošljavanju radnika na određeno radno mjesto.	1	2	3	4	5
9.	Ženama je jednako kao i muškarcima omogućeno bavljenje istraživačkim radom.	1	2	3	4	5

PARTNERSKA ULOGA

1.	Supruga jednako kao i ja radi manje popravke u našem kućanstvu.	1	2	3	4	5
2.	Supruga s jednakim pravom kao i ja odlučuje o tome gdje će živjeti naša obitelj.	1	2	3	4	5
3.	U našoj bračnoj zajednici je zajednička zarada bračnih supružnika pod mojom kontrolom.	1	2	3	4	5
4.	Supruga se brine o tome da se rođendanske čestitke i pokloni pošalju na vrijeme.	1	2	3	4	5
5.	U našoj obitelji supruga i ja podjednako dijelimo kućne poslove.	1	2	3	4	5
6.	Ja sam glava u našoj obitelji.	1	2	3	4	5
7.	U našoj obitelji supruga svoje potrebe prilagođava mojima da bi brak bio uspješan.	1	2	3	4	5
8.	Supruga u našoj obitelji pokazuje da je sposobna voditi obiteljske financije barem jednako dobro kao i ja.	1	2	3	4	5
9.	U našoj obitelji karijera supruge je barem jednako važna koliko i moja karijera.	1	2	3	4	5
10.	Supruga jednako dobro kao i ja odlučuje o tome koji će auto kupiti naša obitelj.	1	2	3	4	5

RODITELJSKA ULOGA

1.	U mojoj obitelji odgovornost da dijete bude pravilno cijepljeno u odgovarajućoj bolnici ima supruga, a ne ja.	1	2	3	4	5
2.	Ja vodim računa o tome s kim izlaze naši sin ili kćer, a ne supruga.	1	2	3	4	5
3.	U našoj sam obitelji ja barem jednako često kao i supruga mijenjao pelene bebama.	1	2	3	4	5
4.	Briga o dječjim izvanškolskim aktivnostima uglavnom je suprugina, a ne moja.	1	2	3	4	5
5.	Supruga bolje od mene procjenjuje koje TV programe smiju gledati naša mala djeca.	1	2	3	4	5
6.	Supruga bolje od mene kupuje djeci odjeću za školu.	1	2	3	4	5
7.	Supruga i ja preuzimamo jednaku odgovornost voditi dijete na redovitu kontrolu zubaru.	1	2	3	4	5
8.	Ako djecu treba kazniti, onda to činim ja.	1	2	3	4	5
9.	U našoj obitelji djeca trebaju za dopuštenje pitati mene, a ne suprugu ako žele koristiti obiteljski auto.	1	2	3	4	5
10.	Ja određujem koliki će biti djetetov džeparac, a ne supruga.	1	2	3	4	5
11.	Supruga i ja preuzimamo jednaku odgovornost da se u svoje slobodno vrijeme igramo s djecom.	1	2	3	4	5
12.	Pokazalo se da u našoj obitelji ja nisam sposoban tako dobro kao supruga brinuti se o našoj bolesnoj djeci.	1	2	3	4	5
13.	Ja, barem jednako koliko i supruga, vodim računa o školskim obavezama djece.	1	2	3	4	5

Molimo Vas da označite koliki je stupanj Vašeg osobnog zadovoljstva različitim područjima života. Brojevi znače slijedeće:

1	2	3	4	5
izrazito nezadovoljan	nezadovoljan	ni zadovoljan, ni nezadovoljan	zadovoljan	izrazito zadovoljan

1	Zadovoljan sam mogućnostima koje mi se pružaju u društvu s obzirom na spol	1	2	3	4	5
2	Zadovoljan sam mogućnostima obrazovanja i slobodom izbora škole ili fakulteta s obzirom na spol	1	2	3	4	5
3	Zadovoljan sam mogućnostima zapošljavanja, donošenja odluka na poslu i napredovanja s obzirom na spol	1	2	3	4	5
4	Zadovoljan sam poštivanjem mojih prava i potreba od strane partnerice, udjelom u donošenju odluka i podjelom kućanskih poslova između mene i moje partnerice	1	2	3	4	5
5	Zadovoljan sam podjelom svakodnevne brige o djeci i njihovim aktivnostima između mene i moje partnerice	1	2	3	4	5

